

Розділ IV ЗОВНІШНЬО- ЕКОНОМІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ

4.1. СУТЬ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ТА ЇХ ВИДИ

Відповідно до Закону України від 16 квітня 1991 року «Про зовнішньоекономічну діяльність» [2], зовнішньоекономічна діяльність – діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами (пункт 8 статті 1). У Господарському кодексі України подано наступне визначення цієї діяльності [1]: «Зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання є господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном та(або) робочою силою» (стаття 377).

У Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» [2, стаття 4] закріплено перелік видів зовнішньоекономічної діяльності. Під видом зовнішньоекономічної діяльності слід розуміти «...діяльність, при здійсненні якої виникають зовнішньоекономічні відносини, що перебувають в одному правовому режимі і тому регулюються одними й тими самими правовими нормами. До видів зовнішньоекономічної діяльності, які здійснюються в Україні суб'єкти підприємництва незалежно від форми власності та їхньої організаційно-правової форми, належать:

- 1) експорт та імпорт товарів, капіталів і робочої сили;
- 2) надання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України послуг іноземним суб'єктам господарської діяльності. Такими можуть бути: виробничі, транспортно-експедиційні, страхові, консигнаційні, маркетингові, експортні, посередницькі, брокерські, агентські, консалтингові, управлінські, облікові, аудиторські, юридичні, туристські та інші, які прямо чи опосередковано не заборонені законами України, а також надання вище згаданих послуг іноземними суб'єктами господарської діяльності суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності України;
- 3) наукова, науково-технічна, науково-виробнича, виробнича, навчальна та інша кооперація з іноземними суб'єктами господарської діяльності, а також навчання та підготовка спеціалістів на комерційній основі;
- 4) міжнародні фінансові операції та операції з цінними паперами з випадках, передбачених законами України;
- 5) кредитні й розрахункові операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності, а також створення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності банківських, кредитних та страхових установ за межами України;
- 6) створення іноземними суб'єктами господарської діяльності зазначених установ на території України у випадках, передбачених законами України;
- 7) спільна підприємницька діяльність між суб'єктами господарської діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності, що включає створення спільних підприємств різних видів і форм, проведення спільних господарських операцій та спільне володіння майном як на території України, так і за її межами;
- 8) підприємницька діяльність на території України, пов'язана з наданням ліцензій, патентів, ноу-хау, торговельних марок та інших нематеріальних об'єктів власності з боку іноземних суб'єктів господарської діяльності; аналогічна діяльність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за межами України;
- 9) організація

та здійснення діяльності в галузі проведення виставок, аукціонів, торгів, конференцій, симпозіумів, семінарів та інших подібних заходів, що здійснюються на комерційній основі, за участю суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; організація та здійснення оптової, консигнаційної та роздрібною торгівлі на території України за іноземну валюту;

10) товарообмінні (бартерні) операції та інша діяльність, побудована на формах зустрічної торгівлі між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності;

11) орендні (у тому числі лізингові) операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними суб'єктами господарської діяльності;

12) операції з придбання, продажу та обміну валюти на валютних аукціонах, валютних біржах та на міжбанківському валютному ринку;

13) роботи на контрактній основі фізичних осіб України з іноземними суб'єктами господарської діяльності як на території України, так і за її межами;

14) роботи іноземних фізичних осіб на контрактній оплатній основі з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності як на території України, так і за її межами;

15) інші види зовнішньоекономічної діяльності, не заборонені у тій чи іншій формі законами України.

За своєю суттю зовнішньоекономічна діяльність є діяльністю суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, що спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. Ця діяльність побудована на відносинах із суб'єктами господарювання, що перебувають під юрисдикцією різних держав. Зовнішньоекономічна діяльність може здійснюватися як на території України, так і за її межами, як із перетином митного кордону України, так і без перетину кордону.

Правовою формою реалізації зовнішньоекономічної діяльності є зовнішньоекономічний договір (контракт). У міжнародних договорах, як єдиний критерій для визначення міжнародного характеру договору, використовують критерій місцезнаходження комерційних підприємств сторін на територіях різних держав. Це є доказом того, що перетин митного кордону є не обов'язковою умовою зовнішньоекономічного договору.

Зовнішньоекономічній діяльності притаманні загальні ознаки господарської діяльності, а саме: виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг. Діяльність здійснюється на професійних засадах, як правило, з отриманням прибутку. Належність зовнішньоекономічних відносин до господарських визначає і методологію регулювання цих відносин.

За своєю суттю зовнішньоекономічна діяльність являє собою діяльність з укладення різного роду господарських правочинів, однією з сторін яких, поряд з вітчизняним господарюючим суб'єктом, виступає іноземний суб'єкт господарської діяльності.

Зовнішньоекономічну діяльність необхідно визначити як врегульовані правом економічні відносини між вітчизняними та іноземними суб'єктами господарської діяльності з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг і торгівля ними, а також пов'язані із зовнішньоекономічними зв'язками їхні відносини з державними органами управління та контролю за здійсненням зовнішньоекономічної діяльності.

Серед принципів зовнішньоекономічної діяльності слід назвати наступні:

1) принцип суверенітету народу України у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності – виключне право народу України здійснювати самостійно й незалежно зовнішньоекономічну діяльність на території України, керуючись законами України, а також обов'язок неухильно виконувати всі договори і зобов'язання, взяті на себе Україною у галузі міжнародних економічних відносин;

2) принцип свободи зовнішньоекономічного підприємництва – право суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності добровільно вступати у зовнішньоекономічні зв'язки, право суб'єктів такої діяльності здійснювати її в будь-яких формах, які не заборонені чинними законами України, обов'язок додержувати при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності порядку, встановленого законами України, а також виключне право суб'єктів такої діяльності на всі отримані ними результати діяльності;

3) принцип юридичної рівності та недискримінації – рівність перед законом всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, незалежно від форм власності, у тому числі й держави, забороні дій держави на обмеження прав і дискримінацію суб'єктів господарської діяльності, незалежно від форм власності та місця розташування, неприпустимість обмежувальної діяльності з боку будь-яких суб'єктів держави;

4) принцип верховенства закону – регулювання зовнішньоекономічної діяльності тільки законами України, заборона застосування підзаконних актів та актів управління місцевих органів, які у певний спосіб створюють умови менш сприятливі, аніж ті, що встановлені законами України;

5) принцип захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності – Україна як держава забезпечує рівний захист інтересів всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарської діяльності на її території згідно із законами України, здійснює рівний захист всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за межами України згідно з нормами міжнародного права, здійснює захист державних інтересів як на її території, так і за її межами відповідно до законів України, умов підписаних нею міжнародних договорів та норм міжнародного права;

6) принцип еквівалентності – неприпустимість демпінгу при ввезенні та вивезенні товарів.

Органами державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є Верховна рада України, Кабінет Міністрів, Національний банк України, центральний орган виконавчої влади з питань економічної діяльності, Державна митна служба (фіскальна служба), Антимонопольний комітет, Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі.

Суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності можуть бути:

1) фізичні особи – громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, які постійно проживають на території України;

2) юридичні особи, зареєстровані в Україні і мають постійне місцезнаходження на території України (підприємства, організації та об'єднання всіх видів, включаючи акціонерні та інші види господарських товариств, асоціації, спілки, консорціуми, торговельні дома, посередницькі та консультаційні фірми, кооперативи, кредитно-фінансові установи, міжнародні об'єднання, організації тощо), у тому

числі юридичні особи, майно та (або) капітал яких є повністю у власності іноземних суб'єктів господарювання;

3) об'єднання фізичних, юридичних, фізичних і юридичних осіб, які не є юридичними особами згідно з законами України, але які мають постійне місцезнаходження на території України і яким не заборонено здійснювати господарську діяльність;

4) структурні одиниці іноземних суб'єктів господарської діяльності, які не є юридичними особами згідно з законами України, але мають постійне місцезнаходження на території України;

5) спільні підприємства за участю суб'єктів господарської діяльності та іноземних суб'єктів господарської діяльності, зареєстровані як такі в Україні і які перебувають постійно на території України; 6) інші суб'єкти господарської діяльності, передбачені законами України.

Згідно із «Законом про зовнішньоекономічну діяльність», Україна в особі її органів, місцеві органи влади і управління в особі створених ними зовнішньоекономічних організацій, які беруть участь у зовнішньоекономічній діяльності, а також інші держави, які беруть участь у господарській діяльності на території України, діють як юридичні особи.

Експортом називають вивіз із митної території країни за кордон товарів і послуг без зобов'язання їхнього зворотного повернення [18, с. 463]. Факт експорту фіксується в момент перетину товаром митного кордону, надання послуг тощо. До експорту відносяться також вивіз товарів для переробки їх в іншій країні, перевезення товарів транзитом через іншу країну, вивіз привезених з іншої країни товарів для продажу їх у третій країні (реекспорт) тощо. Розрізняють також непрямий експорт, тобто експорт за участю посередників. До експорту відносять товари, вироблені чи вирощені або ж добуті у країні, а також товари, раніше ввезені з-за кордону, що були перероблені, і переробка яких здійснюється під митним контролем. Вартість експорту разом із вартістю імпорту формує зовнішньоторгівельний оборот.

Імпортом називають ввезення товарів і послуг, інколи – капіталу, знань, технологій [18, с. 553]. Може бути видимим (імпорт товарів) і невидимим (імпорт послуг).

У літературі вживають термін реімпорт – ввезення раніше вивезених за кордон товарів, які не піддавались обробці, тобто це експортні операції, що не відбулись. Сюди відносять повернення покупцем бракованого товару, повернення товару, що не був проданий через аукціон, повернення товару, не реалізованого через консигнаційні склади. Основною ознакою реімпортних операцій є перетинання вітчизняними товарами митниці двічі: при ввезенні і вивезенні. Товари, що повертаються з виставок і ярмарок, до реімпортованих не відносяться.

Основним видом зовнішньоекономічної діяльності в Тернопільській області є зовнішня торгівля – діяльність суб'єктів господарської діяльності України та інших держав, яка має місце як на території України, так і за її межами, і яка зводиться до посередництва між виробниками і споживачами із здійснення угод купівлі-продажу товарів або послуг [8; 9]. Зовнішня торгівля поділяється на експортну (вивізну), якою є рух товарів або послуг від виробника в межах Тернопільської області до іноземних споживачів, та імпорتنу (ввізну), якою є рух товарів чи послуг від іноземного виробника до споживачів в межах Тернопільської області.

Щорічно кількість підприємств і закладів Тернопільської області, які здійснюють зовнішньоторговельні зносини, збільшується (таблиця 1).

Таблиця 1

Кількість підприємств Тернопільської області, які здійснювали зовнішньоекономічні операції (експорт та імпорт)

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
149	166	145	144	162	177	179	215
249	258	288	295	258	264	306	346

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Із року в рік змінюється і число країн-партнерів у зовнішньоторговельних зносинах (таблиця 2).

Таблиця 2

Кількість країн-партнерів у експорті-імпорті товарів і послуг

Показник	Роки											
	2005	2006	2007	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Експорт товарів	48	51	49	45	48	56	56	63	60	73	82	87
Імпорт товарів	79	81	76	87	77	74	67	68		81	76	85
Експорт послуг	21	24	48	65	72	74	83	93	95	97	93	92
Імпорт послуг	14	9	22	36	36	43	37	39	44	42	48	40

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

У 2014 р. обсяг експорту товарів і послуг області становив 379 млн. дол. США (на 2,8 млн. дол. США або на 0,7% менше, ніж у 2013 р.), а в 2016 р. – 347 9, млн. дол. США (на 39,9 млн. дол. США чи на 12,9% більше, ніж у 2015 р.), у 2017 р. – 401,6 млн. дол. США (на 53,6845 млн. дол. США чи на 15,4% більше, ніж у 2016 р.).

Обсяг імпорту у 2014 р. складав 312,1 млн. дол. США (на 50,2 млн. дол. США чи на 13,9% менше, ніж у 2013 р.) і досяг у 2016 р. 280,7 млн. дол. США (збільшився на 10,8 млн. дол. США чи на 4,0% у порівнянні із 2015 роком). У 2017 р. він склав 360,2035 млн. дол. США, що на 79,5468 млн. дол. США чи 28,3% більше, ніж у 2016 році.

Позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами і послугами в області складало у 2013 р. – 19,4, 2014 р. – 66,8, у 2015 р. – 38,2, у 2016 р. – 67,3, у 2017 р. – 41,4 млн. дол. США.

Таблиця 3

Динаміка зовнішньоторговельного обороту Тернопільської області*, млн. доларів США

Показник	Роки										
	2005	2006	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Обсяг експорту	80,6	88,1	154,4	139,3	250,0	250,7	381,8	379,0	308,0	347,9	401,6
Обсяг імпорту	97,5	120,8	346,9	215,9	332,6	349,9	362,3	312,2	269,8	280,7	360,2
Сальдо	-16,9	-32,7	-192,5	-76,6	-82,6	-99,2	19,5	66,8	38,2	67,2	41,4

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

У Західній Україні Тернопільська область має відносно скромні показники, поступаючись у показниках зовнішньоекономічної діяльності всім сусіднім областям, окрім Чернівецької.

Таблиця 4

Показники зовнішньоторговельної діяльності окремих регіонів України*,
тисяч доларів США

Регіон України	Роки							
	2015				2017			
	експорт		імпорт		експорт		імпорт	
	товарів	послуг	товарів	послуг	товарів	послуг	товарів	послуг
Тернопільська область	290983	43476	259433	10393	380194	57814	351695	8679
Івано-Франківська область	373000	45413	294497	13222	665401	54720	637204	16027
Львівська область	1206325	369662	1447945	50227	1585154	471123	2180388	59814
Рівненська область	378287	21899	202339	15091	383301	36192	341245	18269
Хмельницька область	401621	26255	259270	8081	467642	26779	414264	13494
Чернівецька область	108295	20459	78384	1820	149781	25032	113197	1851

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Децю кращі показники зовнішньоекономічної діяльності у розрахунку на одну особу, хоча за всіма показниками вона сильно відстає від Львівської області, відстає від Рівненської і Хмельницької областей, йде на рівні Івано-Франківської, випереджаючи лише Чернівецьку область (таблиця 5).

Таблиця 5

Показники зовнішньоторговельної діяльності окремих регіонів України у
розрахунку на одну особу*, доларів США

Регіон	Роки							
	2015				2017			
	експорт		імпорт		експорт		імпорт	
	товарів	послуг	товарів	послуг	товарів	послуг	товарів	послуг
Тернопільська область	272,5	40,7	243,0	9,7	360,1	54,8	333,1	8,2
Івано-Франківська область	269,8	32,9	213,0	9,6	482,6	39,7	462,2	11,6
Львівська область	475,7	145,8	571,0	19,8	626,1	186,1	861,2	23,6
Рівненська область	325,8	18,9	174,3	13,0	329,9	31,2	293,7	15,7
Хмельницька область	309,5	20,2	200,0	6,2	365,4	20,9	323,7	10,5
Чернівецька область	119,0	22,5	86,1	2,0	165,1	27,6	124,7	2,0

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

4.2. ЕКСПОРТНА ДІЯЛЬНІСТЬ

Таблиця 6

Кількість підприємств Тернопільської області, які здійснювали експортні зовнішньоекономічні операції

2000	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
171	152	149	166	145	144	162	177	179	215

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

Раніше найбільший обсяг експорту товарів припадав на 2013 рік – 365,1 млн. доларів США. У 2014 році цей показник був на 1,7% менший [8], у 2016 р. він становив 294,2 млн. дол. США, у 2017 р. 380,1937.

Таблиця 7

Обсяги експорту*, млн. дол. США

Показник	Роки											
	2005	2006	2007	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Увесь експорт	80,6	40,0	132,9	154,4	139,3	250,1	250,7	381,8	379,0	308,1	347,9	401,6
Експорт товарів	76,1	35,9	124,8	144,3	131,4	241,4	236,9	365,1	359,0	291,0	294,3	380,2
Частка, %	94,4	90,0	93,0	93,5	94,3	96,5	94,5	95,6	94,7	94,4	84,6	94,7

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Щорічні темпи приросту експорту товарів від 2000 по 2017 роки склали загалом від 1,7% (2000-2001 роки) до 31,9% (2013-2016 роки), що пояснюється кон'юктурою ринку та експортними можливостями підприємств Тернопільської області. Із усього обсягу вивезених за межі України товарів, що вироблені на підприємствах Тернопільської області, на країни Європейського Союзу припадає від 27% (2000 рік) до 70% (2014 рік). За останні два-три роки цей показник має тенденцію до зменшення (у 2015 р. – 67,4%, у 2016 р. – 59,3%), однак у 2017 р. намітилася тенденція до зростання цього показника (таблиця 8).

Таблиця 8

Обсяги експорту до країн Євросоюзу*, млн. дол. США

Показник	Роки											
	2005	2006	2007	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Увесь експорт	40,0	51,3	77,2	93,1	96,5	165,7	150,0	260,8	263,0	217,6	253,1	294,3
Експорт товарів	35,9	44,8	70,7	85,1	89,9	158,4	140,2	250,3	251,5	207,7	206,4	258,9
Експорт послуг	4,1	6,5	6,5	8,0	6,6	7,3	9,8	51,2	46,4	35,6	72,3	35,4

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Підприємства області після Революції Гідності практично втратили російські ринки і переорієнтовуються на ринки країн Західної Європи, США, Китаю, країн Близького і Середнього Сходу, Північної Африки [9; 16].

Абсолютні показники експорту товарів невинно зростають. Якщо у 2005 році загальний обсяг експорту товарів складав 35,9 млн. доларів США, то у 2014 році цей показник досяг позначки 251,5 млн. доларів США. У наступні роки він почав істотно зменшуватися за рахунок зростання експорту послуг, але у 2017 р. складав вже 258,9297 мільйонів доларів США.

Зовнішньоторговельні операції товарами підприємствами і організаціями області у 2016 році здійснювалися з партнерами зі 109 країн світу (у 2014 р. – 84, у 2016 р. – 103).

Основним торговим партнером в зовнішній торгівлі товарами була Польща. Вагомі обсяги експортних поставок товарів здійснювалися до Білорусі, Нідерландів, Німеччини, Казахстану, Єгипту, Швейцарії, Індії, Бангладеш, Туреччини.

Питома вага Тернопільської області у загальноукраїнському експорті товарів складала у 2017 році 0,9% (у 2016 р. – 0,8%), тоді як Івано-Франківської – 1,6%, Львівської – 3,5%, Рівненської – 0,9%, Хмельницької – 0,9% і Чернівецької 0,3%.

У 2016 році найбільше товарів підприємства і заклади Тернопільської експортували до Польщі (160,3 млн. дол. США, що складає 54,5% від усього експорту товарів; у 2014 р. цей показник складав 178,84 млн. доларів США, або 49,8% від усього експорту товарів). На другому місці йшла Білорусь (20,7 млн. дол. США чи 7,0%; у 2015 р. експорт у цю сусідню країну був відсутній), тоді як у 2014 р. нею була Російська Федерація. Тоді обсяг експорту в РФ сягав 18,0 млн. дол. США.

Значні обсяги експорту були в Індію (8,7 або 3,0%), Швейцарію (5,2 і 1,8%), Нідерланди (7,3 і 2,5%), Німеччину (6,3 і 2,1%), Єгипет та Іран (по 5,1 і 1,7%), Іспанію і Румунію (по 4,6-4,7 і 1,6%), Республіку Корею (4,5 і 1,5%), Литву і Францію (по 4,2 і 1,5%), Російську Федерацію (3,0 і 1,0%), Грузію (2,9 і 1,0%), Бангладеш і Казахстан (по 2,8 і 1,0%), Естонію, Португалію і Таїланд (по 2,7 і 0,9%), Індонезію (2,5 і 0,8%), Республіку Молдову (2,3 і 0,8%), Ізраїль (2,0 і 0,7%), Італію (1,9 і 0,7%).

Значно меншими були показники експорту товарів до Марокко (1,7 і 0,6%), Бельгії, Саудівської Аравії й Сирії (по 1,5 і 0,5%), Словаччини (1,4 і 0,5%), Чехію (1,2 і 0,4%) Туреччини (1,0 і 0,3%), Латвію і Японію (по 0,9 і 0,3%), Катар і Філіппіни (по 0,8 і 0,3%). Ще менші обсяги експорту товарів із Австрією і Мексикою по 0,7 млн. дол. США), ОАЕ (0,6%), Йорданією, Кувейтом і Угорщиною (по 0,5), Пакистаном і Тунісом (по 0,4), Сербією (0,3), Китаєм, Ліберією, Фінляндією і Швецією (по 0,2), Лівією, Нігером, Норвегією, Палестиною, ПАР, Суданом, Сьєрра-Леоне, Чорногорія (по 0,1).

У 2017 році найбільшим торговим партнером продовжувала залишатися Польща (194,1214 млн. доларів США, або 121,1% до рівня 2016 р.). На Польщу у 2017 р. припадало 51,1% всього обсягу експорту товарів. Значні обсяги експорту товарів до Білорусі (25,1266 млн. дол. чи 6,6%), Нідерландів (19,3554 і 5,1%), Німеччини (13,9327 і 3,7%), Казахстану (8,8502 і 2,3%), Єгипту (8,2853 і 2,1%), Швейцарії (6,9466 і 1,8%), Індії (6,1179 і 1,6%), Бангладеш (5,5594 і 1,5%) і Туреччини (5,5131 і 1,5%).

Деяко меншими були поставки товарів до Грузії (4,9446 і 1,3%), Саудівської Аравії (4,8714 і 1,3%), Іспанії (4,7253 і 1,2%), Ізраїлю (4,3603 і 1,1%), Бельгії (4,3351 і 1,1%), Індонезії (3,6596 і 1,0%), Ірану (3,6378 і 1,0%), Румунії (3,5611 і 0,9%), Росії (3,4496 і 0,9%), Іраку (3,3067 і 0,9%), Португалії (3,2881 і 0,9%), Філіпп-

піни (3,2694 і 0,9%).

Значно меншим є експорт товарів до Естонії (2,7602), Італії (2,3708), Марокко (2,3747), Литви (2,3316), Тунісу (2,2579), Молдови (1, 9972), Чехії (1,5597), Лівії (1,4912), Франції (1,2861), Судану (1,1467), Азербайджану (1,1795), Латвії (1,0467).

Ще менший обсягам експорту, що не перевищує мільйон доларів США спрямовується до Австрії (0,9903), Греції (0,9384), Словаччини (0,9255), В'єтнаму (0,8921), Ліберії (0,8294), Катару (0,8119), Того (0,7701), Сьєра-Леоне (0,7170), Гамбії (0,6961), Кувейту (0,6969), Об'єднаних Арабських Еміратів (0,6246), Китаю (0,6127), Пакистану (0,6124).

На зменшення експорту товарів за останні два роки значний вплив мають такі чинники, як застосування бар'єрів з боку Російської Федерації до місцевих виробників електротехнічної продукції та продукції переробних галузей; подорожчання місцевої продукції унаслідок сплати митних платежів на кордоні з країнами Митного Союзу та ріст цін на паливо-мастильні матеріали; погіршення економічної ситуації унаслідок девальвації національної валюти – гривні; неспроможність місцевих товаровиробників адаптуватися до вимог технічних стандартів Європейського Союзу та відсутність чіткої програми налаштування господарського комплексу Тернопільської області до роботи в нових умовах співпраці із Європейським Союзом та практичного згортання економічної співпраці із Російською Федерацією.

У 2016 році упродовж року найінтенсивніше експортна діяльність проявлялася у четвертому (28,7%) і третьому (26,3%) кварталах, менше – у першому (23,0%) і другому (22,0%). У 2017 році найбільше товарів вивозилося у четвертому кварталі (117,2734 млн. дол. США, або 30,8%), дещо менше – у третьому (98,1314 млн. дол. США, або 25,8%), менше – у першому (86,3205 і 22,8%) і другому (78,4684 і 20,6%).

На перший квартал припадає найбільша частка вивезення товарів у Анголу, Малайзію, Республіку Македонію, Тайвань, провінцію Китаю, Туркменістан, Японію (по 100%), на другий – у Мальту, Сирію, Сомалі, Того, третій – Гонконг, Мексику, четвертий – Албанію, Джібуті, М'янму, Палестину, Судан і Туніс (табл. 9).

У 2016 р. найбільше товарів вивозилося за межі області автомобільним транспортом (на суму 213,3 млн. дол. США), менше – морським (66,5) і залізничним (8,6), значно менше – повітряним транспортом чи поштою. У 2017 р. на вантажні автомобілі припадало дещо більше 67,7% вивезених товарів (257,5482 млн. дол. США), морський транспорт – 28,2% (107,3369 млн. дол. США), залізничний транспорт – 2,2%.

З 2014 року почали здійснюватись експортні поставки товарів до Австралії, Бангладеш, В'єтнаму, Ємену, Ірану, Канади, Киргизстану, Мавританії, Пакистану, Таїланду, Саудівської Аравії. У 2016 р. новими експортними партнерами для Тернопільської області стали Болівія, Бразилія, Гамбія, Екваторіальна Гвінея, Ірландія, Ісландія, Кіпр, Колишня Югославська Республіка Македонія, Кувейт, Мексика, Непал, Нігерія, Оман, Сінгапур, Судан, ЦАР, Чорногорія. У 2017 році до них приєдналися Албанія, Ангола, Гонконг, Джібуті, Ліван, Малайзія, Мальта, М'янма, Сирія, Словенія, Сомалі, Тайвань (провінція Китаю), Того.

У порівнянні із 2016 роком найбільший відсоток зростання експорту відмічено в Лівії (1487%), Судані (1433%), Сьєра-Леоне (1263%), Греції (1251%), Гамбії (1105%), ЦАР (626%), Тунісові (592%), Туреччині (536%), Норвегії (460%),

**Групування країн – торгових партнерів Тернопільської області –
за переважанням експорту товарів у кварталах**

Виключно у I	Переважно у I	Виключно у II	Переважно у II	Виключно у III	Переважно у III	Виключно у IV	Переважно у IV	Упродовж усього року
Австралія, Ангола, Боснія і Герцеговина, Малайзія, Республіка Македонія, Тайвань, провінція Китаю, Туркменістан, Японія	Ізраїль, Індія, Ірландія, Кіпр, Ліберія, Лівія, Малайзія, ПАР	Мальта, Сирія, Сомалі, Того	Вірменія, Гамбія, Ємен, Ліван, Таїланд	Гонконг, Мексика	Катар, Пакистан, Словенія, Хорватія	Албанія, Джибуті, М'янма, Палестина, Судан, Туніс	Австрія, Азербайджан, Бангладеш, Бельгія, Бразилія, Велика Британія, Греція, Індонезія, Іран, Йорданія, Канада, Конго, Республіка Корея, Кувейт, Філіппіни, Швеція	Білорусь, Болгарія, В'єтнам, Грузія, Данія, Естонія, Єгипет, Ірак, Іспанія, Італія, Казахстан, Китай, Латвія, Литва, Марокко, Молдова, Нідерланди, Німеччина, Норвегія, ОАЕ, Польща, Португалія, РФ, Румунія, Саудівська Аравія, Сербія, Словаччина, США, Сьєрра-Леоне, Туреччина, Угорщина, Фінляндія, Франція, Чехія, Швейцарія

Азербайджані (457%), Філіппінах (432%), Ліберії (374%), В'єтнамі (368%), Саудівській Аравії (326%), Казахстані (314%), Бельгії (283%), Китаї (260%), Нідерландах (264%), Конго (231%), Німеччині (221%), Бангладеш (199%), Канаді (198%), Кіпрі (171%), Грузії і Фінляндія (по 169%), Великій Британії (168%), Єгипті (163%), Пакистані (159%), Індонезії (148%), США (141%), Австрії (137%), Швейцарії (134%). У той же час найбільший спад у експортних поставках відмічено для Боснії та Герцеговини і Палестини (по 91%), Коста-Ріці (90%), Японії (84%), Туркменістані

(68%), Бразилії (71%), Франції (69%), Македонії (66%), Йорданії (58%), Таїланді (50%), Литві (48%), Сербії (38%).

Найчастіше оплата за експорт товарів здійснюється у євро (55,5% від всього обсягу експорту), доларах США (38%), російських рублях (4,6%), швейцарських франках (1,6%).

Основними товарами, які підприємства Тернопільської області постачають за кордон, є продовольчі товари, зокрема: масло вершкове та інші молочні жири (905,5 т на суму 3,750 млн. дол. США), сир, технічний казеїн, сухе молоко, м'ясо і субпродукти I категорії (10,258 тисяч т на суму 31,081 млн. дол. США), м'ясо і субпродукти домашньої птиці (47,66 т на суму 5,3 тисяч дол. США), ковбасні вироби, цукор (3,683 тисячі т на суму 1,845 млн. дол. США), плодоовочеві та м'ясні консерви, кондитерські вироби з цукру (2,02 т на суму 2,7 тис. дол. США), хліб і кондитерські вироби (267,932 т на суму 533,5 тис. дол. США), соняшникова олія (657,74 т на суму 495,5 тис. дол. США), мінеральна вода, харчові концентрати, лікєро-горілчані вироби, харчовий спирт, макаронні вироби, а також зерно (пшениця – 210,33 тисяч т на суму 31,911 млн. дол. США; жито – 129,36 т на суму 24,8 тис. дол. США; ячмінь – 55,316 тисяч т на суму 7,479 млн. дол. США, овес – 101,764 тисяч т на суму 14,945 млн. дол. США, гречка – 131,975 т на суму 74,2 тисячі дол. США), ріпак, картопля, соняшник (22 т на суму 9 тис. дол. США), овочі; борошно, різні крупи. Вартість товарів рослинного й тваринного походження та продуктів харчування у загальному обсязі експорту у 2016 р. складала 101,6 млн. доларів США (34,5% загального обсягу експорту), у тому: живих тварин та продуктів тваринного походження – 7,7%, продуктів рослинного походження – 18,8%, жирів та олій тваринного чи рослинного походження – 3,6%, готових харчових продуктів – 3,4%, [8]. У 2017 р. вартість товарів рослинного й тваринного походження та продуктів харчування у загальному обсязі експорту складала 149,8494 млн. доларів США (39,4% всього експорту товарів), у тому числі продуктів тваринного походження – 37,4526 млн. доларів США (25%), продукти рослинного походження – 83,07 млн. доларів США (55,4%), жири рослинного й тваринного походження – 13,7788 млн. доларів США (9,2%), готові харчові продукти – 15,548 млн. доларів США (10,4%).

Найбільша частка із продовольчих товарів припадає на зернові культури – 55,5224 млн. доларів США (21,8% у всьому експорті та 36,4% від продовольчих товарів), м'ясо та істівні субпродукти – 31,4077 млн. доларів США (8,3% у всьому експорті та 21,0% від продовольчих товарів), насіння та плоди олійних культур – 23,3117 млн. доларів США (6,4% і 15,6% відповідно), продукти переробки овочів – 8,3058 млн. доларів США (2,2% і 5,5%), натуральний мед – 5,980 млн. доларів США (1,6% і 4,0%).

Найбільший приріст в експорті продовольчих товарів припадає на кондитерські вироби з цукру (4,5 рази), овочі (3,5 рази), продукцію борошномельно-круп'яної промисловості (2,1 рази), готові продукти із зерна і насіння та плоди олійних культур (по 1,7 раз), м'ясо та вироби з нього і істівні плоди та горіхи (по 1,6 рази), готові харчові продукти (1,5 рази), зернові культури (1,4 рази), молоко і вироби з нього і натуральний мед (1,1 рази).

Натомість найбільший спад у експорті продовольства припадає на алкогольні й безалкогольні напої та оцет (у 500 раз), різні рослинні матеріали-заготовки

(74%), різні продукти тваринного походження (14%), кава і чай (13%), живі дерева та інші рослини (8%).

Серед непродовольчих товарів експортується посуд фарфоро-фаянсовий і скляний, світильники побутові та промислові, тканини бавовняні, взуття, системи радіозв'язку типу "Транспорт", "Оріон", дециметрові антени та антени супутникового зв'язку, деревина і вироби з неї (меблі, шпон, паркет, пиломатеріали, маса з деревини і вироби з неї), штучна шкіра, продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (товари побутової хімії, миючі засоби, шампуні, полімери, пластмаси і вироби з них), мінеральні продукти, вироби з каменю, гіпсу, цементу.

Мінеральних продуктів вивозиться на 1,672 млн. дол. США (0,4%), продукції хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості – 15,862 млн. дол. США (4,2%, у тому числі білкових речовин на суму 15,107 млн. дол. США), полімерних матеріалів, пластмас та виробів з них – 7,679 млн. дол. США (2,0%), шкур необроблених, шкіри вичиненої – 2,377 млн. дол. США (0,6%), деревини та виробів з неї – 12,199 млн. дол. США (3,2%), маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів – 956 тисяч дол. США, текстильних виробів – 4,832 млн. дол. США (1,3%), взуття, головні убори, парасольки – 94,8 тисяч дол. США, вироби з гіпсу, каменю, цементу – 643,3 тис. дол. США (0,2%), перли, дорогоцінне й напівдорогоцінне каміння – 5,613 млн. дол. США (1,5%), недорогоцінні метали та вироби з них – 3,683 млн. дол. США (1,0%), продукція машинобудування – 154,841 млн. дол. США (40,7%, у тому числі електричні машини – 40,2% від усього експорту товарів), транспортні засоби – 179,3 тис. дол. США, оптичні та фотографічні прилади – 961,2 тис. дол. США (0,3%), різні промислові прилади – 18,747 млн. дол. США (4,9%).

Із непродовольчих товарів, що вивозяться за межі України, варто назвати лісоматеріали, антибіотики, медикаменти, тканини, прокат чорних металів, труби з ливарного чавуну й чорних металів, автотранспортувальні, сільськогосподарські та садові машини для обробітку ґрунту.

Найбільший приріст експорту непродовольчих товарів припадає на дубильні екстракти (8,6 рази), ефірні олії (4,9 рази), шкури (3,7 рази), спеціальні тканини (3,5 рази), органічні хімічні сполуки (2,5 рази), чорні метали та вироби з них (2,2 рази), вироби з каменю, гіпсу та цементу та інструменти (по 2,1 рази), скло та вироби з нього (1,7 рази). Натомість, з області перестали експортувати мило та поверхнево активні речовини, бавовну, а найбільший спад із експортованих товарів припадає на хімічну продукцію (88%), килими (87%), синтетичні та штучні штапельні волокна (83%), друковану продукцію (75%), каучук і гуму (66%), алюміній та вироби з нього (55%), транспортні засоби (52%), головні убори (45%), керамічні вироби (39%).

Серед країн, куди відправлялася промислова продукція підприємств Тернопільської області у 2016 році з давальницької сировини, слід відмітити Польщу (133,807 млн. доларів), Швейцарію (4,787 млн. дол.), Естонію (2,644 млн. дол.), Бельгію (0,613 млн. дол.), Францію (0,388 млн. дол.), Румунію (0,184 млн. дол.), Чехію (0,155 млн. дол.), Німеччину (0,103 млн. дол.), Нідерланди (0,024 млн. дол.).

У 2014 р. такими країнами були Польща (169,488 млн. дол.), Швейцарія (3,455 млн. дол.), Естонія (3,077 млн. дол.), Бельгія (0,951 млн. дол.), Франція (0,637 млн. дол.), у 2015 р. – ; у 2016 .

У загальному обсязі експорту товарів за останні кілька років збільшилася частка

електричних машин, зернових культур, насіння й плодів олійних рослин, деревини й виробів з деревини, одягу та додаткових речей до одягу, текстильних виробів, шкур, натурального та штучного хутра, білкових речовин. Збільшився також експорт окремих товарів: автотранспорту, прокату чорних металів, машин сільськогосподарських, садових машин для обробки ґрунту, гречки, медикаментів, хліба, кондитерських виробів, оброблених і необроблених лісоматеріалів, пшениці.

Таблиця 9

Динаміка й розподіл експорту за групами товарів*, млн. доларів

	Продовольчі товари та сировина	Продукція паливно-енергетичного комплексу	Продукція нафтохімічного комплексу	Деревина і вироби з неї	Чорні та кольорові метали	Машинобудівна продукція
2005	36,076	0,002	1,265	10,595	3,816	4,855
2006	35,687	-	2,508	13,940	3,214	3,051
2007	50,523	-	3,842	18,200	2,689	16,007
2008	38,909	-	2,579	17,859	2,657	47,016
2009	28,040	0,013	1,027	10,691	1,398	69,287
2010	22,193	0,005	2,564	11,577	0,552	68,156
2011	74109	-	14,568	13,339	0,539	105,169
2012	89,274	-	5,738	10,689	0,824	97,001
2013	132,157	-	3,662	9,555	0,704	176,478
2014	135,651	-	7,123	12,389	1,185	172,770
2015	110,659	-	9,896	5,520	3,044	136,942
2016	101,551	-	14,575	13,924	2,056	136,780
2017	149,849	-	23,541	13,088	3,543	155,531

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Натомість зменшилася частка продуктів переробки овочів, меблів, м'яса та їстівних субпродуктів, солі; сірки, каміння, пластмас, полімерних матеріалів, цукру і кондитерських виробів з цукру, молока та молочних продуктів, яєць птиці, натурального меду. Розподіл експорту за групами товарів в межах Тернопільської області показано в таблиці 10.

Таблиця 10

Розподіл експорту за групами товарів в межах Тернопільської області*, млн. дол. США

Регіон	Продовольчі товари та сировина	Продукція нафтохімічного комплексу	Деревина і вироби з неї	Чорні та кольорові метали	Машинобудівна продукція
Борщівський	4,309	0,002	0,122	-	-
Бучацький	1,743	-	0,820	-	-
Гусятинський	-	2,261	0,004	-	-
Заліщицький	0,405	-	0,296	0,205	-
Збараський	5,069	-	0,576	-	-
Зборівський	1,249	0,003	0,685	0,001	0,068
Козівський	0,417	-	0,243	-	-
Кременецький	1,194	0,004	0,969	-	0,0008
Лановецький	0,254	0,030	0,002	-	-
Підволочиський	5,748	-	0,031	-	0,0005
Місто Підгайці	-	-	0,203	-	-
Теребовлянський	0,422	1,589	0,093	0,046	-
Тернопільський	9,549	0,125	1,204	0,097	133,706
Чортківський	7,124	-	0,014	-	-
Шумський	3,486	0,015	0,055	-	0,0009
Місто Тернопіль	60,252	10,524	4,267	1,794	2,998
Усього	101,221	14,552	9,693	2,056	136,775

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

4.3. ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПОРТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ

У 2016 р. розподіл експорту за материками виглядав наступним чином: на країни Європи, у тому числі й Росію, припадає 81,4%, на країни Азії (без Росії) – 13,7%, на країни Африки – 4,5%, на країни Північної Америки – 0,4%, на Австралію – 0,01%. У 2017 р. він фактично не змінився.

Досить цікаво виглядає розподіл експорту за класифікацією країн, яку запропонував львівський географ, виходець із села Курівці Зборівського району Олег Іванович Шаблій [Шаблій, 2012 р.]. Ця класифікація базується на принципах україноцентризму. Автор поділяє країни світу наступним чином.

4.3.1. Сусіди України

Серед сусідів першого порядку найважливішим зовнішньоекономічним партнером України є **Польща**. Обсяг експорту до цієї країни у 2014 році склав 178,8464 мільйонів доларів США або 49,8% від усього експорту області; у 2016 році цей показник сягнув 160,3535 мільйонів доларів (54,5%), у 2016 р. – 194,1211 мільйонів доларів (51.1%). Найбільше до Польщі вивозиться продукція машинобудування, зокрема електричних машин (на суму 151,932 млн. доларів або 78,3% всього експорту до цієї країни), жирів рослинного чи тваринного походження (12,1325 млн. доларів або 6,2%), білкових речовин (9,7309 млн. доларів чи 5,0%; у 2016 р. – 5,188 млн. доларів чи 3,2%), меблів (5,070 млн. доларів чи 2,6%; у 2016 р. – 2,231 або 1,4%), пластмаса і полімерні матеріали (3,9475 млн. доларів чи 2,0%); деревини і виробів з неї (2,3371 млн. доларів чи 1,2%; у 2016 р. – на 2,309 млн. доларів або 1,4%), продукти переробки овочів (1,9732 млн. доларів чи 1.0%), чорні метали (1,3928 млн. доларів чи 0,7%; у 2016 р. – 0,608 млн. доларів) і вироби з них на суму 0,7018 млн. доларів (у 2016 р. – на 0,344 млн. доларів), насіння та плоди олійних культур (1,3144 млн. доларів чи 0,7%). Крім того, до Польщі експортуються їстівні плоди та горіхи (1,022 млн. доларів; у 2016 р. – на суму 0,602 млн. доларів), зернові культури (0,445 млн. доларів), шкури (0,447 млн. доларів), одяг (0,5156 млн. доларів; у 2016 р. – 0,396 млн. доларів), іграшки (0,1329 млн. доларів), залишки і відходи харчової промисловості (0,1347 млн. доларів; у 2016 р. – на 0,762 млн. доларів), рослинні матеріали (0,032 млн. доларів; у 2016 р. – на суму 0,215 млн. доларів). У значних обсягах, що не перевищують 100 тисяч доларів, до Польщі експортуються овочі, живі дерева та інші рослини, продукція борошномельно-круп'яної промисловості, рослинні матеріали для виготовлення, каучук і гума, текстильні матеріали, скло і вироби з нього, дорогоцінне й напівдорогоцінне каміння, мідь і вироби з неї, алюміній та вироби з нього, інструменти, ножові вироби, папір і картон; у обсягах, що не перевищують 10 тисяч доларів, – алкогольні й безалкогольні напої та оцет; сіль і сірка; органічні хімічні сполуки; вироби з соломки; друкована продукція; вата; килими.

У 2014 р. обсяг експорту до цієї країни склав 160,354 млн. дол. США. Найбільше тоді до Польщі вивозилося продукція машинобудування, зокрема електричних машин (на суму 168 923,4 або 94,5% всього експорту до цієї країни), деревини і виробів з неї (1,9 млн. доларів або 1,1%), меблів (1,3 або 0,8%), насіння й плодів олійних культур (1,1 або 0,6%), дещо менше білкових речовин, їстівних плодів і

Динаміка експорту товарів у Польщу з 2014 р. по 2017 р., тисяч доларів США

	2014 р.	2017 р.	%		2014 р.	2017 р.	%
Вироби з чорних металів	5,8	701,8	+12000	Рослинні матеріали для виготовлення	541,2	32,9	-93,9
Пластмаси і полімерні матеріали	65,2	3947,5	+5954,4	Овочі	60,9	4,8	-92,1
Жири та олії тварин. або рослин. походження	466,9	12132,5	+2498,5	Сіль, сірка	8,8	0,8	-90,0
Текстильні матеріали	1,6	17,4	+987,5	Прилади та апарати фотографічні й оптичні	240,4	37,7	-84,3
Білкові речовини	969,6	9730,9	+903,6	Мило, поверхнево-активні органічні речовини	130,0	30,9	-76,2
Чорні метали	219,4	1392,8	+534,8	Друкована продукція	2,7	0,7	-74,1
Вата	0,4	1,6	+300	Залишки і відходи харчової промисловості	288,8	134,7	-53,4
Меблі	1349,4	5070,0	+275,7	Живі дерева та інші рослини	116,4	103,5	-11,1
Каучук, гума	4,5	11,6	+157,8	Електричні машини	168923,4	151932,1	-10,1
Істівні плоди та горіхи	542,7	1022,8	+88,4	Вироби з каменю, гіпсу, цементу	138,5	126,7	-8,5
Деревина і вироби з деревини	1880,0	2337,1	+24,3	Інструменти, ножові вироби	0,7	0,7	±0
Іграшки	110,4	132,9	+20,4	Різноманітна хімічна продукція	215,4	-	
Насіння і плоди олійних культур	1133,0	1314,4	+16,0	Ефірні олії	136,7	-	
Котли, машини	236,1	269,2	+14,0	Готові продукти із зерна	44,8	-	
Зернові культури	413,0	445,1	+7,8	Добрива	7,5	-	
Папір та картон	83,1	86,1	+3,6	Нитки синтетичні або штучні	7,3	-	
Одяг та додаткові речі до одягу (текстильні)	499,2	515,6	+3,3	Інші готові текстильні вироби	1,2	-	
Продукти переробки овочів	-	1973,2		Екстракти дубильні	1,1	-	
Шкури	-	447,3		Різні готові вироби	0,1	-	
Одяг та додаткові речі до одягу (трикотажні)	-	133,9					
Продукція борошномельно-круп'яної промисловості	-	13,2					
Товари, придбані в портах	-	4,1					
Вироби із соломи	-	3,2					
Алюміній і вироби з нього	-	2,2					
Скло і вироби зі скла	-	2,0					
Органічні хімічні сполуки	-	1,4					
Каміння дорогоцінне й напівдорогоцінне	-	1,1					
Алкогільні й безалкогольні напої	-	0,4					
Мідь і вироби з неї	-	0,1					
Килими	-	0,1					

горіхів, жирів рослинного чи тваринного походження. У значних обсягах, що не перевищують 500 тисяч доларів, до Польщі експортуються зернові культури, залишки та відходи харчової промисловості, мило й поверхнево-активні речовини, різноманітна хімічна продукція, одяг і супутні йому товари, вироби з каменю, гіпсу й цементу, чорні метали, котли, оптичні й фотографічні прилади, іграшки.

Важливим зовнішньоекономічним партнером України є **Республіка Білорусь**, обсяг експорту до якої у 2014 р. склав 9,3527 млн. доларів, у 2016 р. – 20,705 млн. дол. США, у 2017 р. – 25,1266 млн. доларів. Найбільше в цю країну експортуються м'ясо і м'ясних виробів (14,6456 млн. доларів; у 2016 р. – 14,084 млн. доларів), залишків і відходів харчової промисловості (3,8774 млн. доларів; у 2016 р. – 1,462 млн. доларів), продуктів переробки овочів (1,6837 млн. доларів; у 2016 р. – 2,090 млн. доларів), солі й сірки (1,5919 млн. доларів; у 2016 р. – 1,506 млн. доларів), зернових культур (1,0453 млн. доларів; у 2016 р. – 0,312 млн. доларів), фармацевтичної продукції (0,6082 млн. доларів; у 2016 р. – 0,403 млн. доларів), деревини і виробів з неї (0,5147 млн. доларів; у 2016 р. – 0,145 млн. доларів), котлів і машин (0,2398 млн. дол.; у 2016 р. – 0,164 мільйонів доларів), меблів (0,2924 млн. доларів; у 2016 р. – 0,142 млн. доларів), паперу та картону (0,1423 млн. доларів; у 2016 р. – 0,109 млн. доларів), у значно менших обсягах – виробів із чорних металів, готових продуктів із зерна, овочів, органічних хімічних сполук, пластмас і полімерних матеріалів, їстівних горіхів і плодів, головних уборів, друкованої продукції, виробів із каменю, живих дерев та інших рослин..

До **Румунії** підприємства Тернопільської області поставляють продуктів на суму 3,5611 млн. доларів (у 2016 р. – 4,697 млн. доларів), із яких лєвова частка припадає на деревину і вироби з неї (1,2397 млн. доларів; у 2016 р. – 2,805 млн. доларів), а також пластмаси і полімерні матеріали (0,8658 млн. доларів; у 2016 р. – 0,395 млн. доларів), меблі (0,4606 млн. доларів; у 2016 р. – 0,5998 млн. доларів), вироби з чорних металів (0,4621 млн. доларів; у 2016 р. – 0,435 млн. доларів), котли і машини (0,2041 млн. доларів), одяг та текстильні матеріали (0,1733 млн. доларів; у 2016 р. – 0,201 млн. доларів), у значно менших обсягах – живі дерева, їстівні плоди і горіхи, вироби із соломи, папір і картон, вироби з каменю, чорні метали.

До **Російської Федерації** підприємства Тернопільської області у 2014 р. постачали товарів на суму 18,0019 млн. доларів. Це: переважно продукти переробки овочів (29,9%), м'ясо і м'ясні вироби (25,8%), у значно менших обсягах продукція машинобудування (2,5%), фармацевтична продукція (1,5%), іграшки (1,5%), одяг та трикотажні вироби (0,9%), папір і картон (0,4%), пластичні маси і полімерні матеріали, деревина і вироби з неї, фотографічні прилади і матеріали.

У 2016 році обсяги експорту до РФ впали до 3,028 млн. доларів. Туди вивозили головним чином меблі (55,6%), пластмаси і полімерні матеріали (14,0%), котли та машини (11,8%), іграшки (5,8%), скло та вироби з нього (3,0%), вироби з чорних металів, електричні машини, живі дерева та рослини, одяг.

У 2017 р. обсяги експорту дещо зросли – до 3,4496 млн. доларів. Вивозилися меблі (1,5722 млн. доларів), пластмаси і полімерні матеріали (0,5422 млн. доларів), котли і машини (0,361 млн. доларів), іграшки (0,2422 млн. доларів), живі дерева та інші рослини (0,2406 млн. доларів), вироби з чорних металів (0,1994 млн. доларів), скло та вироби з нього (0,1639 млн. доларів), у значно менших обсягах – деревину та вироби з неї, електричні машини, одяг текстильний, фотографічні й оптичні

прилади та апарати, папіт і картон та текстильні матеріали.

Обсяг експорту до **Республіки Молдова** скоротився з майже 5,5 млн. доларів у 2014 р. до 2,3163 млн. доларів у 2016 р. і 1,9972 млн. доларів у 2017 р.

Основною статтею у експорті є пластмаси і полімерні матеріали (20,5%; у 2016 р. – 25,4%), вироби із чорних металів (19,6%; у 2016 р. – 10,3%), котли і машини (14,1%; у 2016 р. – 8,5%), папір і картон (8,5%; у 2016 р. – 5,6%), овочі (7,1%), м'ясо і їстівні субпродукти (6,0%), деревина і вироби з неї (5,1%; у 2016 р. – 4,9%), меблі (4%; у 2016 р. – 4,9%), живі дерева та інші рослини. У значно менших обсягах, що не перевищують 30 тисяч доларів, вивозять готові продукти із зерна, вироби з каменю і гіпсу, інструменти і ножові вироби, друковану продукцію, текстильні вироби, каву і чай, органічні хімічні сполуки.

У 2014 р. у експорті товарів до Республіки Молдови переважали м'ясо і м'ясні вироби (43,6% обсягу експорту), пластичні маси та полімерні матеріали (18,3%), живі дерева та інші рослини (6,9%), алкогольні та безалкогольні напої (4,8%), молоко й молочні продукти, мед, яйця (4,1%), цукор і кондитерські вироби з цукру (3,7%), продукція машинобудування (котли та машини – 3,9%), меблі (3,3%), папір і картон (2,7%), вироби з чорних металів (2,6%), у значно менших обсягах – деревина і вироби з неї, фотографічні прилади та матеріали, готові продукти із зерна.

Обсяг експорту товарів до **Словаччини** невинно зменшується: у 2014 р. він складав 1,9106 млн. доларів США, у 2016 р. – 1,4143, у 2017 р. – лише 0,9255 млн. доларів США. Експортуються жири та олії тваринного і рослинного походження (36,2%), продукти переробки овочів і плодів (35,8%), деревина і вироби з неї (13,3%), котли і машини (13%). У незначних обсягах вивозяться меблі, їстівні плоди і горіхи, одяг і додаткові речі до одягу, електричні машини.

У 2014 р. основна маса експорту до Словаччини припадала на деревину і вироби з неї (90%), у 2016 р. – продукти переробки овочів і плодів (57%) та електричні машини (21%).

Ще менші обсяги експорту до сусідньої **Угорщини**: у 2014 р. – 877,9 тисяч доларів, у 2016 р. – 531,0 тисяч доларів, у 2017 р. – лише 426,1 тисяч доларів. Якщо у 2014 р. основна маса експорту припадала на деревину і вироби з неї (49%), насіння і плоди олійних культур (25%) і меблі (14%), у 2016 р. – на деревину і вироби з неї (79%), то в 2017 р. – деревину і вироби з неї (39%), насіння і плоди олійних культур (35%) і меблі (23%). У дуже незначних обсягах також вивозяться каучук і гума, одяг та текстильні вироби, електричні машини.

4.3.2. Сусіди другого порядку

Серед сусідів другого порядку (сусідів перших сусідів України) значні обсяги експорту припадають на **Німеччину**. Якщо у 2014 р. обсяг експорту в цю країну складав 4,9479 млн. доларів, у 2016 р. – 6,2834, то в 2017 р. – вже 13,9327 млн. доларів.

У 2017 р., крім основних експортних товарів, вивозилися меблі (457,3 тис. доларів), котли і машини (234,6 тис. доларів), іграшки (178,8 тис. доларів), зернові культури (164,0 тис. доларів), у значно менших обсягах – продукти тваринного походження, пластичні маси й полімерні матеріали, ефірні олії, скло і вироби з нього, меблі, насіння й плоди олійних культур, овочі, готові продукти з зерна, рослинні матеріали для виготовлення, одяг і додаткові текстильні речі до одягу, у мі-

зерних обсягах – алюміній і вироби з нього, електричні машини, прилади і апарати, вироби з чорних металів одяг та додаткові трикотажні речі до нього, вироби із шкіри, друкована продукція, алкогольні й безалкогольні напої та оцет.

Таблиця 12

Динаміка та структура експорту товарів до Німеччини

Вид експортованої продукції	2014 р.	Частка, %	2016 р.	Частка, %	2017 р.	Частка, %
Всього, млн. доларів	4,9479	100	6,2834	100	13,9327	100
Насіння і плоди олійних культур	0,0192	0,4	0,3908	6,2	4,8196	34,6
Білкові речовини	1,8478	37,3	2,9059	46,2	3,2191	23,1
Продукти переробки овочів	1,3027	26,3	0,3854	6,1	2,1440	15,4
Деревина і вироби з неї	0,3108	6,3	0,8616	13,7	1,2635	9,1
Пластмаси і полімерні матеріали	0,0562	1,1	1,0706	17,0	1,2510	9,0

Стабільним зовнішньоекономічним партнером України є **Литва**. До цієї країни підприємства Тернопільської області у 2014 р. постачали продукції на 1,1624 млн. доларів, із яких лєвова частка припадає на папір і картон (35,7%), деревину і вироби з неї (28,4%), продукцію машинобудування (24,7%), значно менше – друковану продукцію, готові продукти із зерна, меблі, вироби з каменю, одяг. У 2016 р. обсяг експорту зріс до 4,152 мільйонів доларів, із яких на залишки і відходи харчової промисловості припадає 63%, жири та олії рослинного або тваринного походження – 21%, деревину і вироби з неї – 15%, папір і картон – 8%, сіль, сірку – 7%, котли і машини – 6%. У 2017 р. обсяг експорту скоротився до 2,3316 млн. доларів, із яких лєвова частка припадає на залишки і відходи харчової промисловості (690,2 тис. доларів), жири та олії тваринного або рослинного походження (468,2 тис. доларів), деревину і вироби з неї (407,1 тис. доларів), котли і машини (293,6 тис. доларів), у значно менших обсягах – сіль і сірка (61,6 тис. дол.) і меблі (33,4 тис. дол.), у мізерних обсягах – какао і вироби з нього, готові продукти із зерна, органічні хімічні сполуки, вироби з каменю й гіпсу, вироби із чорних металів, електричні машини і устаткування.

До **Латвії** у 2014 р. постачала продукція на суму 958 тис. доларів, у 2016 р. – 911 тис. доларів, у 2017 р. – 1,0467 млн. доларів. У 2014 р. 74% експорту припадали на жири рослинного й тваринного походження, папір і картон (11%), іграшки (5%) готові продукти із зерна (4%), меблі (3%), продукція машинобудування, вироби з каменю, деревини, друкована продукція. У 2016 р. вивозилися білкові речовини (69%), готові вироби із зерна (16%), деревина і вироби з неї (6%), папір і картон (5%), меблі (2%), добрива (1%). У 2017 р. головною статтею експорту в Латвію стали білкові речовини (322,0 тис. дол.), жири та олії тваринного й рослинного походження (278,8 тис. дол.) та готові продукти із зерна (204,1 тис. дол.). У значно менших обсягах до Латвії вивозяться папір і картон, меблі, залишки і відходи харчової промисловості, пластмаси і полімерні матеріали, вироби з каменю й гіпсу, друкована продукція, деревина і вироби з неї, одяг та додаткові текстильні речі до нього.

У 2014 р. до **Естонії** вивозилася продукції на суму 3,2 мільйони доларів, головним чином одяг, текстильні матеріали (91,9%), значно в менших обсягах – дере-

вина і вироби з неї (2,6%), алкогольні й безалкогольні напої, папір і картон, меблі, головні убори. У 2016 р. обсяг експорту скоротився до 2,7 мільйона доларів. На одяг і текстиль припадає 95% обсягу експорту, деревину і вироби з неї – 2%. У незначних обсягах експортуються готові продукти із зерна, пластмаси і полімерні матеріали, синтетичні й штучні волокна, готові текстильні вироби, головні убори. У 2017 р. обсяг експорту дещо виріс – до 2,7602 млн. дол. На одяг та текстильні додаткові речі до нього припадає 89% всього експорту, 7% – на деревину і вироби з неї, 3% – на головні убори.

До **Чехії** у 2014 р. експортувалася продукція на суму 797 тисяч доларів. Це: фотографічні прилади і матеріали (50,2%), деревина і вироби з неї (14,0%), жири та олії тваринного або рослинного походження (13,3%), текстиль (5,7%), продукція машинобудування (1,9%). У 2016 р. обсяг експорту зріс до 1,238 мільйона доларів. Головними експортними товарами є оптичні та фотографічні прилади (30%), натуральне й штучне хутро (25%), насіння та плоди олійних культур (14%), меблі (9%), деревина і вироби з неї (4%), у значно менших обсягах – одяг, аксесуари до нього та трикотаж, текстиль, вироби з чорних металів, жири та олії рослинного й тваринного походження, папір і картон, пластмаси і полімерні матеріали, скло і вироби з нього, котли і машини, продукція борошномельно-круп'яної промисловості. У 2017 р. обсяг експорту зріс до 1,5597 млн. дол. Структура експортних поставок у порівнянні із 2016 р. практично не змінилася.

У структурі експорту до **Республіки Казахстан** у 2014 р. (2,7 млн. доларів) домінували меблі (79,3%). Також вивозилися продукти переробки овочів (17,4%), готові продукти із зерна (1,6%), вироби з чорних металів. У 2016 р. обсяг експорту дещо зріс (до 2,8 млн. дол.). У ньому переважають м'ясо і м'ясопродукти (67%), продукти переробки овочів (15%), меблі (10%), молоко, молокопродукти і мед (6%), у значно менших обсягах готові продукти із зерна, фармацевтична продукція, насіння і плоди олійних культур. У 2017 р. обсяг експорту зріс до 8,8502 млн дол. чи у 2,1 рази. Структура поставок у цю країну також не змінилася.

Значним зовнішньоекономічним партнером залишається **Австрія**, куди вивозиться продукції на 990,3 тисячі доларів (у 2014 р. – 337,2, у 2016 р. – 724 тисячі доларів). У 2014 р. вивозилися насіння та плоди олійних культур (67%), деревина і вироби з неї (26%), у значно менших обсягах – вироби із соломи (7%). У 2017 р. 94% експорту припадало на меблі, решта – на вироби із соломи, деревину та вироби з неї, електричні машини.

4.3.3. Країни зі значною концентрацією української діаспори

Значна кількість товарів з Тернопільської області поставляється в Канаду, США, Бразилію, Австралію, а також уже згадувану Німеччину. Однак, обсяги експорту в ці країни не відповідають можливостям України та Тернопільської області.

У 2016 р. до **Канади** підприємства Тернопільської області вивозили продукції всього на 23,1 тисячу доларів, головним чином це була друкована продукція (70%), менше пластмаси і полімерні матеріали (16%), у зовсім мізерних кількостях – деревина і вироби з неї, вироби з каменю й гіпсу, готові текстильні товари. У 2014 р. експорт в цю країну складав 5,1 тисяч – виключно іграшки. У 2017 р. експорт майже подвоївся і склав 45,8 тис. дол. Це: меблі, друкована продукція, деревина і вироби з неї, папір та картон, вироби з каменю, гіпсу та цементу, меблі, вироби з

чорних металів, чорні метали, пластмаси і полімерні матеріали.

У 2014 р. до **Австралії** з Тернопільщини вивозять меблі на суму 18,8 тисяч доларів. У 2016 р. цей показник становив 6,5 тисяч доларів. У 2017 р. до цієї країни поставлено продукції на 4,6 тис. дол., головним чином одяг і текстильні додаткові речі до нього.

США є традиційним і надійним торговим партнером. Якщо у 2014 р. до США вивозили продукції на суму 1,25 мільйона доларів, із яких на натуральне й штучне хутро припадає 57%, на білкові речовини – 42%, пластичні маси й полімерні речовини – 2%, то в 2016 р. цей показник скоротився до 471 тисячі доларів. У 2017 р. він дещо виріс – до 663,6 тис. дол. Вивозяться пластмаси і полімерні матеріали (308,9 тис. дол.), натуральне й штучне хутро (127,3 тис. дол.), вироби із чорних металів, меблі, у менших обсягах – вироби з каменю, гіпсу та цементу, електричні машини, мідь і вироби з неї, чорні метали.

У 2016 р. новим експортним партнером стала **Бразилія** (8 тисяч доларів), куди вивозяться тільки меблі. У 2017 р. цей показник скоротився до 2,4 тис. дол.

Однак підприємства Тернопільської області нічого не вивозить до Аргентини, де проживає значна українська діаспора.

4.3.4. Високорозвинені країни світу – так звана “Велика сімка”

До неї входять уже згадані США, Канада і Німеччина. Крім того, тернопільські підприємства активно співпрацюють із британськими, італійськими, французькими та японськими підприємствами.

Експорт до **Великої Британії** у 2014 р. складав 40,7 тис. дол., у 2016 р. зменшився на 8 тисяч доларів і становив 32,9 тис. дол., а в 2017 р. зріс до 55,5 тис. дол. Традиційно вивозяться меблі (69-86% у різні роки), вироби з недорогоцінних металів (9%) та іграшки (5%). У 2014 р. 92% експорту становила деревина і вироби з неї та меблі (8%), у 2017р. на деревину припадало 20% експорту товарів.

У 2014 р. до **Італії** вивозилася продукція суму 5,96 мільйонів доларів, у тому числі шкури (67%), зернові культури (25%), насіння й плоди олійних культур (6%), деревину і вироби з неї (2%), значно в менших обсягах – меблі, продукти тваринного походження. У 2016 р. обсяг експорту до Італії скоротився до 1,914 мільйона доларів. Вивозилися зернові культури (75%), шкури тварин (11%), деревина і вироби з неї (9%), скло і вироби з нього (4%), у значно менших обсягах – електричні машини, напівдорогоцінне каміння, вироби з чорних металів, меблі, іграшки, котли і машини. У 2017 р. обсяг експорту товарів складав 2,3708 тис. дол.: 42% припадало на зернові культури, 28% – на насіння і плоди олійних культур, 14% – шкури, 5% – скло і вироби з нього, 4% – деревину і вироби з неї, 3% – напівдорогоцінне каміння, у значно менших обсягах – меблі, пластмаси і полімерні матеріали, керамічні вироби, спеціальні тканини, вироби з чорних металів, котли і машини, електричні машини, твори мистецтва.

До **Франції** у 2014 р. вивозилося продукції на суму 4,429 мільйони доларів. Основна частка експорту припадала на насіння і плоди олійних культур (85,3%), текстильні вироби (14,4%) і меблі. У 2016 р. обсяг експорту товарів скоротився до 4,172 мільйони доларів. Вивозилися насіння і плоди олійних культур (75%), одяг, аксесуари до нього і текстиль (9%), деревина і вироби з неї (7%), білкові речовини (6%), меблі (2%), у мізерній кількості – електричні машини, вироби з чорних мета-

лів, інструменти, іграшки. У 2017 р. експорт товарів скоротився до 1,2861 млн. дол. Основна стаття експорту – білкові речовини (442,0 тис. дол.), одяг та додаткові текстильні речі до одягу (293,7 тис. дол.), а також деревина і вироби з неї (187,6 тис. дол.), насіння та плоди олійних культур (170,7 тис. дол.), меблі (155,5 тис. дол.), у незначних обсягах – готові продукти із зерна, інструменти та ножові вироби, електричні машини.

У 2014 р. до **Японії** підприємства Тернопільської області експортували зернові культури на суму 2,75 мільйонів доларів. У 2016 р. сума експорту скоротилася до 879,4 тисяч доларів. Вивозилися зернові культури (99,8%), оптичні й фотографічні прилади та іграшки. У 2017 р. експорт товарів впав до 140,4 тис. дол., із яких 138,8 тис. дол. припадало на зернові культури і 1,6 тис. дол. – на іграшки.

4.3.5. Країни, які представляють для України певний інтерес

Значні торгові відносини із **Азербайджаном**. У 2014 р. в цю країну вивозилося продукції на 867,4 тисяч доларів (продукція борошномельно-круп'яної промисловості – 35,6%, деревина і вироби з неї – 55,5%, готові вироби з зерна – 5,2%). вироби із чорних металів та продукція машинобудування.

У 2016 р. вивозиться м'ясо і м'ясопродукти (40%), продукція машинобудування (29%), готові вироби із зерна (14%), фармацевтична продукція (7%), продукти переробки овочів (5%), вироби з чорних металів (3%), меблі, всього на суму 258 тисяч доларів.

У 2017 р. експорт зріс до 1,1795 млн. дол., із яких 1,0677 млн. дол. припадає на м'ясо і м'ясопродукти і 57,8 тис. дол. – на котли та машини. У незначних обсягах вивозяться какао і вироби з нього (23,8 тис. дол.), готові продукти із зерна (17,7 тис. дол.), вироби із чорних металів, фармацевтична продукція, цукор та кондитерські вироби із цукру.

З огляду на створення спільної з Азербайджаном гілки так званого “Нового шовкового шляху” з України через Чорне море, Грузію, Азербайджан і Каспійське море, в обхід Росії, і великі запаси нафти ця країна може перетворитися в головного поставника паливно-мастильних речовин і ринок збуту продовольчих та деяких непродовольчих товарів. Однак підприємства області так і не налагодили тісної співпраці із відповідними структурами Азербайджану.

До **Грузії** у 2014 р. вивозилася продукція на суму 182,5 тисячі доларів (папір і картон – 48%, овочі – 28%, продукція машинобудування – 8%). У 2016 р. обсяг експорту в цю країну складав 2,917 мільйона доларів, тобто виріс у 16 разів. Вивозилося м'ясо і м'ясопродукти (82%), живі тварини (7%), алкогольні й безалкогольні напої (4%), у незначних розмірах – цукор і кондитерські вироби з нього, папір і картон, пластмаси і полімерні матеріали, вироби з чорних металів, друкована продукція, кава. У 2017 р. експорт зріс до 4,9446 млн. дол. Його структура практично не змінилася: 77% припадає на м'ясо і м'ясопродукти, 15% – молоко і молочні продукти, яйця, натуральний мед, 3% – на меблі, 1% – меблі. У незначних обсягах вивозилися вироби із чорних металів, пластмаси і полімерні матеріали, папір і картон, електричні машини, вироби з каменю, гіпсу і цементу, цукор і кондитерські вироби з цукру, какао і продукти з нього, дубильні екстракти.

Значними зовнішньоторговими партнерами є Нідерланди й Бельгія. До 2014 р. обсяги експорту в **Нідерланди** невинно збільшувалися і досягли позначки майже

14 мільйонів доларів. У поставках переважали насіння і плоди олійних культур (37,5%), зернові культури (31,6%), продукти переробки овочів (13,2%), іграшки (10,0%), білкові речовини (7,2%), деревина і вироби з неї. У 2016 р. обсяг експорту скоротився майже вдвоє – до 7,338 мільйона доларів. Вивозяться деревина і вироби з неї (32%), іграшки (17%), насіння і плоди олійних культур (15%), меблі (13%), продукти переробки овочів і білкові речовини (по 8%), зернові культури (6%), у значно менших обсягах – електричні машини (1%), живі дерева, вироби з алюмінію, вироби з чорних металів. У 2017 р. у порівнянні із 2016 р. обсяги експорту товарів зросли більш ніж удвічі і склали 19,3554 млн. дол. Головними статтями експорту є насіння і плоди олійних культур (7,79 млн. дол.), меблі (3,74 млн. дол.), деревина і вироби з неї (2,63 млн. дол.), іграшки (1,53 млн. дол.), продукти переробки овочів (747 тис. дол.) і електричні машини (651 тис. дол.). Значно менше вивозиться виробів із чорних металів, овочів, виробів із соломи, готового одягу, алюмінію та виробів із нього.

Обсяги експорту до **Бельгії** у 2014 р. сягали 12 мільйонів доларів. Переважали поставки насіння і плоди олійних культур (73,4%), зернові культури (13,0%), текстиль (7,9%), натуральне й штучне хутро (5,2%). У 2016 р. обсяг експорту товарів скоротився до 1,531 мільйонів доларів. Вивозилися насіння і плоди олійних культур (44%), одяг та додаткові речі до одягу й текстиль (40%), меблі (7%), деревина і вироби з неї (6%), у значно менших обсягах – їстівні плоди й горіхи, меблі, пластмаси і полімерні вироби. У 2017 р. експорт товарів зріс до 4,3351 млн. дол., із яких 3,057 млн. дол. припадали на насіння і плоди олійних культур, 981,6 тис. дол. – на готовий одяг, 147 тис. дол. – меблі, 134 тис. дол. – на деревину та вироби з неї.

Швейцарія – стабільний експортний партнер підприємств Тернопільської області. У 2014 р. обсяг експорту в цю країну сягав 3,644 мільйони доларів, а в 2016 р. – 5,159 мільйонів доларів. Вивозять в цю країну дорогоцінне й напівдорогоцінне каміння, перли природні чи культивовані (83%), годинники (9%), іграшки (7%), у значно менших обсягах – вироби з недорогоцінних металів, вироби з чорних металів, меблі. У 2017 р. експорт товарів зріс до 6,9466 млн. дол., із яких 80% припадало на дорогоцінне й напівдорогоцінне каміння, перли природні чи культивовані, 7% – на цукор і кондитерські вироби з нього, 6% – годинники, 5% – іграшки; у мізерних обсягах вивозилися пластмаси і полімерні матеріали, деревина і вироби з неї, вироби з чорних металів, котли і машини меблі.

У 2014 р. експорт товарів до **Іспанії** сягав 14,849 мільйонів доларів і стосувався головним чином зернових культур (94%). У 2016 р. експорт товарів становив всього 4,634 мільйони доларів. Зернові культури посідають у ньому 70%, деревина і вироби з неї – 13%, меблі – 7%, електричні машини – 7%. У незначних розмірах екпортувалися пластмаси і полімерні матеріали, оптичні та фотографічні прилади, каучук і гума, іграшки. У 2017 р. із 4,7253 млн. дол. на зернові культури припадало вже 85%, деревину і вироби з неї – 9%.

У 2016 р. значним зовнішньоекономічним партнером для підприємств Тернопільської області стала **Індія**. Обсяг експорту у цю країну досяг 8,749 мільйона доларів. Основною статтю експорт є зернові культури (94%), електричні машини (3%), овочі (2%). У 2017 р. цей обсяг дещо скоротився і складав 6,1179 млн. дол. На зернові культури припадає 5,6366 млн. дол., жири та олії тваринного й рослинного походження – 281,9 тис. дол., овочі – 197,1 тис. дол.

Обсяг експорту в **Єгипет** скорився із 11,262 млн. дол. у 2014 р. до 5,081 млн. дол. у 2016 р. і зріс до 8,2853 млн. дол. у 2017 р. Традиційно вивозять в цю країну зернові культури (91% у 2016 р. – 54%), насіння та плоди олійних культур (3%; у 2016 р. – 34%), м'ясо і м'ясопродукти (3%; у 2016 р. – 12%).

Значний обсяг експорту зберігається в **Ісламську Республіку Іран**: у 2014 р. – 1,788 млн. дол., у 2016 р. – 4,921 млн. дол., у 2017 р. – 3,6378 млн. дол. Вивозять головним чином насіння і плоди олійних рослин (від 71 до 87% у різні роки) і зернові культури (від 29 до 13% у різні роки).

Обсяг експорту товарів до **Португалії** у 2014 р. становив 2,390 млн. дол., у 2016 р. – 2,652 млн. дол., у 2017 р. – 3,2881 млн. дол. У 2016 р. сюди вивозили насіння і плоди олійних рослин (64%), натуральне й штучне хутро (20%), зернові культури (10%), меблі (3%), у значно менших обсягах – текстильні вироби, деревину і вироби з неї, скло і вироби з нього, інструменти, пластмаси і полімерні матеріали, килими, керамічні вироби. У 2017 р. у експорті переважають зернові культури (42%). Вивозять також натуральне та штучне хутро, насіння і плоди олійних культур, меблі.

Значні ресурси для експорту має ринок держави **Ізраїль**, куди з Тернопільської області екпортується продукції на суму 4,3603 млн. дол. понад. (у 2014 р. – 4,2, у 2016 р. – 2,035 млн. дол.). В цю країну екпортується зерно (90%), меблі (8%) і насіння та плоди олійних культур (2%).

У 2014 р. значними обсягами експорту відзначався **Пакистан** (10,4 млн. доларів). Тоді вивозили насіння і плоди олійних культур (67,3%) та зернові культури (32,7%). Однак до 2016 р. обсяги експорту впали до 384,6 тисяч доларів. Сюди вивозять зернові культури (58%), овочі (37%) і деревину та вироби з неї (8%). У 2017 р. туди екпортувалися насіння та плоди олійних культур (517,4 тис. дол.) і овочі (95,0 тис. дол.).

Традиційними торговими партнерами є Таїланд і Туреччина. У 2014 р. в **Таїланд** експортовано продукції на 3,084 мільйона доларів (зернові культури), у 2016 р. – 2,735 мільйона доларів (це: зернові культури – 90% – і м'ясо та м'ясопродукти – 10%). У 2017 р. експортовано зернових на суму 1,3411 млн. дол. і м'ясо та їстівні субпродукти на суму 19,7 тис. дол.

У 2014 р. обсяг експорту в **Туреччину** складав 3,685 мільйона доларів, у 2016 р. – 1,028 мільйона доларів. Сюди вивозили деревину і вироби з неї (72%), насіння і плоди олійних культур (21%), молоко і молочні продукти, яйця птиці та натуральний мед (4%), каучук і гуму (2%). У 2017 р. обсяги експортних поставок зросли до 5,5131 млн. дол. Це: зернові культури (31%), деревина і вироби з неї (23%), овочі (20%), молоко і молочні продукти та натуральний мед (13%), насіння і плоди олійних культур (12%), у значно менших обсягах – готові продукти із зерна, пластмаси і полімерні матеріали.

4.3.6. Інші країни

4.3.6.1. Країни Європейського Союзу

Болгарія. У 2014 р. до цієї країни вивозилися електричні машини (740,5 тис. дол.) деревина і вироби з неї (144,1 тис. дол.) і інструменти та ножові вироби (1,1 тис. дол.), всього на суму 885,7 тис. дол. У 2016 р. обсяг експорту впав до 124,8

тис. дол. Вивозилися деревина і вироби з неї (109,5 тис. дол.), електричні машини (7,4), оптичні та фотографічні прилади і апарати (7,3) і пластмаси і полімерні матеріали (1,1 тис. дол.). У 2017 р. обсяги експорту впали до 92,9 тис. дол.: деревина – 72,7, готовий одяг і текстиль – 13,7, овочі – 6,2 і оптичні та фотографічні прилади й апаратура – 0,2 тис. дол.

Греція. У 2016 р. в цю країну обсяг експорту товарів складав 67,1 (деревина та вироби з неї – 74%, насіння і плоди олійних культур – 15%, їстівні плоди та горіхи – 11%), у 2017 р. він зріс більш ніж у 12 разів і склав 838,4 тис. дол. (зернові культури – 64%, насіння та плоди олійних культур – 20%, деревина і вироби з неї – 14%).

Данія. У 2014 р. у цю країну експортувалися товари на суму 27,2 тис. дол., у 2016 р. – 313,4 (експорт зріс у 12 разів), у 2017 р. – 243,3 тис. дол. Переважає експорт деревини і виробів із неї (у 2014 р. – 100%, у 2016 р. – 99%, у 2017 р. – 96%). У мізерних обсягах вивозяться котли і машини, готовий одяг і текстильні вироби, меблі.

Ірландія. У 2014 р. експорт товарів складав 487,9, у 2016 р. – 101,4, у 2017 р. – 87,5 тис. дол. Вивозиться головним чином зерно (92-100%), меблі та іграшки.

Кіпр. В цю острівну країну вивозиться зерно (у 2016 р. на 17,2, у 2017 р. на 15,8 тис. дол.). У 2017 р. також експортувалися деревина (8,9 тис. дол.) і готовий одяг та текстильна продукція (4,6 тис. дол.).

Мальта. Експортні поставки в цю країну розпочато у 2017 р. Це одяг і текстильні вироби на суму 5,8 тис. дол.

Словенія. Експорт товарів у цю балканську країну розпочато в 2017 р. Це: мило, органічні поверхнево-активні речовини (900 доларів) і вироби з чорних металів (800 доларів).

Фінляндія. Поставки товарів у Фінляндію у 2014 р. склали 401, у 2016 р. – 206,5 і в 2017 р. – 349,7 тисяч доларів США. Головною статтею експорту є транспортні засоби (у 2014 р. – 60%, у 2016 р. – 89%, у 2017 р. – 51%). За останні два роки зросла частка виробів зі шкіри, меблів, пластмас і полімерних матеріалів.

Хорватія. У цю країну поставки розпочато у 2017 р. Це виключно деревина на суму 38 тисяч доларів США.

Швеція. У 2014 р. в цю країну 100% експорту складали іграшки (184,9 тис. дол.), у 2016 р. на 89% – меблі, 6% – пластмаси і полімерні матеріали, 5% – їстівні плоди та горіхи – всього на суму 229 тис. доларів. У 2017 р. обсяг експорту склав 171,6 тис. дол., у тому числі: 93,0 тис. дол. – їстівні плоди і горіхи, 78,6 тис. дол. – меблі.

4.3.6.2. Країни СНД

Із пострадянських республік підприємства і заклади Тернопільської області не експортують товари у **Киргизстан** та **Таджикистан**.

Обсяги експорту до **Вірменії** у 2014 р. склав 30,9 тис. дол. – виключно папір та картон. У 2016 р. експортовано продукції на 228,6 тис. дол., у тому числі на 224,1 тис. дол. – меблі, 4,5 тис. дол. – ефірні олії. У 2017 р. вивезено продукції на 214,5 тис. дол., у тому числі: меблів на суму 190,6, ефірні олії – 21,9, вати – 1,7 і мила та поверхнево-активних речовин – 0,2 тис. дол.

Обсяги експорту товарів до **Туркменістану** невинно скорочуються: у 2014 р. вони склали 320,6 тис. дол., у 2016 р. – 114,7 тис. дол., у 2017 р. – усього 21,9

тис. дол. У 2014 р. вивозилися меблі (50%) м'ясні та рибні продукти (29%), жири та олії (20%); у 2016 р. тільки меблі (49%) і продукти переробки овочів (51%); у 2017 р. – тільки продукти переробки овочів.

Узбекистан. У 2014 р. експорт товарів до цієї середньоазіатської держави склав 52 тисячі доларів США. Вивозилися оптичні й фотографічні прилади та апарати (71%), чорні метали (23%), у незначних обсягах – котли і машини, електричні машини, керамічні вироби, головні убори. У 2016 р. й 2017 р. експорт у цю країну був відсутній.

4.3.6.3. Країни Азії та Африки

Останніми роками все більшу зацікавленість проявляють підприємства Тернопільської області до ринків країн Азії та Північної Африки. У 2014 р. в **Саудівську Аравію** експортовано продукції на суму 6,671 млн. дол. (виключно зерно), у 2016 р. – на 1,4925 млн. дол. (на 99,8% – зерно, 0,3% – пластмаси і полімерні матеріали), у 2017 р. – на 4,8714 млн. дол. (на 99,9% – зерно, 0,1% – деревина і вироби з неї).

У 2014 р. в **Республіку Корея** продано товарів на 5,915 млн. дол. (зернові культури), у 2016 р. – на 4,4976 млн. дол. (зернові культури), у 2017 р. – всього на 456,5 тис. дол. (на 99,9% – зернові культури, на 0,1% – електричні машини).

Значні обсяги експорту в **Лівію**: у 2014 р. – 2,511 млн. дол., у 2016 р. – 100,3 тис. дол., у 2017 р. – 1,4912 млн. дол. (виключно зерно).

Падають обсяги експорту в **Об'єднані Арабські Емірати**. У 2014 р. туди вивозилося продукції на 2,281 млн. дол. (11% – зерно, 86% – насіння та плоди олійних рослин, 3% – електричні машини), у 2016 р. – на 626,2 тис. дол. (83% – меблі, 17% – зерно), у 2017 р. – 624,6 тис. дол. (17% – молоко та молочні продукти, мед, 6% – какао і вироби з нього, 76% – меблі).

Поставки товарів у Туніс у 2014 р. склали 359,6 тис. дол. (головним чином зернові культури). У 2016 р. експорт зріс до 381,4 тис. дол., у 2017 р. – до 2,257,9 млн. дол. (98% – зернові культури, 1% – електричні машини).

У 2014 р. обсяги експорту товарів до **Лівану** склали 2,0539 млн. дол. (виключно зерно), у 2016 р. – 3,8604 млн. дол. (7% – зерно, 93% – насіння та плоди олійних культур), у 2017 р. – всього 68,6 тис. дол. (92% – овочі, 8% – деревина і вироби з неї).

До **Бангладеш** традиційно вивозиться зерно: у 2014 р. на суму 1,1704 млн. дол., у 2016 р. – 2,801 (на 6% – овочі), у 2017 р. – 5,559,4 млн. дол.

У 2014 р. поставки товарів до **Марокко** склали 573,2 тис. дол. (100% – зернові культури), у 2016 р. 1,6996 млн. дол. (9% – молоко і молочні продукти, мед, 91% – зернові культури), у 2017 р. – 2,3747 млн. дол. (83% – молоко й молочні продукти і мед, 16% – зернові культури, 1% – пластмаси і полімерні матеріали).

До **Мавританії** у 2014 р. вивозилося зерно на суму 263,9 тис. дол., **Алжиру** – 253,9 тис. дол. У 2016 і 2017 р. експортні поставки припинені.

У 2014 р. до **Філіппін** вивозилося зерно на суму 755,4 тис. дол., у 2016 р. – на 755,4 тис. дол. (на 99% – зерно), у 2017. – 3,2694 млн. дол. (зерно).

Важливим резервом в експорті є ринок **Китаю**. У 2014 р. туди експортувалося продукції на майже 708 тисяч доларів. Це: деревина і вироби з неї (52,9%), продукція борошномельно-круп'яної промисловості (15,3%), продукти переробки овочів

(12,6%), пластичні маси і полімерні матеріали (8,5%), вироби з недорогих металів (5,5%), а також у значно менших обсягах штучні й синтетичні нитки, шкіри, гума, спеціальні тканини, вироби з чорних металів. У 2016 р. в Китай експортовано продукції на 235,3 тисячі доларів. Це: деревина і вироби з неї (55%) і продукти переробки овочів (45%).

У 2017 р. експорт товарів зріс до 612,7 тис. дол.: 39% – продукти переробки овочів, 37% – натуральне та штучне хутро, 4% – олії та жири рослинного й тваринного походження, 2% – готові продукти із зерна).

Значні перспективи на китайському ринку мають хлібороби Тернопільської області, оскільки Китай готовий купляти в Україні по кілька мільйонів тонн зерна щорічно.

4.3.7. Нові експортні партнери Тернопільської області

У 2016 р. продукція постачалася в **Болівію** (меблів на суму 20,7 тис. дол.; у 2017 р. експорт припинено), **Бразилію** (меблі на суму 8,2 тис. дол.; у 2017 р. – 2,4 тис. дол.), **Гамбію** (молоко, молочні продукти, яйця птиці і натуральний мед на суму 63 тис. дол.; у 2017 р. – на 696,1 тис. дол.: 27% – молоко і молочні продукти та мед; 73% – цукор і кондитерські вироби з нього), **Грецію**, **Екваторіальну Гвінею** (молоко, молочні продукти, яйця птиці і натуральний мед на суму 17,5 тис. дол.; у 2017 р. поставки припинені), **Ірак** (4,655 мільйона доларів, головним чином молоко і молочні продукти, яйця птиці та мед (93%), м'ясо та м'ясопродукти (6%), їстівні плоди й горіхи, деревину й вироби з неї, вироби з чорних металів; у 2017 р. – 3,306 млн. дол.: 90% – м'ясо та їстівні субпродукти, 7% – молоко, молочні продукти та мед, 1% – готові продукти із зерна, 1% – овочі), **Ісландію** (іграшки на суму 900 дол.; у 2017 р. поставки припинені), **Йорданію** (м'ясо і м'ясопродукти на суму 451,6 тис. дол.; у 2017 р. – 188,5 тис. дол., 100% – м'ясо та їстівні субпродукти), **Катар** (меблі на суму 838,6 тис. дол.; у 2017 р. – 811,9 тис. дол.: 87% – меблі, 13% – молоко та молочні продукти і мед), **Кіпр**, **Колишню Югославську Республіку Македонію** (Республіку Македонію) на суму 76,8 тис. дол., у тому числі: цукор і кондитерські вироби з нього – 76%, деревина і вироби з неї – 24%; у 2017 р. – 26,4 тис. дол.: 74% – цукор і кондитерські вироби з нього, 26% – деревина і вироби з неї), **Конго** (молоко, молочні продукти, яйця птиці і натуральний мед на суму 37,4 тис. дол.; у 2017 р. – 86,4 тис. дол.: молоко та молочні продукти і мед), **Кувейт** (зернові культури на суму 544 тис. дол.; у 2017 р. – 696,9 тис. дол.: 33% – молоко, молочні продукти і мед, 67% – зерно), **Ліберію** (молоко, молочні продукти, яйця птиці і натуральний мед на суму 221,5 тис. дол.; у 2017 р. – 829,4 тис. дол.), **Мексикі** (зернові культури на суму 652 тис. дол.; у 2017 р. – 439,6 тис. дол.), **Непал** (овочі на суму 8,9 тис. дол.; у 2017 р. експортні поставки припинено), **Нігер** (молоко, молочні продукти, яйця птиці і натуральний мед на суму 67,8 тис. дол.; у 2017 р. експорт припинено), **Нігерію** (молоко, молочні продукти, яйця птиці і натуральний мед на суму 20,2 тис. дол.; у 2017 р. експорт припинено), **Норвегію** (меблі на суму 84,4 тис. дол.; у 2017 р. – 388,0 тис. дол.: 99% – меблі, 1% – котли і машини), **Оман** (молоко, молочні продукти, яйця птиці і натуральний мед на суму 29,3 тис. дол.; у 2017 р. експорт припинено), **Сирію** (зернові культури на суму 117,9 тис. дол.; у 2017 р. – проставлялися лише овочі на суму 105,2 тис. дол.), **Сінгапур** (меблі на суму 900 дол.; у 2017 р. не поставлялись), **Судан** (електричні машини на

суму 80 тис. дол.; у 2017 р. – 1,1467 млн. дол. зернові культури), **Сьєрра-Леоне** (молоко, молочні продукти, яйця птиці і натуральний мед на суму 56,8 тис. дол.; у 2017 р. – ті ж продукти на суму 717,0 тис. дол.), **Центральноафриканську Республіку** (меблі на суму 23,6 тис. дол.; у 2017 р. поставки припинено), **Чорногорію** (цукор та кондитерські вироби з цукру на суму 50,7 тис. дол.; у 2017 р. поставки припинено).

У 2017 р. поставки товарів до нових країн-партнерів склали: **Албанії** – 11,7 тис. дол. (85% – деревина і вироби з неї, 15% – готовий одяг і текстильні додаткові речі до нього), **Анголи** – 291,9 тис. дол. (зерно), **Гонконг** – 65,2 тис. дол. (м'ясо та істивні субпродукти), **Джібуті** – 29 тис. дол. (молоко та молочні продукти, мед), **Ємен** – 221,8 тис. дол. (зерно), **Малайзії** – 83,7 тис. дол. (99% – жири та олії рослинного і тваринного походження, 1% – меблі), **М'янму** – 69,9 тис. дол. (97% – овочі, 3% – меблі), **Пакистан** – 612,4 тис. дол. (84% – насіння і плоди олійних культур, 16% – овочі), **Палестину** – 5,6 тис. дол. (деревина і вироби з неї), **Південно-Африканську Республіку** – 392,4 тис. дол. (87% – зернові культури, 10% – меблі, 3% – овочі), **Сербію** – 203,4 тис. дол. (90% – деревина і вироби з неї, 7% – сіль, сірка, 2% – вироби з чорних металів), **Сомалі** – 42,3 тис. дол. (цукор і кондвироби з нього), **Тайвань, провінцію Китаю** – чорні метали на суму 4,9 тис. дол., **Того** – цукор і кондвироби з нього на суму 770,1 тис. дол., **Хорватія** – 38,0 тис. дол. (деревина і вироби з неї).

За обсягами експорту товарів країни-експортери можна класифікувати наступним чином:

Таблиця 13

Групування країн світу за обсягами експорту товарів із Тернопільської області

№	Обсяг імпорту	Назва країн
1	10,1 – 194,1211 млн. дол.	Білорусь, Нідерланди, Німеччина, Польща
2	5,1 – 10,0 млн. дол.	Єгипет, Індія, Казахстан, Туреччина, Швейцарія
3	1,1 – 5,0 млн. дол.	Бангладеш, Бельгія, Грузія, Естонія, Ізраїль, Індонезія, Ірак, Іран, Іспанія, Італія, Латвія, Литва, Ліберія, Лівія, Марокко, Молдова, Португалія, Російська Федерація, Румунія, Саудівська Аравія, Судан, Таїланд, Туніс, Філіппіни, Франція, Чехія
4	0,5001 – 1,0 млн. дол.	Австрія, В'єтнам, Гамбія, Греція, Катар, Китай, Кувейт, ОАЕ, Пакистан, Словаччина, США, Сьєрра-Леоне, Того
5	100,0 – 500,0 тис. дол.	Азербайджан, Ангола, Вірменія, Данія, Ємен, Йорданія, Республіка Корея, Мексика, Норвегія, ПАР, Сербія, Сирія, Угорщина, Фінляндія, Швеція, Японія
6	50,1 – 100,0 тис. дол.	Болгарія, Велика Британія, Гонконг, Ірландія, Конго, Ліван, Малайзія, М'янма
7	10,1 – 50,0 тис. дол.	Боснія і Герцеговина, Джібуті, Канада, Кіпр, Кошиця Югославська Республіка Македонія (Республіка Македонія), Сомалі, Туркменістан, Хорватія
8	менше 10 тисяч доларів	Австралія, Албанія, Бразилія, Мальта, Палестина, Словенія, Тайвань (Провінція Китаю)

Білорусь – країни, що зберегли свої позиції у порівнянні із 2016 р;
В'єтнам – країни, які піднялися на кілька щабелів у класифікації;
Ісландія – країни, які опустилися на кілька щабелів у класифікації;
Словенія – нові країни у класифікації.

За переважанням того чи іншого експортного продукту можна виокремити наступні групи країн (таблиця 14).

Таблиця 14

Класифікація країн за переважанням експортного продукту

№		
1	Країни із значним (інколи із дуже значним) переважанням одного виду сировини: 1.а. Зернові культури	Ангола, Бангладеш, Греція, Єгипет, Ємен, Ізраїль, Індія, Індонезія, Ірландія, Іспанія, Кіпр, Республіка Корея, Кувейт, Лівія, Мексика, ПАР, Португалія, Саудівська Аравія, Судан, Таїланд, Туніс, Філіппіни, Японія
	1.б. Овочі	Ліван, М'яна, Сирія
	1.в. Насіння та плоди олійних культур	Бельгія, Іран, Пакистан
	1.г. Молоко, молочні продукти, яйця птиці і натуральний мед	Гамбія, Джибуті, Конго, Ліберія, Марокко, Сьєрра-Леоне
	1.д. М'ясо і м'ясопродукти	Азербайджан, Білорусь, В'єтнам, Гонконг, Грузія, Ірак, Йорданія, Казахстан
	1.е. Жири та олії рослинного й тваринного походження	Малайзія
	1.є. Деревина і вироби з неї	Албанія, Болгарія, Данія, Палестина, Хорватія,
2	Країни із переважанням двох видів сировини: 2.а. Зернові культури та насіння і плоди олійних культур	Італія
3	2. Країни із переважанням одного виду готової продукції: 3.а. Меблі	Австрія, Бразилія, Велика Британія, Вірменія, Катар, Норвегія, ОАЕ, Сербія
	3.б. Електричні машини (електротехнічне устаткування)	Польща
	3.в. Одяг і текстиль	Австралія, Естонія, Мальта
	3.г. Цукор і кондитерські вироби з нього	Боснія і Герцеговина, Македонія (Колишня Югославська Республіка Македонія), Сомалі, Того
	3.д. Продукти переробки овочів, плодів	Туркменістан
	3.е. Чорні метали	Тайвань (Провінція Китаю)
	3.є. Засоби наземного транспорту	Фінляндія
	3.ж. Дорогоцінне й напівдорогоцінне каміння	Швейцарія
4	3. Країни із незначним переважанням одного виду готового продукту чи двох-трьох видів готового продукту або одного-двох видів сировини: 4.а. Друкована продукція і меблі	Канада
	4.б. Продукти переробки овочів, натуральне й штучне хутро	Китай
	4.в. Залишки і відходи харчової промисловості, жири та олії рослинного й тваринного походження, деревина і вироби з неї, папір та картон	Литва
	4.г. Пластмаси, полімерні матеріали вироби з чорних металів, машинобудівна продукція	Молдова
	4.г. Білкові речовини, жири та олії рослинного й тваринного походження, готові вироби із зерна	Латвія
	4.д. Меблі, іграшки, деревина і вироби з неї; насіння і плоди олійних культур	Нідерланди
	4.е. Білкові речовини, пластмаси і полімерні матеріали, продукти переробки овочів, насіння і плоди олійних культур	Німеччина
	4.є. Вироби з чорних металів, меблі, деревина і вироби з неї, пластмаси і полімерні матеріали	Румунія
5	4. Країни без яскраво вираженої переваги одного з видів продукції, наявністю двох, трьох і чотирьох видів продукції	Росія, Словаччина, Словенія, США, Туреччина, Угорщина, Франція, Чехія, Швеція

4.3.8. Товарна спрямованість експорту Тернопільської області

У більшості випадків головною статтею експорту з Тернопільської області є сировина, зокрема зернові культури (пшениця, жито, ячмінь, овес, кукурудза, гречка,), насіння і плоди олійних рослин, м'ясо великої рогатої худоби і птиці та субпродукти з них, молоко і молокопродукти, ділова деревина. Незначна частина експорту – це готова продукція (таблиця 13).

Таблиця 15

Товарна експортна продукція Тернопільської області*

Вид продукції	Роки				Зростання (зменшення), тисяч доларів
	2013		2017		
	кількість	тисяч доларів	кількість	тисяч доларів	
М'ясо великої рогатої худоби (яловичина), т	5333,9	22255,8	10,258	31081,3	+8825,5
М'ясо і субпродукти домашньої птиці, т	-	-	47,66	57,3	+57,3
Молоко і молокопродукти, т	575,0	2088,8	-	-	-
Масло вершкове та інші молочні жири, т	-	-	905,5	3749,9	+3749,9
Пшениця, т	67 897	16027,9	210330,8	31911,1	+15883,2
Жито, т	-	-	129,36	24,8	+24,8
Ячмінь, т	-	-	55316,6	7479,1	+7479,1
Овес, т	-	-	373,1	68,2	+68,2
Кукурудза, т	216264	49837,3	101764,6	14944,9	-34892,4
Гречка, т	125,0	55,0	131,975	74,2	+19,2
Насіння соняшника, т	20,0	14,4	22,0	9,0	-5,4
Консервні м'ясні вироби, кг	133,8	479,9	-	-	-
Соняшникова олія, т			657,74	495,5	+495,5
Цукор, т	4452,5	2132,7	3683,3	1845,2	-287,5
Кондитерські вироби з цукру, т	2,424	6,1	2,02	2,7	-3,4
Хліб і кондитерські вироби, кг	157194,5	356,0	267932,8	533,5	+177,5
Горілка, л (100% спирту)	4596,0	26,3	-	-	-
Антибіотики, кг	1400,0	142,1	685,0	59,1	-83,0
Медикаменти, кг	6732,0	248,2	78404,0	611,8	+363,6
Лісоматеріали необроблені, тис. куб. м	18670,2	2054,2	-	-	-
Лісоматеріали оброблені, тис. куб. м	5361,7	2032,5	12916,8	5000,9	+2968,4
Тканини бавовняні, кв. м	649,8	1,4	-	-	-
Прокат чорних металів, т	9,5	423,7	2090,8	1434,3	+1010,6
Труби з ливарного чавуну і чорних металів, т	1,3358	4,3	1,1767	3,1	-1,2
Автовантажувачі, шт.	2	0,6	1	0,6	±0
Сільськогосподарські машини, кг	110,0	3,2	6700	32,4	+29,2
Трактори, штук	1	117,7	-	-	-
Автобуси, шт.	1	9,6	-	-	-

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

До країн ЄС вивозиться вся готова продукція, виготовлена із давальницької сировини (таблиця 15).

Експорт продукції, виготовленої з давальницької сировини*, млн. дол. США

Країна	Вартість продукції	Країна	Вартість продукції
Велика Британія	612,6	Румунія	184,2
Естонія	2644,	Франція	388,2
Нідерланди	24,2	Чехія	154,7
Німеччина	102,9	Швейцарія	4787,3
Польща	133806,7	Усього	142704,7

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

Найбільшу частку в ній посідають механічне та електротехнічне обладнання – 132884,1 тисяч доларів (93,1%), недорогоцінні метали та вироби з них – 4271,0 тисяч доларів (3,0%), текстильні матеріали та вироби – 4162,1 тисяч доларів (3%).

Найбільшими експортерами готової продукції в Тернопільській області є ТОВ “СЕ Борднетце-Україна” – виробник кабельно-провідникової продукції для концерну “Фольксваген”. Засновником ТОВ “СЕ Борднетце-Україна” є японська компанія “Сумітомо Електрик” (Sumitomo Electric Bordnetze) – провідний світовий виробник кабельної продукції [16; стор. 540].

ТОВ “Укрселко” (Тернопіль) є Торговим домом Товстеньківського та Самолушківського крохмальних заводів; експортує картопляний крохмаль високої якості сорту “Екстра” та вищого сорту.

ТОВ “Торговий дім “Агрі-Трейд” (село Васильківці Гусятинського району) здійснює експортну діяльність сільськогосподарською продукцією.

Дочірнє підприємство “Дінтер Україна Скала” ТОВ “Дінтер Україна” (сmt Скала-Подільська Борщівського району) експортує продукцію переробної промисловості (фруктові та ягідні соки, концентрати, натуральні рослинні олії для фармацевтичної та парфумерної промисловості).

ТОВ “Збаразький комбінат хлібопродуктів” продає за кордон зернові, зернобобові та олійні культури та корми для тварин.

ПАТ “Агро-Продукт” (село Росохач Чортківського району) експортує продукцію сільського господарства (м’ясо і м’ясопродукти).

Значними експортерами є ТОВ “Агрі Сідс”, ТОВ “Продекспорт”, ПАТ “Тернопільський молокозавод”, ТОВ “Скіфія”, ТОВ “ОСП Корпорація Ватра”, ПП “Режанс Полісаж”, ТОВ “Сегеш-Україна”, ТОВ “Шредер”, ПП “Фабрика меблів “Нова”, ТОВ “Ірена Ко”, ПМП “Горностаї”, приватне агропромислове підприємство “Провесінь”, сільськогосподарське ТОВ “Аграрій”, ТОВ “Галія”, ПП “Захід-Агроінвест”, ТОВ “Шумськ”, “ТОВ “ФГ Науково-виробниче об’єднання “Мрія”, ТОВ “Біо-Лан”, державне підприємство (ДП) “Кременецьке лісове господарство”, ДП “Чортківське лісове господарство”, ТОВ “Кременець Агро”, ТОВ “Українсько-іспанське спільне підприємство “Санза-Топ”, ДП “Бережанське лісомисливське господарство”, ТОВ “Агро Колос”, ТОВ “Видавництво “Школярик”, ТОВ “Компанія “Авангард”, ТОВ “Саюз”, ДП “Тернопільське лісове господарство”, ПП “Експортер”, ТОВ “Виробничо-комерційне підприємство “Ватра”, ДП “Бучацьке лісове господарство”, ПП “Науково-виробниче агропромислове підприємство “Ель Гаучо”, ТОВ “Зборівські лани”, ПАТ “Тернопільський радіозавод “Оріон”, ТОВ “Матвійське”, ТОВ “Ліском”, ТОВ “Заготсервіс”, ТОВ “Інтерфом-Захід”, ТОВ “Агрополіс”, ТОВ “Сім-Сім”, ТОВ “Тернофарм”, ТОВ “Мікроген”, ТОВ “Антарес”, ТОВ

“ТЛК-Т”, ПП “Галіт”, ТОВ “Купава-5”, ПП “Янтос”, ТОВ “Успіх”, ПП “Виробничо-комерційна фірма “Партнер-2011”, ТОВ “Бучачагрохлібпром”, ТОВ “Екор ТЗ”, ТОВ “Ватра-Техносвітло”, ТОВ “Т.Д.К.”, ТОВ “Органік”, ТОВ “Ватра-Укр”, ТОВ “Укрбелзов”, ПП “Вест біо Трейд”, ТОВ “Агрокультура Тернопіль”, ТОВ “Ваврик і Ко” ЛТД, ТОВ “Полімерна група “Терполімергаз”, ПрАТ “Галіція Дистилери”, ПП “Континент”, ТОВ “Торговий Дім “Теркурій”, ТОВ “Колістар”, ТОВ “Полімерна компанія “Терполімергаз”, ТОВ “Бережани Агро”, ПП “Альма-Віта”, фермерське господарство “Агровіта Нова”, ТОВ “Завод газового обладнання “Альфа-Газпромкомплект”, ТОВ “Стандарт”, ПАТ “Техінмаш”, підприємство “Біллірбек Україна” – перо-пухова фабрика, що засноване на власності юридичної особи Австрії компанії “Герд Б”, ТОВ “Науково-виробниче підприємство “Теплобак”, ТОВ “Вінал”, ТОВ “Мрія Чортків”, ПП “Вік-Пол”, ПАТ “Борщівський сирзавод”, ТОВ “Проектно-виробнича фірма “Електросвіт”, ПП “Ролікс-Транс”, ТОВ “Саванді”, ТОВ “Тотус”, ПП “Шанс”, МПП “Арма”, ТОВ “Завадські”, ТОВ “Темп Паркет”, ТОВ “Тероллінг Техно” [8; 9].

4.4. ЕКСПОРТ ПОСЛУГ

За період з 2005 року загальний обсяг експорту послуг зріс понад 12 разів. Загалом у 2014 році підприємствами і закладами Тернопільської області було надано іноземним компаніям послуг на загальну суму 55,888 млн. доларів США, у тому числі: послуг з переробки матеріальних ресурсів 35,899 (або 64,2%), транспортних послуг – 10,723 (або 19,2%), із них 10,454 – автомобільним транспортом (97,5%), послуг, пов’язаних із подорожами (12,4%) послуг у сфері телекомунікації, комп’ютерних та інформаційних послуги – 1,987 (3,6%), ділових послуг – 0,335 (0,6%). Зовнішньоторговельні операції здійснювалися із 100 країнами світу.

Найбільші обсяги експорту послуг надавалися Польщі (38,122 мільйони доларів або 68,2%), Великій Британії (3,432 або 6,1%), США (2,096 або 3,8%), Нігерії (1,760 або 3,1%), Німеччині (1,133 або 2,0%), Швеції (1,072 або 1,9%), Швейцарії (0,881 або 1,6%), Російській Федерації, Естонії, Іракові, Франції та Гані.

У 2016 році експорт послуг склав 79,942 мільйони доларів, що на 83,9% більше, аніж у 2015 р.

Зовнішньоторговельні операції послугами область здійснювала із 103 країнами світу.

На відміну від 2014 р., найбільші обсяги експорту послуг надавалися Швеції (37,169 мільйона доларів), Польщі (27,615 мільйона доларів), Литві (1,922 мільйона доларів), Великій Британії (1,915 мільйона доларів), Нігерії (1,464 мільйона доларів), США (1,197 мільйона доларів), Гані (0,996 мільйона доларів), Німеччині (0,893 мільйона доларів), Естонії (0,801 мільйона доларів).

У 2017 р. експорт послуг впав до 57,8139 мільйонів доларів, що на 27,7% менше за показник у 2016 р. Зовнішньоторговельні операції послугами область здійснювала із 95 країнами світу.

Найбільші обсяги експорту послуг надавалися Польщі, Швеції, Гані, Нігерії, Німеччині, США, Швейцарії.

Таблиця 16

**Динаміка обсягів експорту послуг в Тернопільській області*,
мільйонів доларів США**

Роки											
2005	2006	2007	2008	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
4,40	6,53	8,02	10,06	7,92	8,64	13,85	58,32	55,88	43,74	79,94	57,813
2	0	0	9	2	7	0	0	8	6	2	9

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

У 2014 р. питома вага Тернопільської області у загальнодержавному експорті послуг складала 0,5%, в імпорті – 0,1, у 2016 р. – 0,8 і 0,1% відповідно, у 2017 р. – 0,5% і 0,2% (таблиця 17).

Таблиця 17

**Динаміка обсягів експорту послуг в окремих регіонах України*,
мільйонів доларів США**

Регіон	Роки							
	2013		2015		2016		2017	
	обсяг	частка	обсяг	частка	обсяг	частка	обсяг	частка
Україна	14233,2	-	9726,7	-	9868,0	-	10714,4	-
Тернопільська область	58,3	0,48	43,5	0,45	79,9	0,81	57,8	0,5
Івано-Франківська область	68,5	0,48	45,4	0,47	53,9	0,54	54,7	0,5
Львівська область	395,7	2,78	369,7	3,80	393,7	3,99	471,1	4,4
Рівненська область	65,5	0,46	21,9	0,22	28,9	0,29	36,2	0,3
Хмельницька область	40,3	0,28	22,5	0,23	19,8	0,20	26,8	0,3
Чернівецька область	17,0	0,12	20,5	0,21	20,4	0,21	25,0	0,2

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8; 16]

У 2014 р. основу структури зовнішніх послуг складали послуги з переробки матеріальних ресурсів (усього надано послуг на суму 35,9 мільйонів доларів, зокрема послуги з переробки товарів за кордоном з давальницької сировини), транспортні послуги (10,723 мільйони доларів), послуги, пов'язані із подорожами (їх надано на загальну суму 6,942 мільйонів доларів), послуги у сфері телекомунікацій (їх було надано на суму 1,988 мільйонів доларів) та ділові послуги (всього на суму 335,9 тисяч доларів).

У 2016 р. основу структури експорту послуг склали: послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги, транспортні послуги, послуги з переробки матеріальних ресурсів, ділові послуги та послуги, пов'язані із подорожами.

У 2017 р. переважали послуги з переробки матеріальної сировини, транспортні послуги, послуги, пов'язані із подорожами.

Упродовж року експорт послуг розподілений вкрай нерівномірно. У 2016 році найбільша його частка припадала на I квартал – 28276,7 тисяч доларів (35,4%), менше на II – 27269,1 тисяч доларів (34,1%), на III – 12612,0 тисяч доларів (15,8%), на IV – 11783,8 тисяч доларів (14,7%).

У 2017 р. на перший квартал припадало 19,0% (11,0202 млн. дол.), на другий –

27,4% (15,8171 млн. дол.), третій – 25,6% (14,7934 млн. дол.), четвертий – 28,0% (16,1832 млн. дол.). Серед країн також спостерігається значна нерівномірність у розподілі експорту послуг за кварталами. Так, експорт послуг в Азербайджан на 99% припадає на перший квартал, Бельгію на 34% – на другий, Гану на 51% – на третій, Індію на 57% – на четвертий.

Таблиця 18

Динаміка структури експорту послуг*

Вид послуги	Роки			
	2014		2017	
	тисяч доларів	у % до загального обсягу	тисяч доларів	у % до загального обсягу
Послуги з переробки матеріальної сировини	35899,0	64,2	36381,6	62,9
Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій	-	-	-	-
Транспортні послуги	10723,2	19,2	10773,4	18,6
Послуги, пов'язані із подорожами	6942,3	12,4	7859,6	13,6
Послуги з будівництва	-	-	-	-
Послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги	1987,8	3,6	2211,2	3,8
Ділові послуги	335,9	0,6	156,1	0,3
Усього	55888,1	100,0	79941,6	100,0

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

У 2017 р. у Польщі на перший квартал припадало тільки 17%, на другий – 25%, третій – 26%, на четвертий – 32% експорту послуг. Подібний розподіл експорту послуг і в Німеччині. У Великій Британії на перший квартал припадало 20%, на другий – 22%, третій – 17%, на четвертий – 41%. У Конго на перший квартал припадало 40%, на другий – 7%, на третій – 43%, на четвертий – 10%. У США цей розподіл виглядає наступним чином: 27%, 15%, 35 і 23%, у Швейцарії – 29%, 32%, 18%, 21%, у Швеції – 6%, 75%, 9% і 10%.

4.4.1. Експорт послуг з переробки мінеральної сировини

У 2014 р. підприємствами і закладами Тернопільської області було надано послуг даного виду на 35,899 млн. дол., у 2016 р. – 26,261 млн. дол., у 2017 р. – 36,3816 млн. дол.

Таблиця 19

Динаміка експорту послуг з переробки мінеральної сировини*, мільйонів доларів США

Роки									
2013		2014		2015		2016		2017	
усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС
41,629	40,653	35,899	34,962	26,400	26,599	26,261	25,6261	36,3816	35,5419

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

У 2014 р. послуги надавалися шістьом країнам: Польщі у обсязі 33,764 млн. дол. (94%), Естонії (894,5 тис. дол. чи 2,5%), Швейцарії (872,7 тис. дол. чи 2,5%),

Бельгії (202,5 тис. дол. чи 0,6%), Франції (101,5 тис. дол. чи 0,3%) і США (64 тис. дол. чи 0,2%).

У 2016 р. такі послуги надавалися також шістьом країнам: Польщі (24,534 млн. дол. чи 93,4%), Естонії (786,1 тис. дол. чи 3,0%), Швейцарії (634,7 тис. дол. чи 2,4%), Бельгії (161,9 тис. дол. чи 0,6%), Румунії (88,1 тис. дол.), Франції (44,7 тис. дол.) і Великій Британії (11,6 тис. дол.).

У 2017 р. такі послуги надавалися сімом країнам. На Польщу припадало 94,6%, на Швейцарію – 2,3%, Естонію – 2,2%, Бельгію – 0,7%, Францію – 0,1%, решта – на Румунію й Угорщину.

4.4.2. Експорт послуг з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій

У 2014 р. цей вид послуг у експорті послуг був відсутній. У 2016 р. його обсяги становили 209,8 тисяч доларів і відносилися до поточного ремонту та технічного обслуговування транспортних засобів у обсязі 114,8 тисяч доларів (54,7% від обсягу даного виду і 0,1% від усього обсягу експорту послуг) і ремонту апаратури, побутових приладів та інструментів у обсязі 94,9 тисяч доларів (45,3% обсягу даного виду і 0,1% від усього обсягу експорту послуг).

Даний вид послуг надавався громадянам Польщі (96,6 тисяч доларів чи 45,2%), Італії (94,9 тисяч доларів чи 45,2%) і Словаччини (18,2 тисячі доларів чи 9,6%).

У 2017 р. даний вид послуг не надавався.

4.4.3. Експорт транспортних послуг

У 2014 р. їх надано на суму 10,723 млн. дол., у 2016 р. – 6,0068 млн. дол., у 2017 р. – 10,7734 млн. дол.

Таблиця 20

Динаміка експорту транспортних послуг*, мільйонів доларів США

		Роки							
		2014		2015		2016		2017	
усього	в країни ЄС	усього	в країни ЄС	усього	в країни ЄС	усього	в країни ЄС	усього	в країни ЄС
9,652	9,017	10,723	9,260	7,663	7,099	6,007	5,417	10,7734	10,3447

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Транспортні послуги є найбільш диверсифікованими і включають послуги морського транспорту (вантажного морського транспорту, агентування та фрахтування морського флоту), повітряного транспорту, залізничного транспорту (у тому числі послуги пасажирського залізничного транспорту та транспортно-експедиційні послуги), послуги автомобільного транспорту (у тому числі пасажирського, транспортно-експедиційні послуги та послуги, пов'язані із забезпеченням автомобільної транспортної інфраструктури), а також пакетування вантажів, послуги з оформлення документів відповідно до вимог митного контролю.

У 2014 р. серед країн, яким надавався даний вид послуг провідна роль належала Польщі (33,9%), Великій Британії (31,7%), Російській Федерації (7,8%), Німеч-

чині (7,1%), Швеції (6,6%), Казахстану (4%), Нідерландам (3,3%), у значно менших масштабах, сума яких не перевищує 100 тисяч доларів, – Норвегії, Латвії, Данії, Республіці Молдові, Угорщині, Чехії, Канаді, Італії. Усього транспортні послуги надавалися 30 країнам.

Таблиця 22

Динаміка та структура транспортних послуг*

Вид транспортної послуги	2014		2016		2017	
	Усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі трансп. послуг	Усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі трансп. послуг	Усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі трансп. послуг
	Послуги морського транспорту	-	-	2,7	-	-
Послуги залізничного транспорту	268,8	2,5	-	-	-	-
Послуги автомобільного транспорту	10454,5	97,5	6004,1	100,0	10,7734	100
Усього	10723,3	100,0	6006,8	100,0	10,7734	100

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

У 2016 р. транспортні послуги надавалися 26 країнам. Головними споживачами цих послуг були підприємства і заклади Польщі (32%), Великої Британії (22%), Швеції (20%), Німеччини (7%), Російської Федерації (6,9%), Латвії (3,3%), Нідерландів (2,1%), Норвегії (1,7%), Австрії (1,3%), у значно менших розмірах, що не перевищують 50 тисяч доларів, – Литви, Данії, Вірменії, Сінгапуру, Чехії, Канаді, Естонії, Бельгії, Білорусі, у мізерних обсягах – США, Італії, Молдови, Португалії, Швейцарії, Болгарії.

У 2017 р. це були Швеція (52%), Польща (30%), Німеччина (5%), Болгарія (4%), у значно менших розмірах – Греція, Швейцарія, Литва, Велика Британія, Молдова, Нідерланди, Канада, Естонія, Бельгія, у незначних обсягах, що не перевищують 10 тисяч доларів, Білорусь, Болгарія, Ю Бразилія, Вірменія, Грузія, Данія, Іспанія, Італія, Словаччина, Угорщина, Франція, Чехія.

4.4.4. Експорт послуг, що пов'язані із подорожами

До послуг, що пов'язані із подорожами (їх у 2014 р. надано на загальну суму 6,942 млн. дол. доларів громадянам 85 країн світу; у 2016 р. – на суму 6,9893 млн. дол. 82 країнам; у 2017 р. – 95 країнам на суму 7,85986 млн. дол.), відносять послуги під час відряджень, ділових переговорів (послуги з проживання харчування, місцеві транспортні послуги), послуги під час ділових подорожей (проживання і харчування під час ділових подорожей), послуги освітніх подорожей (проживання, транспортні, освітні), з оздоровчою метою (послуги лікувальних закладів), туристські послуги (послуги гідів та екскурсіводів, проживання та харчування туристів), послуги під час особистих подорожей.

Провідні позиції у 2014 р. у експорті даного виду послугу посідали Нігерія (25,4%), США (21,3%), Ірак (12,3%), Гана (10,5%), Польща (7,3%), у значно менших об'ємах – Конго і Єгипет (по 2%), Індія (1,8%).

Таблиця 21

Динаміка структури послуг, пов'язаних із подорожами*,
мільйонів доларів США

Вид послуги	2014		2016		2017	
	Усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі послуг	Усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі послуг	Усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі послуг
	Послуги під час відряджень, ділових переговорів, у тому числі: пов'язані з проживанням пов'язані із харчуванням місцеві транспортні послуги в період відрядження	18,7	0,3	68,2 66,0 2,0 0,2	1,0 0,97 0,03	-
Послуги під час інших діло- вих подорожей	-	-	1,8	-	-	-
Послуги, пов'язані із освіт- ньою подорожжю, у тому числі: пов'язані із проживанням з освіти	6909,2 307,0 6602,2	99,5 4,4 95,6	6904,5 257,6 6646,9	98,8 3,7 95,1	7788,5 288,9 7499,6	100,0 3,7 96,3
Послуги, пов'язані з подо- рожжю з оздоровчою метою (послуги лікувальних закладів та інші послуги у сфері охо- рони здоров'я)	7,2	0,1	10,2	0,2	-	-
Туристичні послуги	3,4	-	0,3	-	-	-
Послуги під час інших особи- стих подорожей	3,9	0,1	4,3	-	-	-
Усього	6942,3	100,0	6989,3	100,0	7788,5	100,0

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

У 2016 р. найбільший обсяг послуг цього виду припадав на Польщу (15,2% від даного виду послуг), Гану (14,2%), США (10,6%), Ірак (7,5%), Єгипет (5%), Індію (3,2%), Зімбабве (2,2%), Конго (2,1%), Сьєрра-Леоне (2,0%), у менших обсягах – Марокко (1,4%), Замбію (1,3%), Демократичну Республіку Конго (1,1%), Камерун (0,8%), Пакистан (0,8%), Судан (0,6). У мізерних обсягах, що не перевищують 35 тисяч доларів, послуги надавалися Кенії, Ізраїлю, Туреччині, Танзанії, Ємену, Ліберії, Німеччині, Екватору, Екваторіальній Гвінеї, Російській федерації, Великій Британії, Узбекистану, Афганістану, Анголі, Габону, Португалії, ПАР, Швеції.

Таблиця 22

Динаміка експорту послуг, пов'язаних із подорожами*,
мільйонів доларів США

Роки									
2013		2014		2015		2016		2017	
усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС
5,539	0,832	6,942	0,564	6,767	0,874	6,989	1,176	7,8596	1,2998

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

У 2017 р. найбільший обсяг даного виду послуг припадав на Нігерію, Польщу і Гану (по 15%), Азербайджан (9%), Єгипет та Індію (по 8%), США (6%), Ірак (3%), Зімбабве, Конго, Марокко і і Сьєрра-Леоне (по 2%), у обсягах, що не перевищують 100 тисяч доларів США – Замбію, Ізраїль, Канаду, Камерун, Ліберію, Молдову, Німеччину, Пакистан, Російську Федерацію, Сирію, Танзанію, Узбекистан, Швецію. У обсягах, що не перевищують 10 тисяч доларів, цей вид надавався – Австрії, Бельгії, Болгарії, Бразилії, Великій Британії, Грузії, Данії, Естонії, Кот-д’Івуару, Румунії, Туреччині, Франції, Чехії, у мізерних обсягах, що не перевищують однієї тисячі доларів, – Вірменії, Італії, Литві, Нідерландам, Словаччині, Угорщині.

4.4.5. Експорт послуг у сфері комунікацій, комп’ютерні й інформаційні послуги

До послуг у сфері телекомунікацій відносять власне телекомунікаційні послуги, послуги комп’ютерні та інформаційні. У 2013 р. такі послуги надавалися 6 країнам, у 2014 р. і 2015 р. – 8, у 2016 р. – 9, у 2017 р. – 8.

Таблиця 23

Динаміка структури послуг у сфері комунікацій, комп’ютерні й інформаційні послуги

Вид послуги у сфері комунікацій, комп’ютерні й інформаційні послуги	2014		2016		2017	
	Усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі послуг	Усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі послуг	Усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі послуг
	Телекомунікаційні послуги	-	-	-	-	-
Комп’ютерні послуги	-	-	2053,1	5,4	2201,2	99,5
Інформаційні послуги	-	-	36059,0	94,6	10,0	0,5
Усього	1987,8	100,0	38112,1	100,0	2211,2	100,0

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

У 2014 р. найбільше послуг надавалося підприємствам Франції (28,8%), США (27,7%), Швеції (13,1%) і Німеччині (13,0%), Об’єднані Арабські Емірати (5%).

У 2016 р. обсяг експорту послуг у сфері комунікацій, комп’ютерних та інформаційних послуг зріс до 38,112 млн. дол. Найбільше такого виду послуг надавалося жителям Швеції (35,953 млн. дол. чи 94,3%), Франції (578,7 тис. дол. чи 1,5%), Великій Британії (553,3 тис. дол. чи 1,5%), США (452,7 тис. дол. чи 1,2%), Німеччині (429,6 тис. дол. чи 1,2%), Об’єднаним Арабським Еміратам (123,9 тис. дол. чи 0,3%), Швейцарії (9,7 тис. дол.), Китаю (6 тис. дол.), Нідерландам (5 тис. дол.).

Таблиця 24

Динаміка експорту послуг у сфері телекомунікацій, комп’ютерних й інформаційних послуг*, мільйонів доларів США

2013		2014		2015		2016		2017	
усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС	усього	в країні ЄС
1,257	397,7	1,988	1,312	1,950	1,276	38,112	37,520	2,2112	1,5104

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

У 2017 р. обсяг надання такого виду послуг впав на 35,9 млн. дол. і склав лише 5,8% від обсягу 2016 року. Послуги надавалися Німеччині (627,2 тис. дол.), США (550,4 тис. дол.), Франції (415,9 тис. дол.), Швеції (324,1 тис. дол.), Великій Британії (93,5 тис. дол.), Швейцарії (91,7 тис. дол.), Китаю (58,7 тис. дол.), Нідерландам (39,7 тис. дол.).

4.4.6. Експорт ділових послуг

До ділових послуг відносять професійні консалтингові послуги, послуги операційного лізингу, наукові та технічні послуги, послуги у сфері сільського господарства та видобутку сировини, пов'язані з торгівлею та посередництвом. До послуг з будівництва відносять послуги з будівництва за кордоном і всередині країни, до послуг зі страхування – страхування транспорту, послуги у сфері фінансів – фінансове посередництво, послуги з використанням інтелектуальної власності – послуги з ліцензування. Послуги приватним особам культурні та рекреаційні послуги включають аудіовізуальні та пов'язані з ними інші послуги.

Таблиця 25

Динаміка структури послуг у сфері комунікацій, комп'ютерні й інформаційні послуги

Вид ділової послуги	Роки					
	2014		2016		2017	
	усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі даного виду послуг	усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі даного виду послуг	усього, тисяч доларів	% у заг. обсязі даного виду послуг
Професійні та консалтингові послуги	298,7	88,9	435,7	92,8	79,1	-
Послуги операційного лізингу	9,7	2,9	11,4	2,4	-	-
Послуги, пов'язані із торгівлею та посередницькі послуги	-	-	1,5	0,3	-	-
Інші ділові послуги	27,6	8,2	21,3	4,5	-	-
Усього	335,9	100,0	469,9	100,0	156,1	100,0

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

У 2013 р. даний вид послуг надавався всього на суму 232,6 тис. дол. 13 країнам; у 2014 р. – на суму 335,9 тисяч доларів 8 країнам, у 2015 р. – 24 країнам на суму 689,3 тис. дол.; у 2016 р. – 13 країнам на суму 469,9 тис. дол. у 2017 р. – 25 країнам на суму 156,1 тис. дол.

У 2014 р. лівова частка цих послуг припадає на Польщу (понад 62%), Францію (25), значно менша – на Бельгію (9%) і Словаччину (3%).

У 2016 р. найбільша частка ділових послуг припадала на Болгарію (417,8 тисяч доларів, що складає 88,9% від всього обсягу послуг даного виду), Словаччину (33,9 тисяч доларів чи 7,2%). У незначних обсягах такі послуги надавалися громадянам Румунії (5 тисяч доларів), Казахстану (4,4 тисячі доларів), Польщі (3,6 тисяч доларів), Великої Британії (1,6 тисяч доларів). Усього послуги надавалися громадянам 23 країн.

У 2017 р. на Болгарію припадало 33,3%, Словаччину – 24%, Польщу – 22%, Молдову – 15%, Німеччину – 4%; у мізерних обсягах ділові послуги надавалися Литві, Великій Британії, Італії, Румунії, Угорщині, Франції, Чехії, Грузії.

Таблиця 26

Динаміка експорту ділових послуг*, тисяч доларів США

Роки									
2013		2014		2015		2016		2017	
усього	країни ЄС	усього	країни ЄС	усього	країни ЄС	усього	країни ЄС	усього	країни ЄС
232,6	101,7	335,9	335,7	689,3	668,4	469,9	463,9	156,1	130,8

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

4.4.7. Експорт послуг з будівництва

Це новий вид послуг надавався тільки у 2016 р. Він складав 1,892 мільйони доларів і стосувався Литви.

У 2013 р. на країни Європейського Союзу припадало 87,7% із загального обсягу експорту послуг, у 2014 р. – 90,8%, у 2015 р. – 81,8%. У 2016 р. цей показник склав 90,4%, у 2017 р. – 85,2%

Таблиця 27

Динаміка обсягів експорту послуг до країн Європейського Союзу*, мільйонів доларів США

Роки											
2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
4,119	6,475	7,966	5,403	6,607	7,337	9,822	51,152	46,435	35,557	72,305	49,2596

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

Показники структури експорту послуг показано у таблиці 28.

Таблиця 28

Експорт послуг до країн Європейського Союзу*, тисяч доларів США

№	Країна ЄС	Роки				
		2013	2014	2015	2016	2017
1	Австрія	136,7	104,7	75,0	79,0	63,2
2	Бельгія	74,2	237,3	188,7	180,8	286,7
3	Болгарія	5,0	6,8	11,1	423,5	69,1
4	Велика Британія	1474,4	3432,7	2102,0	1915,8	609,8
5	Греція	-	-	-	0,3	...
6	Данія	109,5	57,0	20,5	28,6	5,6
7	Естонія	713,1	901,6	700,2	801,4	753,2
8	Ірландія	-	-	4,5	9,8	...
9	Іспанія	58,4	4,3	34,2	7,4	...
10	Італія	-	-	113,6	99,0	3,7
11	Кіпр	-	10,2	-	-	-
12	Латвія	10,4	63,3	104,5	204,0	...
13	Литва	63,0	32,1	21,1	1922,1	131,8
14	Люксембург	2,5	1,3	-	-	-
15	Нідерланди	306,8	357,7	276,6	132,7	61,8
16	Німеччина	1037,3	1132,9	792,7	893,4	1179,8
17	Польща	45651,0	38122,0	28625,5	27615,0	39186,2
18	Португалія	0,5	7,4	4,5	14,4	...
19	Румунія	4,0	9,3	522,1	96,5	47,1
20	Словаччина	7,7	14,0	16,8	55,9	67,2
21	Словенія	5,7	-	-	0,4	-
22	Угорщина	99,1	44,0	2,7	-	20,2

Продовження таблиці 28

23	Франція	166,6	764,7	524,9	628,0	475,6
24	Хорватія	4,5	4,7	4,6	5,5	-
25	Чехія	7,0	33,2	4,2	22,6	12,6
27	Швеція	1155,2	1072,7	1406,4	37169,3	5948,3
Усього		51152,2	46435,1	35557,0	72305,3	49259,6

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

За обсягами експорту послуг всі країни-імпортери послуг із Тернопільської області можна згрупувати у наступні групи:

Таблиця 29

**Групування країн-імпортерів послуг із Тернопільської області
за обсягом отриманих послуг у 2016 і 2017 році**

№	Обсяг експорту послуг	2016 рік	2017 рік
1	від 5,1 до 39,1862 млн. дол.	Польща, Швеція	Польща, Швеція
2	від 1,1 до 5,0 млн. дол.	Велика Британія, Литва, Нігерія, США,	Гана, Нігерія, Німеччина, США
3	від 500,1 до 1,0 млн. дол.	Гана, Естонія, Ірак, Німеччина, Франція, Швейцарія,	Азербайджан, Велика Британія, Естонія, Єгипет, Індія, Швейцарія
4	від 100,1 до 500,0 тис. дол.	Бельгія, Болгарія, Єгипет, Зімбабве, Індія, Конго, Латвія, Намібія, Нідерланди, Норвегія, ОАЕ, Російська Федерація, Сьєрра-Леоне,	Бельгія, Зімбабве, Ірак, Конго, Литва, Марокко, Російська Федерація, Сьєрра-Леоне, Франція,
5	від 50,1 до 100,0 тис. дол.	Австрія, Замбія, Італія, Демократична Республіка Конго, Марокко, Пакистан, Румунія, Словаччина,	Австрія, Болгарія, Замбія, Ізраїль, Канада, Китай, Молдова, Нідерланди, Пакистан, Словаччина,
6	від 10,1 до 50,0 тис. дол.	Ангола, Афганістан, Білорусь, Вірменія, Габон, Данія, Еквадор, Екваторіальна Гвінея, Ємен, Ізраїль, Камерун, Канада, Кенія, Лівія, ПАР, Португалія, Сирія, Сінгапур, Судан, Танзанія, Туреччина, Узбекистан, Чехія,	Білорусь, Камерун, Лівія, Румунія, Сирія, Танзанія, Туреччина, Угорщина, Узбекистан, Чехія
7	від 5,1 до 10 тис. дол.	Азербайджан, Іран, Ірландія, Іспанія, Китай, Кот-д'Івуар, Лівія, Молдова, Нова Зеландія, Саудівська Аравія, Сомалі, Таджикистан, Хорватія,	Грузія, Данія, Кот-д'Івуар,
8	менше 5 тисяч доларів	Австралія, Ботсвана, Бразилія, В'єтнам, Гамбія, Гвінея, Греція, Грузія, Еритрея, Іран, Йорданія, Казахстан, Катар, Коста-Ріка, Кувейт, Малаві, Малі, Острів Герд і Острови Макдоналд, Руанда, Сербія, Словенія, Туніс, Туркменістан, Уганда, Японія	Бразилія, Вірменія, Італія,

9	Країни, дані для яких не оприлюднюються з метою забезпечення виконання вимог Закону України “Про державну статистику” щодо конфіденційності статистичної інформації	-	Алжир, Ангола, Аргентина, Афганістан, Бангладеш, Ботсвана, В’єтнам, Габон, Гвінея, Греція, Еквадор, Екваторіальна Гвінея, Еритрея, Ємен, Ірландія, Іспанія, Йорданія, Казахстан, Катар, Kenія, Коморські острови, Демократична Республіка Конго, Республіка Корея, Кувейт, Латвія, Ліван, Лівія, Майотта, Малаві, Мексика, Намібія, Нова Зеландія, Норвегія, Палестина, ПАР, Португалія, Руанда, Саудівська Аравія, Сомалі, Судан, Таджикистан, Туніс, Туркменістан, Уганда, Японія
---	---	---	---

У 2014 р. найактивніше здійснювали експортні операції підприємства та заклади міста Тернополя (усього їх було 33). Експортні операції послуг проводили також підприємства Тернопільського (4), Борщівського (2) і Шумського (1) районів. У 2016 р. у Тернополі таких підприємств і закладів було 35, у Тернопільському районі – 7, Борщівському районі – 2, Гусятинському, Зборівському, Лановецькому, Підволочиському, Теребовлянському і Шумському районах та місті Кременці – по 1, всього по області – 51 підприємство чи заклад.

Таблиця 30

Обсяги експорту послуг за районами та містами обласного підпорядкування*, тисяч доларів США

Регіон	Роки							
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Зборівський	15,9	-	-	-	-	-	-	-
Підволочиський	-	137,8	-	226,5	165,8	-	-	-
Теребовлянський	-	-	-	55,2	-	-	-	-
Тернопільський	335,3	250,9	671,4	448,3	39906,6	33809,1	25242,0	24878,2
Чортківський	67,0	-	-	-	-	-	-	-
Шумський	-	-	-	641,1	-	-	-	-
м. Тернопіль	3984,2	7478,3	7611,6	12478,5	16952,6	19668,0	16088,9	51198,1
Всього	4402,4	7921,6	8646,5	13860,1	58319,9	55888,1	43475,6	79941,6

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

Найбільшими підприємствами та закладами, які експортують послуги, в Тернопільській області є ТОВ “Шредер”, ДВНЗ Тернопільський національний медичний університет, ПАТ “Тернопільське автотранспортне підприємство”, ТОВ “Тернопільавтотранс 16100”, ДВНЗ Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, ТОВ “Спільне українсько-шведське підприємство “Діана Інтернаціональ ЛТД”, ТОВ “МВ Стеллар”, ПП “Режанс Полісаж”, ТОВ “Едвантіс Софтвр”, ПП “ВП-Транс”, ТОВ “СЕ Борднетце-Україна”, ТОВ “Сегеш-Україна” [8; 9].

4.5. ІМПОРТНА ДІЯЛЬНІСТЬ

4.5.1. Імпорт товарів

Кількість підприємств, які закупають товари іноземного виробництва, у 2014 р. складала 258. У 2016 р. таких підприємств стало 306. У 2000 р. їх було 212, у 2003 р. 203 (це найнижчі показники за останні два десятиліття), у 2013 році – 295.

Таблиця 31

Кількість підприємств іноземних країн, із яких здійснювали імпорتنі поставки товарів в Тернопільську область*

Роки						
2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
249	258	288	295	258	264	306

Підприємства і заклади Тернопільської області закупають продукцію із 85 країн світу. У 2013 р. таких країн було 67, у 2014 р. – 68, у 2015 р. – 81, у 2016 р. – 82.

Таблиця 32

Кількість країн-партнерів в імпорті товарів*

Роки												
2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
79	81	76	87	88	84	77	74	67	68	81	82	85

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

До 2016 р. спостерігалася стійка тенденція до зменшення обсягів імпорту товарів в Тернопільську область. До 2013 року вона ж мала тенденцію до стрімкого збільшення. Якщо у 2000 році загальна вартість імпортованих товарів сягала 26,473 млн. доларів США, то у 2014 році цей обсяг зріс до 303,686 млн. доларів (ріст майже в 11,5 разів), у 2015 р. – зменшився до 259,433 мільйона доларів, у 2016 р. склав 274,896 мільйона доларів. Найвищого ж показника імпорту товарів сягнув у 2013 році – 349,698 млн. доларів США. У 2014 році цей показник став меншим на 13,2%.

У 2017 р. імпорту товарів у порівнянні із 2016 р. зріс на 27,9%.

Таблиця 33

Обсяги імпорту*, млн. дол. США

Показник	Роки											
	2005	2006	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Увесь імпорту	97,5	120,8	171,8	183,2	215,9	332,6	349,9	362,3	312,1	269,8	280,7	360,4
Імпорту товарів	95,9	118,4	168,6	179,2	209,8	324,1	337,0	349,7	303,7	259,4	274,9	351,7
Частка, %	98,4	98,0	98,1	97,8	97,2	97,4	96,3	96,5	97,3	96,1	97,9	97,6

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

Із загального обсягу імпорту на країни ЄС у різні роки припадало від 61 до майже 86% вартості імпортованих товарів. За останні роки вона тенденцію до зниження: у 2013 р. вона складала 86,3%, у 2014 р. – 85,2%, у 2015 р. – 80,8%, у 2016 р. – 81,4).

Таблиця 34

Обсяги імпорту із країн Європейського Союзу*, млн. дол. США

Показник	Роки											
	2005	2006	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Увесь імпорт	77,1	98,6	143,3	157,5	181,5	273,0	258,4	312,7	266,1	218,0	228,5	296,8
Частка, %	79,0	81,6	83,4	86,0	84,1	82,1	73,8	86,3	85,2	80,8	81,4	82,4
Імпорт товарів	75,5	96,5	140,5	154,2	176,0	265,4	247,0	301,8	258,7	210,2	223,0	288,6
Імпорт послуг	1,6	2,1	2,8	3,3	5,5	7,6	11,4	10,9	7,4	7,8	5,5	8,2

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

На давальницьку сировину упродовж останніх років в імпорті припадало: 40,8% – у 2013 р., 49,1% – у 2014 р., 45,6% – у 2015 р., 42,0% – у 2016 р.

Упродовж року імпорт товарів розподіляється нерівномірно. У 2014 р. найбільші його обсяги припадали на перший та третій квартали, менші – на другий, ще менші – на четвертий. У 2016 р. на перший квартал припадає 20,4%, на другий – 24,0%, на третій – 28,6%, на четвертий – 27,0%.

Найбільше імпортованих товарів в Тернопільську область завозиться автомобільним транспортом.

Таблиця 35

Розподіл імпорту за видами транспортних засобів*, мільйонів доларів США

№	Вид транспорту	Роки		
		2014	2016	2017
1	Морськими суднами	8,1847	16,8207	19,9268
2	Залізничними вагонами	30,9895	17,302,3	30,4412
3	Повітряними суднами	1,7636	2,4664	2,9267
4	Вантажними автомобілями	247,0176	223,0292	261,6197
5	Поштовими відправленнями	0,0388	0,0052	14,2
6	Експрес-відправленнями	5,226	7,0312	7,2927
7	Транспортний засіб, що переміщується своїм ходом	7,1371	2,8560	3,97
8	Переміщення товарів у ручній поклажі	0,0778	0,0018	-
9	Інші	-	5,3834	
Усього		303,6863	274,8963	351,6952

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8; 16]

Основними товарами, які закупляли підприємства Тернопільської області у 2014 р. були машини, механізми та електротехнічне обладнання – на суму 148,59 млн. доларів США або 48,9% всієї вартості імпорту (такі вироби надходять із багатьох країн світу), полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них (40,01 млн. доларів США або 13,2%, а основними поставниками продукції є Бельгія, Білорусь),

мінеральні продукти (23,65 млн. доларів або 7,8%), хімічні матеріали та інші вироби хімічної промисловості (21,57 або 7,1%). Значно менших обсягів є ввезення недорогоцінних металів та виробів з них (4,3%), транспортних засобів (3,2%), текстильних матеріалів та текстильних виробів (3,1%), дорогоцінного каміння (2,3%), продуктів рослинного походження (2,3%), готових харчових продуктів (1,8%), волокнистих целюлозних матеріалів (1,8%), приладів та оптичних апаратів, фотографічних виробів (1,0%) [8].

У 2016 р. на територію Тернопільської області найбільше ввозилося машин, механізмів та електротехнічного обладнання на суму 138,375 мільйонів доларів (50,3%, що на 1,4% більше, ніж у 2014 р.), полімерних матеріалів і пластмас на суму 37,387 мільйонів доларів (13,6%), мінеральних продуктів, головним чином енергетичних матеріалів, нафти та продуктів її перегонки на суму 15,996 мільйонів доларів (5,8%), продуктів тваринного походження, головним чином риби і рибопродуктів на суму 15,015 (5,5%), продукції хімічної і пов'язаних з нею галузей промисловості на суму 14,877 (5,4%), недорогоцінних металів та виробів з них на суму 10,478 мільйона доларів (3,8%), а також текстильних матеріалів і виробів на суму 8,159 мільйона доларів (3,0%), продуктів рослинного походження на суму 4,392 мільйона доларів (1,6%), дорогоцінне й напівдорогоцінне каміння на суму 4,077 мільйона доларів (1,5%), оптичних і фотографічних приладів на суму 3,734 мільйона доларів (1,4%), маси з деревини або інших целюлозних матеріалів на суму 2,732 мільйони доларів (1,0%), готових харчових продуктів на суму 1,225 мільйона доларів (0,4%). У дуже незначних обсягах завозяться вироби з каменю, гіпсу, цементу, шкури й вичинена шкіра, взуття, головні убори, парасольки.

У 2017 р. на машини, обладнання та механізми припадало 45,8% імпорту, на полімерні матеріали, пластмаси і вироби з них – 12,3%, засоби наземного транспорту – 8,8%, паливо, нафту і продукти її перегонки – 7,6%, продукцію галузей хімічної промисловості – 5,7%, недорогоцінні метали і вироби з них – 4,3%, рибу і рибоподібні – 4,2%, текстильні вироби – 3,2%.

У 2014 р. найбільшими постачальниками товарів в Тернопільську область були **Польща** (170,94 млн. дол. або 56,3% від всього обсягу імпорту), **Німеччина** (33,1 або 10,9%), **Румунія** (9,99 або 3,3%), **Білорусь** (9,76 або 3,2%), **Китай** (8,33 або 3,0), Швейцарія (7,94), Нідерланди (7,86), Франція (6,49), Італія (6,34), Чехія (5,91), Російська Федерація (4,65), Угорщина (4,31), США (3,07), Австрія (2,39), Бельгія (2,24), ОАЕ (1,82), Словаччина (1,75), Велика Британія (1,73), Пакистан (1,61), Швеція (1,29), Туреччина (0,95), Данія (0,91), Норвегія (0,88), Мексика (0,81), Індія (0,68), ПАР (0,64), Саудівська Аравія (0,64), Молдова (0,41), Японія (0,39), Республіка Корея (0,32), Литва (0,16 млн. дол.).

У 2016 р. найбільшим імпортером в Тернопільську область залишалися **Польща** (130,137 млн. дол. чи 47,3% від усього імпорту) і **Німеччина** (29,7324 млн. дол. чи 10,8%). На третє місце вийшла **Литва**, обсяг імпорту з якої сягнув 13,2635 млн. дол. чи 5,0%. Значним партнером-імпортером був **Китай** (12,5512 млн. дол. чи 4,6%). Далі йшли **Угорщина** (9,2171 млн. дол.), Італія (8,1169), Франція (6,0959), Швейцарія (5,8406 млн. дол.), Словаччина (5,6668 млн. дол.), Нідерланди (5,4729), США (4,9442), Ісландія (3,7703), Чехія (3,3835), Росія (3,102), Велика Британія (2,7369), Бельгія (2,4713), Норвегія (2,2916), Туреччина (2,0662), Саудівська Аравія (1,9333), Канада (1,8116), Аргентина (1,7063), Фінляндія

(1,1633), Сербія (1,0927), Австрія (1,0523 млн. дол.). У обсягах, що не перевищують одного мільйона доларів, завозилися товари із Індії, Іспанії, Пакистану, Молдови, Нової Зеландії, ОАЕ, Данії, Тайваню (Китайської Провінції), Словенії.

Таблиця 36

Динаміка імпорту основних груп товарів*, мільйонів доларів США

Назва групи товарів	Роки					
	2013		2015		2017	
	обсяг, млн. дол.	%	обсяг, млн. дол.	%	обсяг, млн. дол.	%
Живі тварини, продукти тваринного походження	0,813	0,2	5,9088	2,3	15,308	4,4
Продукти рослинного походження	6,029	1,7	4,3152	1,7	3,4416	1,0
Жири та олії рослинного і тваринного походження	0,165	0,04	0,2276	0,1	-	-
Готові харчові продукти	9,449	2,7	7,4681	2,9	1,3199	0,4
Мінеральні продукти	0,778	0,2	27,7685	10,7	27,1795	7,7
Продукція хімічної та пов'язаної з нею галузей промисловості	29,848	8,6	21,6626	8,3	20,0997	5,7
Полімерні матеріали і пластмаси	41,723	11,9	31,9638	12,3	43,3725	12,3
Шкури оброблені, вичинена шкіра	0,194	0,06	0,0826	0,0	0,0961	0,0
Деревина і вироби з неї	1,206	0,3	0,1634	0,1	0,4383	0,1
Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	6,452	1,8	2,5309	1,0	2,9828	0,8
Текстильні матеріали і вироби	9,031	2,6	8,1453	3,1	11,1903	3,2
Взуття, головні убори, парасольки	0,088	0,03	0,0219	0,0	0,0115	0,0
Вироби з каменю, гіпсу і цементу	1,712	0,5	0,6452	0,2	1,5954	0,5
Перли природні або культивовані, дорогоцінне й напівдорогоцінне каміння	4,142	1,2	-	-	5,6299	1,6
Недорогоцінні метали і вироби з них	15,745	4,5	2,1535	0,8	15,0031	4,3
Машини, механізми та електротехнічне устаткування	167,250	47,9	125,9103	48,5	161,1554	45,8
Засоби наземного транспорту	43,652	12,5	3,7433	1,4	30,8935	8,8
Оптичні й фотографічні прилади й апарати	4,456	1,3	3,235	1,2	5,0576	1,4
Різні промислові товари	3,739	1,1	2,6758	1,0	5,6643	1,6
Твори мистецтва	-	-	0,0005	0,0	-	-
Товари, придбані в портах	3,129	0,9	1,4533	0,6	1,2457	0,4
Інші товари	0,097	0,01	0,0435	0,0	0,0102	0,0

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8; 16]

У 2017 р. першість у обсягах імпорту товарів утримувала **Польща** (162,6 млн. дол. або 46,2% від всього обсягу). Далі йшли **Німеччина** (44,3 чи 12,6%), **Литва** (24,7 чи 7,0%), **Китай** (17,8 чи 5,1%), **Італія** (10,7 чи 3,0%), Франція (2,5%), Швейцарія (2,1%), Нідерланди, США і Угорщина (по 1,7%), Чехія (1,6%), Ісландія (1,4), Росія (1,1%).

На відміну від 2014 року, у 2016 році Тернопільська область не завозила товарів із Домініканської Республіки, Колишньої Югославської Республіки Македонії, Малаві і Уганди. Натомість новими партнерами в імпорті стали Азербайджан, Гва-

темала, Еквадор, Ефіопія, Іран, Камерун, Кенія, Мальта, Нова Зеландія, Словенія, Уругвай, Фарерські острови, Шрі-Ланка.

У 2017 р. в Тернопільську область не завозилися товари із Австралії, Бангладеш, Ірану, Киргизстану, Коста-Ріки, Малаві, Перу, Македонії, Сан-Маріно.

Новими партнерами в імпорті стали Домініканська Республіка, Камбоджа, Кіпр, Сінгапур, Фолклендські острови.

Структуру товарних поставок в Тернопільську область у 2017 році показує таблиця 37.

Таблиця 37

Структура імпортованих поставок в Тернопільську область

№	Група товарів, що постачаються в Тернопільську область	Країна-поставник
Живі тварини, продукти тваринного походження		
I	1. Живі тварини	Данія, Польща, Словаччина, Франція
	2. М'ясо і м'ясопродукти	Білорусь
	3. Риба і морепродукти	Аргентина, Велика Британія, В'єтнам, Данія, Естонія, Індонезія, Ісландія, Іспанія, Канада, Китай, Республіка Корея, Латвія, Нова Зеландія, Норвегія, Польща, США, Фолклендські острови, Чилі
	4. Молоко, молокопродукти, яйця птиці, мед	Туреччина
	5. Інші продукти тваринного походження	-
Продукти рослинного походження		
II	6. Живі дерева та інші рослини	Еквадор, Кенія, Колумбія, Нідерланди, Польща
	7. Овочі	Німеччина, Чехія
	8. Їстівні плоди та горіхи	Греція, Іспанія, Італія, Польща
	9. Кава, чай	Бразилія, В'єтнам, Гвінея, Ефіопія, Камерун
	10. Зернові культури	Німеччина, Польща, Словаччина, Франція, Чехія
	11. Продукція борошномельно-круп'яної промисловості	Білорусь
	12. Насіння і плоди олійних культур	Албанія, Канада, Китай, Німеччина, Польща, Чехія
	13. Шелак природний	-
	14. Рослинні матеріали для виготовлення	-
III	15. Жири та олії тваринного і рослинного походження	-
Готові харчові продукти		
IV	16. Продукти з м'яса, риби	Естонія, Латвія, США, Чилі
	17. Цукор і кондитерські вироби з нього	-
	18. Какао і продукти з нього	ОАЕ
	19. Готові продукти із зерна	-
	20. Продукти переробки овочів	Іспанія, Китай, Нідерланди, Франція
	21. Різні харчові продукти	Італія
	22. Алкогольні й безалкогольні напої та оцет	Грузія
	23. Залишки та відходи харчової промисловості	Китай

V	Мінеральні продукти	
	25. Сіль, сірка; землі та каміння	Білорусь, Німеччина, Польща,
	27. Палива мінеральні; нафта і продукти її перегонки	Білорусь, Литва, Німеччина, Польща, Росія
VI	Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	
	28. Продукти неорганічної хімії	Індія, Німеччина, Польща, Чилі
	29. Органічні хімічні сполуки	Індія, Китай, Нідерланди, Німеччина, Польща, Угорщина
	30. Фармацевтична продукція	Німеччина, Польща
	31. Добрива	Білорусь, Велика Британія, Литва, Нідерланди, Німеччина, Нова Зеландія, Норвегія, Польща, Росія, Сербія, Фінляндія
	32. Екстракти дубильні	Бельгія, Іспанія, Італія, Німеччина, Польща
	33. Ефірні олії	Велика Британія, Італія, Німеччина, Польща
	34. Мило, поверхнево-активні органічні речовини	Велика Британія, Італія, Німеччина, Польща, Туреччина, Швейцарія
	35. Білкові речовини	Китай, Польща
	36. Порох і вибухові речовини	Китай, Польща
37. Фотографічні або кінематографічні товари	США	
38. Різноманітна хімічна продукція	Італія, Китай, Молдова, Німеччина, Польща, Словенія, США	
VII	Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	
	39. Пластмаси, полімерні матеріали	Австрія, Бельгія, Білорусь, Болгарія, Данія, Італія, Китай, Литва, Нідерланди, Німеччина, Польща, Росія, Саудівська Аравія, Словаччина, США, Тайвань, Туреччина, Угорщина, Фінляндія, Чехія, Швейцарія, Швеція, Японія
	40. Каучук, гума	Іспанія, Італія, Китай, Малайзія, Мальта, Нідерланди, Німеччина, Польща, Словенія, США, Таїланд, Туреччина, Франція
VIII	Шкури необроблені, шкіра вичинена	
	41. Шкури	-
	42. Вироби із шкіри	Китай
	43. Натуральне й штучне хутро	-
IX	Деревина і вироби з неї	
	44. Деревина і вироби з неї	Італія, Китай, Польща, Словаччина
	46. Вироби з соломи	-
X	Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	
	48. Папір і картон	Велика Британія, Естонія, Італія, Китай, Молдова, Нідерланди, Німеччина, Польща, Росія, Румунія, Словаччина, США, Угорщина, Чехія, Швеція
	49. Друкована продукція	-

Текстильні матеріали та текстильні вироби		
XI	51. Вовна	Бельгія, Франція
	52. Бавовна	Бельгія, Італія, Китай, Нідерланди, Німеччина, Пакистан, Таджикистан, Туреччина, Швейцарія
	53. Інші текстильні волокна	-
	54. Нитки синтетичні або штучні	Бельгія, Індія, Китай, Туреччина, Чехія
	55. Синтетичні або штучні штапельні волокна	Італія, Китай, Німеччина, Пакистан, Польща, Румунія, Тайвань, Туреччина, Франція
	56. Вата	Китай, Латвія, Польща
	57. Килими	Камбоджа, Китай, Туреччина
	58. Спеціальні тканини	Китай, Німеччина, Польща, Тайвань, Туреччина, Чехія, Швеція
	59. Текстильні матеріали	Китай, Нідерланди, Польща, Румунія, США, Швеція
	60. Трикотажні полотна	Польща, Туреччина
	61. Одяг та додаткові речі до одягу, трикотажні	-
	62. Одяг та додаткові речі до одягу, текстильні	Італія, Польща
	63. Інші готові текстильні вироби	Китай, Литва, Нідерланди, Польща, Туреччина
Вироби з каменю, гіпсу, цементу		
XIII	68. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	Білорусь, Греція, Іспанія, Італія, Польща
	69. Керамічні вироби	Китай, Польща
	70. Скло і вироби зі скла	Китай, Німеччина, Польща, Росія, Франція
XIV	71. Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	Швейцарія
Недорогоцінні метали та вироби з них		
XV	72. Чорні метали	Індія, Італія, Китай, Молдова, Німеччина, Польща, Фінляндія
	73. Вироби з чорних металів	Білорусь, Велика Британія, Данія, Індія, Іспанія, Італія, Китай, Нідерланди, Німеччина, Польща, Росія, Румунія, Словаччина, США, Тайвань, Таїланд, Туреччина, Угорщина, Фінляндія, Франція, Чехія, Швейцарія
	74. Мідь і вироби з неї	Китай, Німеччина
	76. Алюміній і вироби з нього	Італія, Китай, Німеччина, Польща, Словаччина, Туреччина
	81. Інші недорогоцінні метали	Італія
	82. Інструменти, ножові вироби	Німеччина, Польща, США, Швейцарія, Японія
	83. Інші вироби з недорогоцінних металів	Китай, Німеччина, Тайвань, Туреччина, Швейцарія

Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання		
XVI	84. Реактори ядерні, котли, машини	Австрія, Аргентина, Болгарія, Велика Британія, Данія, Єгипет, Індія, Ірландія, Іспанія, Італія, Канада, Китай, Кіпр, Литва, Мексика, Нідерланди, Німеччина, Польща, Португалія, Росія, Сан-Марино, Словаччина, США, Тайвань, Туреччина, Угорщина, Франція, Чехія, Швейцарія, Швеція, Японія
	85. Електричні машини	Бельгія, Болгарія, Велика Британія, Гонконг, Індонезія, Іспанія, Італія, Китай, Республіка Корея, Лесото, Мексика, Нідерланди, Німеччина, Польща, Португалія, Румунія, Сербія, Сінгапур, Словаччина, США, Тайвань, Туреччина, Угорщина, Філіппіни, Франція, Чехія, Швейцарія, Шрі-Ланка
Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби		
XVII	86. залізничні локомотиви	Китай, Польща
	87. Засоби наземного транспорту, крім залізничного	Австралія, Велика Британія, Бразилія, Данія, Індія, Іспанія, Італія, Канада, КНДР, Республіка Корея, Мексика, Нідерланди, Німеччина, ПАР, Польща, Румунія, Словаччина, США, Тайвань, Туреччина, Угорщина, Франція, Чехія, Швейцарія, Швеція
	88. Літальні апарати	Польща, Японія
Прилади і апарати оптичні, фотографічні		
XVIII	90. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	Бразилія, Велика Британія, Індія, Іспанія, Італія, Канада, Китай, Республіка Корея, Німеччина, Польща, Словаччина, США, Туніс, Туреччина, Франція, Чехія, Швейцарія, Японія
	91. Годинники	Швейцарія
Різні промислові товари		
XX	94. Меблі	Білорусь, Індія, Іспанія, Італія, Китай, Республіка Корея, Німеччина, Польща, Португалія, Росія, Румунія, Словаччина, Угорщина, Філіппіни, Франція, Швеція,
	95. Іграшки	Китай, Швейцарія
	96. Різні готові вироби	Італія, Китай, Німеччина, Польща, Португалія, Туреччина
	Товари, придбані в портах	Австрія, Німеччина

Помітно збільшилося надходження в Тернопільську область палива і нафтопродуктів, продуктів переробки овочів, продукції борошномельно-круп'яної промисловості, музичних інструментів, тютюнових виробів і заміників тютюну, овочів, пороху і вибухових речовин, живих тварин, їстівних плодів та горіхів, різних готових виробів.

Серед країн, які імпортували в Тернопільську область товари, вироблені із давальницької сировини, у 2014 році слід виділити Польщу (169,49 млн. доларів або 95,4%), Швейцарію (3,45 млн. доларів США або 1,9%), Естонію (3,07 млн. доларів або 1,7%), Бельгію (0,95 млн. доларів або 0,5%) та Францію (0,63 або 0,4%). У 2016 р. із Польщі імпортувалося такої сировини на суму 107,989 мільйонів доларів (це складало 93,5%), Швейцарії на суму 4,254 мільйона доларів (3,7%), Бельгії на суму 598,8 тисяч доларів (0,5%), Пакистану на суму 508,8 тисяч доларів (0,4%), Італії на суму 456,4 тисяч доларів (0,4%). Менші поставки давальницької сировини із Франції, Молдови, Німеччини, Туреччини, Китаю, Нідерландів.

У загальному обсязі імпорту товарів збільшилася частка електричних машин, пластмас, полімерних матеріалів, чорних металів, перлів природних або культивованих, дорогоцінного або напівдорогоцінного каміння, текстильних матеріалів, насіння і плодів олійних рослин, живих тварин, мінерального палива, нафти та продуктів її перегонки. Спостерігалось збільшення імпорту окремих товарів: мінерального палива, нафти та продуктів її перегонки, телевізійних приймачів, шин для вантажних автомобілів, тютюнової сировини, тканин з вовняної пряжі або волосся тварин, машин сільськогосподарських, машин садових для обробки ґрунту, прокату чорних металів, тканин бавовняних, азотних добрив.

Зменшилася частка механічних машин, засобів наземного транспорту, крім залізничного, ефірних олій, виробів з чорних металів, добрив, алкогольних і безалкогольних напоїв та оцту, приладів та апаратів оптичних й фотографічних, різних харчових продуктів [8; 9; 16].

Серед областей Західного регіону та сусідів Тернопільська область випереджає лише Чернівецьку та Рівненську області.

Таблиця 38

Обсяги імпорту в деяких регіонах України*, тисяч доларів США

Регіон	Роки					
	2014		2016		2017	
	обсяг, млн. доларів США	питома вага, %	обсяг, млн. доларів США	питома вага, %	обсяг, млн. доларів США	питома вага, %
Україна	54429716,9	-	39249797,2	-	49607,1739	-
Тернопільська область	303686,3	0,6	274896,3	0,7	351,6952	0,7
Івано-Франківська область	481926,9	0,9	405969,7	1,0	637,2044	1,3
Львівська область	2472001,5	4,5	1699411,8	4,3	2180,3882	4,4
Рівненська область	283053,7	0,5	254974,3	0,6	341,2453	0,7
Хмельницька область	346950,3	0,6	331906,5	0,8	414,2643	0,8
Чернівецька область	111517,9	0,2	95758,4	0,2	113,1968	0,2

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8; 16]

4.5.2. Географічні особливості імпорту товарів

4.5.2.1. Країни – сусіди першого порядку

Найбільшим імпортером в Тернопільську область є **Польща**. Обсяг ввезених із неї товарів сягав у 2013 р. 162,5805 млн. дол., у 2015 р. – 139,8292 млн. дол., у 2016 р. – 130,1374 млн. дол., у 2017 р. – 162,6039 млн. дол.

У структурі імпортованих товарів переважають електричні машини (68%), пластмаси і полімерні матеріали (12%), машини (6%), текстильні матеріали і вироби (2,2%), мило й поверхнево-активні речовини (1,5%), гума і каучук (1,4%), вироби з чорних металів (0,9%), вата (0,9%), засоби наземного транспорту (0,8%), різноманітна хімічна продукція (0,5%). У невеликих обсягах завозиться добрива, фармацевтична продукція, продукти неорганічної хімії, живі дерева та інші рослини, органічні хімічні сполуки, папір і картон, скло і вироби з нього, чорні метали, інструменти, оптичні й фотографічні прилади і апарати, керамічні вироби.

Таблиця 39

Обсяги та структура імпорту польських товарів в Тернопільську область (основні товари), млн. дол.

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	170,9396	130,1374	162,6039
Електричні машини	112,3573	89,1137	105,2933
Пластмаси та полімерні матеріали	22,4890	15,6965	27,1955
Котли, машини	4,7418	7,9044	9,9807
Текстильні матеріали	3,6211	2,8852	3,4246
Каучук, гума	1,7791	1,7662	2,2481
Добрива	0,5685	0,5860	2,2325
Мило, поверхнево-активні органічні речовини	0,9913	1,9268	1,7702
Вироби з чорних металів	0,7844	1,1928	1,6101
Засоби наземного транспорту, крім залізничного	0,4872	0,9926	1,4977
Вата	0,6617	1,1054	1,1037
Прилади та апарати фотографічні й оптичні	0,4672	0,4598	1,0033

Обсяг імпорту із **Угорщини** сягав у 2013 р. 8,6081 млн. дол., у 2015 р. – 7,0941 млн. дол., у 2016 р. – 9,2171 млн. дол., у 2017 р. – 5,8083 млн. дол.

Таблиця 40

Обсяги та структура імпорту угорських товарів в Тернопільську область (основні товари), млн. дол.

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	4,3098	9,2171	5,8083
Органічні хімічні сполуки	2,6530	1,8847	2,6661
Котли і машини	1,0897	1,9274	1,6800
Пластмаси й полімерні матеріали	0,0055	4,8105	1,0716
Меблі	0,1592	0,1333	0,1729
Папір та картон	0,0366	0,0191	0,0646
Електричні машини	0,0676	0,2193	0,0630
Засоби наземного транспорту, крім залізничного	0,0309	0,0985	0,0397
Вироби з чорних металів	0,0890	0,0204	0,0354

Основна маса імпорту припадає на органічні хімічні сполуки (46%), машинобудівну продукцію (30%), пластмаси і полімерні матеріали (18%), у значно менших обсягах – меблі, папір і картон, засоби наземного транспорту, живі тварини, палива мінеральні, нафта та продукти її перегонки каучук і гуму, алюміній та вироби з нього, інструменти та ножові вироби.

Словаччина імпортує в Тернопільську область товарів на 3,4243 млн. дол.

Таблиця 41

Обсяги та структура імпорту словацьких товарів в Тернопільську область (основні товари), млн. дол.

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	1,7565	5,6668	3,4243
Пластмаси й полімерні матеріали	0,0872	2,9192	0,8323
Фотографічні й оптичні прилади й апарати	0,0171	0,6876	0,6779
Котли, машини	0,9094	0,7891	0,6099
Папір і картон	0,0212	0,5213	0,6097
Живі тварини	0,4883	0,3294	0,2502
Вироби з чорних металів	0,0054	0,3094	0,1888

Ввозяться пластмаси і полімерні (24%), фотографічні й оптичні прилади й апарати (20%), машини та механічні пристрої (18%), папір і картон (18), живі тварини (7%), вироби з чорних металів (6%), у значно менших обсягах – алюміній і вироби з нього, деревина і вироби з неї, засоби наземного транспорту, зернові культури, меблі, у незначних обсягах – каучук і гума, текстильні матеріали, мідь і вироби з неї, інструменти та ножові вироби, вироби з недорогоцінних металів.

Росія завозить до України товарів на суму 3,9463 млн. дол. Це: пластмаси і полімерні матеріали (33%), паливо, нафта та продукти її перегонки (23%), вироби із чорних металів (16%), меблі (5%), продукція машинобудування (5%), добрива. У дуже малих обсягах завозяться фотографічні й оптичні прилади та апарати.

Таблиця 42

Обсяги та структура імпорту російських товарів в Тернопільську область (основні товари), млн. дол.

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	4,6509	3,1020	3,9463
Пластмаси та полімерні матеріали	1,6107	0,7947	1,3162
Палива мінеральні, нафта та продукти її перегонки	0,3497	0,2623	0,9154
Вироби з чорних металів	0,5570	0,4638	0,6145
Меблі	0,4360	0,1723	0,2156
Котли, машини	0,0401	0,2565	0,1868
Добрива	-	0,2717	0,0458
Скло й вироби з скла	0,0161	0,0147	0,0112

Із Білорусі завозяться товари на суму 3,9306 млн. дол. головним чином паливо, нафта і продукти її перегонки (38%), добрива (27%), а також вироби з каменю, гіпсу і цементу, мінеральні речовини (сіль, сірка), пластмаси і полімерні матеріали, вироби з чорних металів, меблі; продукція машинобудування, м'ясо і м'ясопродукти; у значно менших обсягах – продукція борошномельно-круп'яної промисло-

Таблиця 43

Обсяги та структура імпорту білоруських товарів в Тернопільську область (основні товари), млн. дол.

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	9,7609	2,9925	3,9306
Палива мінеральні, нафта та продукти її перегонки	9,3062	2,2901	1,4750
Добрива	-	-	1,0509
Вироби з каменю, гіпсу, цементу	-	0,1206	0,3896
Сіль, сірка, землі та каміння	-	0,0457	0,3049
Пластмаси, полімерні матеріали	0,0708	0,0496	0,1912
Вироби з чорних металів	0,2129	0,1385	0,1855
Меблі	0,0137	0,0339	0,1208
М'ясо та м'ясопродукти	-	-	0,0672

вості, деревина і вироби з неї, папір і картон, вата, скло і вироби з нього, іграшки.

Із **Молдови** у 2017 р. завезено товарів на суму 980,1 тисяч доларів за чотирима категоріями: чорні метали, папір і картон, різноманітна хімічна продукція, фармацевтичні вироби. Спостерігається значне скорочення асортименту ввезених із Республіки Молдови товарів, припинення ввезення насіння та плодів олійних культур, цукру і кондитерських виробів із нього, продукції машинобудування, вин, пластмас і полімерних матеріалів, продуктів переробки овочів.

Таблиця 44

Обсяги та структура імпорту молдовських товарів в Тернопільську область (основні товари), млн. дол.

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	0,4187	0,5660	0,9801
Чорні метали	0,0403	-	0,9496
Папір і картон	-	-	0,0178
Різнманітна хімічна продукція	-	0,0066	0,0117
Фармацевтична продукція	-	0,0010	0,0011

Із **Румунії** в Тернопільську область у 2017 р. постачалися товари на суму 0,5441 млн. дол., що у 18 разів менше, аніж у 2014 році.

Таблиця 45

Обсяги та структура імпорту румунських товарів в Тернопільську область (основні товари), млн. дол.

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	9,9892	0,3407	0,5441
Вироби з чорних металів	7,2948	0,1636	0,2026
Засоби наземного транспорту, крім залізничного	-	0,0089	0,1022
Папір і картон	0,1931	0,0002	0,0827
Синтетичні або штучні штапельні волокна	0,0057	0,0814	0,0587
Меблі	-	-	0,0340
Котли і машини	0,0004	-	0,0136
Вата	-	0,0149	0,0096
Електричні машини	-	0,0270	0,0094

У 2017 р. завозилися вироби з чорних металів (37%), засоби наземного транспорту (19%), папір і картон (15%), синтетичні або штучні волокна (11%), меблі, котли і машини, вата, електричні машини, у значно менших обсягах – пластмаси і полімерні матеріали, каучук і гума, нитки синтетичні або штучні, вата, спеціальні тканини, одяг, текстильні матеріали, ножові вироби та інструменти.

4.5.2.2. Сусіди другого порядку

Із Німеччини у 2017 р. завозилася продукція на суму 43,3439 млн. дол.

Таблиця 47

Обсяги та структура імпорту німецьких товарів в Тернопільську область (основні товари), млн. дол.

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	33,1007	29,7324	43,3439
Котли, машини	8,2616	17,2331	19,4970
Засоби наземного транспорту, крім залізничного	4,8753	2,9424	15,6872
Органічні хімічні сполуки	1,0621	0,5651	1,5595
Прилади і апарати	1,2033	1,4797	1,3158
Пластмаси й полімерні матеріали	0,6118	1,2881	1,0946
Вироби з чорних металів	0,3402	0,6263	0,7000
Добрива	0,0349	0,3098	0,4260
Інструменти, ножові вироби	0,2887	0,3521	0,3060
Каучук, гума	0,0716	0,3941	0,2494
Меблі	0,1088	0,0196	0,2377
Продукти неорганічної хімії	0,1389	0,1014	0,1656
Алюміній і вироби з нього	0,0064	0,0687	0,1551
Різноманітна хімічна продукція	0,2573	0,1246	0,1334
Скло і вироби з нього	0,1619	0,0786	0,1323
Синтетичні або штучні штапельні волокна	0,1132	0,1087	0,1167
Папір і картон	0,1097	0,2214	0,1060

Переважає продукція машинобудування, засоби наземного транспорту, електричні машини, оптичні й фотографічні прилади і апарати, пластмаси і полімерні матеріали, вироби з чорних металів, органічні хімічні сполуки, каучук і гума, добрива, папір і картон, а також у незначних обсягах продукти неорганічної хімії, скло і вироби з нього, бавовну, алюміній і вироби з нього, паливо, нафту і продукти її перегонки, різні рослинні матеріали, дубильні екстракти, ефірні олії, синтетичні й штучні волокна, спеціальні тканини, текстильні матеріали, вироби з каменю, гіпсу й цементу, чорні метали, мідь і вироби з неї, вироби з недорогоцінних металів, меблі.

Литва є традиційним і надійним поставником різноманітної продукції. У 2016 р. обсяг імпорту з цієї країни складав 13,2635 мільйонів доларів. Завозилися паливо, продукти перегонки нафти (99%). У дуже незначних обсягах завозилися, пластмаси і полімерні матеріали, продукція машинобудування, бавовна, добрива, текстильні волокна, електричні машини. У 2017 р. імпорт товарів з Литви зріс до 24,7279 млн. дол.

Обсяги та структура імпорту литовських товарів в Тернопільську область (основні товари), млн. дол.

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	0,1969	13,2635	24,7279
Палива мінеральні, нафта та продукти її перегонки	-	13,0741	24,2987
Котли і машини	0,0026	0,0408	0,2619
Пластмаси і полімерні матеріали	-	0,0787	0,0701
Текстильні волокна	0,0430	0,0004	0,0405
Добрива	-	0,0199	0,0383
Засоби наземного транспорту, крім залізничного	0,0021	0,0006	0,0112

У дуже малих обсягах ввозяться електричні машини та устаткування, меблі, залишки та відходи харчової промисловості, каучук і гума.

Поставки товарів із **Чехії** у 2016 р. склали 3,3835 мільйона доларів. Завозилася продукція машинобудування (39%), пластмаси і полімерні матеріали (11%), зернові культури (11%), насіння і плоди олійних рослин (9%), засоби наземного транспорту (8%), овочі (6%), оптичні й фотографічні прилади і апарати (4%), живі тварини (3%), а також вироби з чорних металів, електричні машини, меблі, синтетичні й штучні нитки, алюміній і вироби з нього, керамічні вироби, папір і картон, деревина і вироби з неї, спеціальні тканини, каучук і гума, кава і чай, ефірні олії, інструменти, вироби з недорогоцінних металів. У 2017 р. обсяги імпорту зросли до 5,6651 млн. дол.

Обсяги та структура імпорту чеських товарів в Тернопільську область (основні товари), млн. дол.

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	5,9083	3,3835	5,6651
Котли і машини	1,8101	1,3059	2,3377
Засоби наземного транспорту, крім залізничного	0,2543	0,2563	0,9889
Пластмаси й полімерні матеріали	1,8155	0,3888	0,7350
Насіння і плоди олійних культур	0,5794	0,2894	0,4568
Зернові культури	0,3851	0,3694	0,4277
Овочі	0,1857	0,1977	0,3790
Прилади та апарати фотографічні й оптичні	0,5175	0,1271	0,1056
Вироби з чорних металів	0,0323	0,0666	0,0670

У незначних обсягах в область завозилися електричні машини, нитки синтетичні або штучні, синтетичні або штучні штапельні волокна, кава, чай, каучук і гума, папір і картон, бавовна, спеціальні тканини, текстильні матеріали, меблі, інструменти та ножові вироби, алюміній та вироби з нього, вироби з недорогоцінних металів, вироби з каменю, гіпсу, цементу.

Із **Австрії** завозяться товари на суму 1,0523 млн. дол., зокрема: продукція машинобудування (35%), товари, що придбані в портах (28%), пластмаси і полімерні матеріали (26%), інструменти (6), значно менше – засобів наземного транспорту, електричних машин, виробів із чорних металів, виробів із каменю, гіпсу й цементу,

у мізерних обсягах – меблі, спеціальні тканини, вироби із недорогоцінних металів. У 2017 р. імпорт товарів зріс до 1,7627 млн.

Таблиця 50

Обсяги та структура імпорту австрійських товарів в Тернопільську область (основні товари), млн. дол.

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	2,3975	1,0523	1,7627
Котли, машини	0,1326	0,3719	0,9627
Товари, придбані в портах	1,7580	0,2966	0,4277
Пластмаси та полімерні матеріали	0,2611	0,2690	0,2397
Меблі	-	0,0006	0,0624
Інструменти, ножові вироби	0,0070	0,0620	0,0356

У незначних обсягах ввозяться електричні машини, засоби наземного транспорту, вироби з чорних металів, каучук і гума, у мізерних – папір і картон, спеціальні тканини, вироби з недорогоцінних металів, прилади та апарати, мило та пове-рхнево-активні органічні речовини.

З Естонії у 2016 р. завозилася продукція на суму 667,9 тисяч доларів, головним чином морепродукти (55%), продукти із м'яса і риби (37%), а також у незначних обсягах папір і картон, одяг і аксесуари до нього, паливо-мастильні речовини, пластмаси і полімерні матеріали, трикотажні вироби, каучук і гуму.

У 2017 р. із Естонії поступило товарів на суму 739,7 тис. дол.

Таблиця 51

Обсяги та структура імпорту естонських товарів в Тернопільську область (основні товари), млн. дол.

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	0,0560	0,6679	0,7397
Продукти з м'яса і риби	-	0,2500	0,3498
Риба і ракоподібні	-	0,3685	0,3392
Папір і картон	0,0312	0,0209	0,0228
Палива мінеральні, нафта та продукти її перегонки	-	0,0042	0,0084

Крім того, у незначних обсягах ввозилися спеціальні тканини, готові текстильні вироби, пластмаси і полімерні матеріали, трикотажні полотна.

У 2016 р. Латвія завозила в область товарів на суму 299,1 тисяча доларів, головним чином продукти із м'яса і риби (71%), морепродукти (24%), вироби із чорних металів (5%), а також у невеликих обсягах продукція машинобудування, каучук і гума, спеціальні тканини. У 2017 р. імпорт скоротився до 158,8 тис. дол.

Таблиця 52

Обсяги та структура імпорту латвійських товарів в Тернопільську область (основні товари), млн. дол.

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	0,0003	0,2991	0,1588
Продукти з м'яса і риби	-	0,2109	0,1072
Риба і ракоподібні	-	0,0707	0,0255
Вата	-	-	0,0185

У незначних обсягах завозилися мило, поверхнево-активні органічні речовини, каучук і гума, вироби з чорних металів, котли і машини.

4.5.2.3. Країни із великою концентрацією української діаспори

Зі США у 2016 р. завозилася продукція на суму 4,9442 мільйони доларів. Переважала риба і ракоподібні (43%), продукція машинобудування (22%), оптичні й фотографічні прилади і апарати (22%), у значно менших обсягах бавовна (5%), електричні машини (4%), алюміній і вироби з нього (3%), синтетичні й штучні волокна (2%), засоби наземного транспорту (2%), вата (1%), мило, органічні поверхнево-активні речовини, каучук і гума, електричні машини, екстракти дубильні, вироби із чорних металів, різноманітні машини.

У 2017 р. обсяг імпорту зріс до 5,8977 млн. дол.

Таблиця 53

Обсяги та структура імпорту в Тернопільську область із США (основні товари), млн. дол.

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	3,0765	4,9442	5,8977
Риба і ракоподібні	-	2,1148	2,1730
Засоби наземного транспорту, крім залізничного	0,7592	1,0662	1,9285
Котли, реактори	0,9094	1,0796	1,0408
Продукти з м'яса, риби	-	0,1414	0,2216
Папір, картон	0,0212	0,0560	0,1048
Електричні машини	0,0291	0,0357	0,0997
Прилади і апарати	0,0171	0,0383	0,0734

Із США також завозилися у обсягах, що не перевищують 50 тисяч доларів, фотографічні та кінематографічні товари, різноманітна хімічна продукція, пластмаси й полімерні матеріали, каучук і гума, нитки синтетичні або штучні, текстильні матеріали, вироби з чорних металів, інструменти та ножові вироби; у обсягах, що не перевищують 10 тисяч доларів, – вироби зі шкіри, мило і поверхнево-активні органічні речовини, вироби з каменю, гіпсу й цементу, вироби зі скла, мідь та вироби з неї, вироби з недорогоцінних металів; у обсягах, що не перевищують однієї тисячі доларів, – друкована продукція, алюміній та вироби з нього, годинники.

Із Канади у 2016 р. завозилися товари на суму 1,8116 мільйона доларів, в основному риба і ракоподібні (90%), насіння і плоди олійних рослин (8%), у малих обсягах – оптичні й фотографічні прилади й апарати, продукція машинобудування. У 2017 р. обсяги імпортованих товарів зросли до 1,5932 млн. дол. і здійснюється за сімома категоріями товарів.

Із Аргентини у 2016 р. завозилися товари на суму 1,7963 мільйона доларів, зокрема риба і ракоподібні (54%), продукція машинобудування (45%), пластмаси і полімерні матеріали, вироби із чорних металів. У 2017 р. імпорт зріс до 2,3901 млн. дол. і здійснювався за чотирма категоріями товарів: риба і ракоподібні (51,6%), продукція машинобудування (котли і машини – 48,2%), вироби з чорних металів (0,1%), вироби з каменю, гіпсу і цементу (0,1%).

Таблиця 54

**Обсяги та структура імпорту в Тернопільську область із Канади
(основні товари), млн. дол.**

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	0,3616	1,8116	1,5932
Риба і ракоподібні	-	1,6377	1,3811
Насіння і плоди олійних культур	0,2008	0,1520	0,1110
Засоби наземного транспорту, крім залізничного	-	-	0,0619
Котли і машини	0,0959	0,0028	0,0255
Фотографічні й оптичні прилади й апарати	0,0203	0,0188	0,0135
Електричні машини	0,0042	-	0,0002
Пластмаси і полімерні матеріали	0,0404	0,0001	0,0

Із **Бразилії** у 2016 р. ввозилася продукція на суму 90,3 тисяч доларів, головним чином кава (82%), продукція машинобудування (7%), меблі (7%), вироби з каменю, гіпсу й цементу, засоби наземного транспорту. У 2017 р. імпорт зріс до 372,3 тис. дол. і розподіляється так: засоби наземного транспорту – 92,3%, меблі – 3,3%, кава і чай – 2,8%, вироби з каменю, гіпсу й цементу – 1,0%, котли і машини – 0,5%, вироби з недорогоцінних металів, вироби з чорних металів.

Тернопільська область не має імпорتنих контактів із **Австралією**, де проживає значна українська діаспора.

4.5.2.4. Високорозвинені країни світу – так звана “Велика сімка”

Значним поставником товарів в область є **Італія**. З неї у 2016 р. ввозилося товарів на суму 8,1169 млн. дол., у 2017 р. – 10,7138 млн. дол.

Таблиця 55

**Обсяги та структура імпорту в Тернопільську область із Італії
(основні товари), млн. дол.**

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	6,3470	8,1169	10,7138
Котли і машини	3,0427	3,8865	5,2075
Меблі	0,5571	1,3371	1,3480
Вироби з чорних металів	0,3244	0,4261	0,9392
Пластмаси і полімерні матеріали	0,2780	0,2616	0,2329
Синтетичні або штучні штапельні волокна	0,0581	0,4184	0,6630
Електричні машини	0,1797	0,4638	0,6313
Вироби з каменю, гіпсу й цементу	-	0,1837	0,2250
Папір та картон	0,4286	0,1217	0,1607
Деревина і вироби з неї	0,1083	0,0950	0,1450
Засоби наземного транспорту, крім залізничного	0,2401	0,0418	0,1328
Каучук і гума	0,0324	0,0503	0,1025

У обсягах, що не перевищують 100 тисяч доларів, із Італії завозяться їстівні плоди та горіхи, різні харчові продукти, дубильні екстракти, ефірні олії, мило й поверхнево-активні органічні речовини, різноманітна хімічна продукція, бавовна, одяг із текстилю та аксесуари до нього, керамічні вироби, чорні метали, алюміній та вироби з нього, інструменти на ножові вироби, вироби з недорогоцінних мета-

лів, різні готові вироби; у обсягах, що не перевищують 10 тисяч доларів, – друкована продукція, спеціальні тканини, трикотажний одяг та аксесуари до нього, скло і вироби з нього, мідь і вироби з неї, товари, придбані в портах; у розмірах, що не перевищують однієї тисячі доларів, – вироби зі шкіри, вата, текстильні вироби.

Франція у 2016 р. постачала в Тернопільську область виробів на суму 6,0959 мільйона доларів, із яких на засоби наземного транспорту припадає 56%, на продукцію машинобудування – 16%, меблі – 10%, синтетичні й штучні нитки – 5%, пластмаси і полімерні матеріали – 4%, деревину і вироби з неї – 2%, оптичні й фотографічні прилади та апарати – 2%. У незначних кількостях постачаються кіно- й фототовари, вироби з чорних металів, вата, продукти переробки овочів, живі тварини, спеціальні тканини, одяг і аксесуари до нього, вироби з каменю, гіпсу й цементу, алюміній і вироби з нього, інструменти, електричні машини. У 2017 р. обсяг імпорту зріс до 8,8124 млн. дол.

Таблиця 56

**Обсяги та структура імпорту в Тернопільську область із Франції
(основні товари), млн. дол.**

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	6,4941	6,0959	8,8124
Засоби наземного транспорту, крім залізничного	1,2941	3,4297	6,4188
Меблі	0,0353	0,6028	1,1518
Котли і машини	3,3896	0,9753	0,4151
Прилади та апарати фотографічні й оптичні	0,0228	0,1412	0,2831
Каучук, гума	0,0111	0,1468	0,1694
Синтетичні або штучні штапельні волокна	0,0020	0,0098	0,1185

У обсягах, що не перевищують 100 тисяч доларів, із Франції в область завозять вовну, продукти переробки овочів, живі тварини, зернові культури, скло і вироби з нього, вироби з чорних металів, електричні машини; у обсягах, що не перевищують 10 тисяч доларів, завозять насіння та плоди олійних культур, пластмаси і полімерні матеріали, папір і картон, нитки синтетичні або штучні, вата, спеціальні тканини, текстильні матеріали, готовий одяг та аксесуари до нього, алюміній та вироби з нього, інструменти, різні готові вироби; у розмірах, що не перевищують однієї тисячі доларів, – вироби з недорогоцінних металів.

У 2016 р. **Велика Британія** постачала в область товарів на суму 2,7369 мільйона доларів. Основна частка припадала на засоби наземного транспорту (29%), рибу й ракоподібних (26%), продукцію машинобудування (21%), добрива (15%), а також мило й поверхнево-активні речовини, оптичні й фотографічні прилади та апарати, синтетичні й штучні волокна, папір і картон, вироби з чорних металів, ефірні олії, а в дуже незначних обсягах – пластмаси і полімерні матеріали, різноманітну хімічну продукцію, органічні хімічні сполуки, бавовну, чорні метали, інструменти, вироби з недорогоцінних металів, міль і вироби з неї. У 2017 р. обсяг імпорту зріс до 3,3497 млн. дол.

У обсягах, що не перевищують 100 тисяч доларів, завозять мило й поверхнево-активні органічні речовини, папір і картон, електричні машини, фотографічні й оптичні прилади й апарати, ефірні олії; у обсягах, що не перевищують 10 тисяч доларів, – різноманітна хімічна продукція, пластмаси і полімерні матеріали, каучук

і гума, бавовна, синтетичні й штучні штапельні волокна, чорні метали, мідь і вироби з неї, інструменти; у обсягах, що не перевищують однієї тисячі доларів, – деревина і вироби з неї, вата, текстильні матеріали, вироби з каменю, гіпсу і цементу.

Таблиця 57

Обсяги та структура імпорту в Тернопільську область із Великої Британії (основні товари), млн. дол.

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	1,7363	2,7369	3,3497
Риба і ракоподібні	-	0,7152	0,9275
Засоби наземного транспорту, крім залізничного	0,2336	0,7804	0,7605
Котли і машини	0,6875	0,5804	0,7414
Добрива	0,4901	0,4233	0,5696
Вироби з чорних металів	0,0221	0,0134	0,1116

Японія у 2016 р. постачала в область продукції на 321,6 тисяч доларів. Це продукція машинобудування (49%), каучук і гума (20%), засоби наземного транспорту (15%), оптичні та фотографічні прилади і апарати (11%), електричні машини (3%), у незначних обсягах – фото- й кіно товари, вироби з каменю, гіпсу й цементу, скло і скловироби. У 2017 р. обсяги імпорту зросли у чотири рази і склали 1,3728 млн. дол.

Таблиця 58

Обсяги та структура імпорту в Тернопільську область із Японії (основні товари), млн. дол.

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	0,3915	0,3216	1,3728
Котли і машини	0,0094	0,1586	0,5681
Засоби наземного транспорту, крім залізничного	-	0,0493	0,5063
Прилади та апарати фотографічні й оптичні	0,1695	0,0353	0,2438
Інструменти	0,0	-	0,0245
Пластмаси й полімерні матеріали	0,0871	0,0	0,0202
Електричні машини	0,0217	0,0083	0,0065

У незначних обсягах, які не перевищують однієї тисячі доларів, завозяться фотографічні й кінематографічні товари, каучук і гума, вироби зі шкіри, текстильні матеріали, вироби з каменю, гіпсу та цементу, вироби з чорних металів, годинники.

4.5.2.5. Країни, які представляють для України певний інтерес

У цій групі країн першість утримував **Китай**, який у 2016 р. імпортував в Тернопільську область виробів на суму 12,5512 мільйона доларів. Це найрізноманітніша продукція, серед якої переважають чорні метали (25%), електричні машини (16%), органічні хімічні сполуки (12%), продукція машинобудування (10%), а також каучук і гума (5%), білкові речовини (3%), засоби наземного транспорту (3%), риба і ракоподібні (2%), синтетичні й штучні волокна, папір і картон, меблі, продукти переробки овочів, іграшки, скло і скловироби, килими, оптичні й фотографічні прилади та апарати, вироби з недорогоцінних металів, інструменти, алюміній і

вироби з нього, мідь і вироби з неї, керамічні вироби, текстильні товари, спеціальні тканини, вата, бавовна, вироби із соломи, вироби із шкіри, вироби з деревини, пластмаси і полімерні матеріали, порох і вибухові речовини, фармацевтична продукція, продукти неорганічної хімії, насіння і плоди олійних культур. У 2017 р. Китай збільшив імпорт до 17,7985 млн. дол.

Таблиця 59

**Обсяги та структура імпорту в Тернопільську область із Китаю
(основні товари), млн. дол.**

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	8,3263	12,5512	17,7985
Чорні метали	0,5418	3,1341	4,2269
Електричні машини	2,7853	2,0581	2,5769
Готові текстильні вироби	0,0055	0,0158	2,3278
Котли і машини	0,5520	1,2464	1,4319
Вироби з чорних металів	0,4066	1,1073	1,3158
Органічні хімічні сполуки	0,3777	1,5055	1,3024
Білкові речовини	0,2303	0,4075	0,8508
Риба і ракоподібні	-	0,3192	0,5808
Пластмаси і полімерні матеріали	0,3982	0,6216	0,5600
Меблі	0,1079	0,1442	0,3471
Папір і картон	0,4070	0,2256	0,2498
Порох і вибухові речовини	-	0,0617	0,1939
Засоби наземного транспорту, крім залізничного	0,3011	0,4392	0,1909
Бавовна	0,3043	0,0619	0,1498
Нитки синтетичні або штучні	0,1077	0,0570	0,1448
Продукти переробки овочів	0,0968	-	0,1385
Алюміній та вироби з нього	0,1438	0,0386	0,1272
Скло та вироби з нього	0,0863	0,0834	0,1190
Вироби з недорогоцінних металів	0,1544	0,0859	0,1149
Фотографічні та оптичні прилади і апарати	0,0208	0,0347	0,1058

У обсягах, що не перевищують 100 тисяч доларів, імпортуються насіння і плоди олійних культур, залишки та відходи харчової промисловості, різноманітна хімічна продукція, каучук і гума, вироби із шкіри, деревина і вироби з неї, синтетичні та штучні штапельні волокна, вата, килими, спеціальні тканини, керамічні вироби, мідь та вироби з неї, іграшки, різні готові вироби; у обсягах, що не перевищують 10 тисяч доларів, – цукор і кондитерські вироби з нього, продукти неорганічної хімії, фармацевтична продукція, дубильні екстракти, вироби із соломи, текстильні волокна, головні убори, вироби з каменю, гіпсу і цементу, дорогоцінне й напівдорогоцінне каміння, інструменти, залізничні локомотиви; у обсягах, що не перевищують однієї тисячі доларів, – готовий одяг і аксесуари до нього, готові текстильні вироби, взуття, парасольки.

Із європейських країн значним партнером є **Швейцарія**, звідки у 2016 р. завозилися товари на суму 5,8406 мільйона доларів, головним чином перли природі чи культивовані, дорогоцінне й напівдорогоцінне каміння (70%), продукція машинобудування (22%), а також бавовна (2%), оптичні й фотографічні прилади і апарати (2%), годинники, мило й поверхнево-активні речовини, пластмаси і полімерні матеріали, вироби з чорних металів, каучук і гума, вироби з чорних металів, органічні

хімічні сполуки, вироби з каменю, гіпсу й цементу, вироби з недорогоцінних металів. У 2017 р. обсяг імпорту зріс до 7,329 млн. дол.

Таблиця 60

**Обсяги та структура імпорту в Тернопільську область із Швейцарії
(основні товари), млн. дол.**

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	7,9644	5,8406	7,3290
Дорогоцінне й напівдорогоцінне каміння	7,0559	4,0683	5,6273
Котли і машини	0,1815	1,2694	1,0219
Електричні машини	0,2304	0,1071	0,1612
Прилади й апарати фотографічні й оптичні	0,0293	0,1007	0,1051
Бавовна	0,1731	0,1247	0,0966
Вироби з чорних металів	0,0245	0,0275	0,0820
Годинники	0,0696	0,0528	0,0651
Засоби наземного транспорту, крім залізничного	0,0026	-	0,0582

У обсягах, що не перевищують 50 тисяч доларів, із Швейцарії імпортується мило й поверхнево-активні органічні речовини, пластмаси і полімерні матеріали, інструменти й ножові вироби, вироби з недорогоцінних металів; у обсягах, що не перевищують 10 тисяч доларів, – фармацевтична продукція, каучук і гума, папір і картон, нитки синтетичні або штучні, текстильні матеріали, вироби з каменю, гіпсу і цементу, скло і вироби з нього, чорні метали; у обсягах, що не перевищують однієї тисячі доларів, – вата, недорогоцінні метали, різні готові вироби.

Із **Нідерландів** в Тернопільську область у 2016 р. завозилося товарної продукції на суму 5,4729 мільйона доларів. В імпорті переважають пластмаси і полімерні матеріали (65%), живі дерева та інші рослини (14%), продукція машинобудування (9%), засоби наземного транспорту (4%), добрива (3%), вироби з чорних металів (1%), а також текстильні вироби, електричні машини, бавовна, каучук і гума, продукти неорганічної хімії, органічні хімічні сполуки, дубильні екстракти й барвники, вироби із шкіри, папір і картон, фармацевтична продукція, ефірні олії, синтетичні й штучні волокна, одяг й аксесуари до нього, головні убори, взуття, парасольки, коштовні вироби, інструменти, вироби з недорогоцінних металів, годинники, оптичні й фотографічні прилади і апарати.

У 2017 р. імпорт із Нідерландів склав 5,9826 млн. дол.

Таблиця 61

**Обсяги та структура імпорту в Тернопільську область із Нідерландів
(основні товари), млн. дол.**

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	13,9579	5,4729	5,9826
Пластмаси і полімерні матеріали	2,5426	3,5477	3,1904
Наземні транспортні засоби, крім залізничного	0,6926	0,2408	1,1997
Живі дерева та інші рослини	1,6841	0,7838	0,5475
Котли і машини	1,6746	0,4792	0,2974
Добрива	0,2218	0,1411	0,2297
Вироби з чорних металів	0,0658	0,0437	0,1702

У обсягах, що не перевищують 50 тисяч доларів, імпортуються органічні хімічні сполуки, продукти переробки овочів, каучук і гума, папір і картон, бавовна, текстильні матеріали, готові текстильні вироби; у обсягах, що не перевищують 10 тисяч доларів, – живі тварини, палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки, фармацевтична продукція, вироби зі шкіри, синтетичні або штучні штапельні волокна, текстильний готовий одяг та аксесуари до нього, взуття, скло і вироби з нього, меблі, товари, придбані в портах; у обсягах, що не перевищує однієї тисячі доларів, – ефірні олії, трикотажний одяг та аксесуари до нього, головні убори, парасольки, алюміній та вироби з нього, інструменти, вироби з недорогоцінних металів, прилади та апарати фотографічні й оптичні.

Підприємства **Бельгії** поставили в Тернопільську область у 2016 р. продукції на 2,4713 мільйона доларів. Це пластмаси і полімерні матеріали (31%), засоби наземного транспорту (19%), бавовна (11%), продукція машинобудування (10%), органічні хімічні сполуки (9%), синтетичні й штучні волокна (5%), меблі, вироби з недорогоцінних металів, чорні метали, вата, одяг та аксесуари до нього, продукти неорганічної хімії, добрива, мило й поверхнево-активні речовини, вовна, спеціальні тканини, вироби із чорних металів, синтетичні та штучні нитки, пластмаса і полімерні матеріали.

У 2017 р. імпорт із Бельгії складав 2,9652 млн. дол.

Таблиця 62

**Обсяги та структура імпорту в Тернопільську область із Бельгії
(основні товари), млн. дол.**

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	4,2436		2,9652
Пластмаси і полімерні матеріали	3,0311	0,7658	1,6133
Електричні машини	-	0,0017	0,3380
Синтетичні або штучні штапельні волокна	0,0431	0,1204	0,2173
Вовна	0,0128	0,0231	0,1830
Бавовна	0,0539	0,2663	0,1449
Нитки синтетичні або штучні	0,2039	0,0285	0,0777
Засоби наземного транспорту, крім залізничного	0,2270	0,4804	0,0610
Вата	0,0453	0,0398	0,0600
Котли, машини	0,3632	0,2360	0,057

У обсягах, що не перевищують 50 тисяч доларів, ввозяться дубильні екстракти, папір і картон, спеціальні тканини, алюміній та вироби з нього, меблі, різні готові вироби; у обсягах, що не перевищують 10 тисяч доларів, – фотографічні й кінематографічні вироби, різноманітна хімічна продукція, вироби з чорних металів, живі дерева та інші рослини, мило та поверхнево-активні органічні речовини; у обсягах, що не перевищують однієї тисячі доларів, – каучук і гума, друкована продукція, вироби з недорогоцінних металів.

Туреччина у 2016 р. поставила в Тернопільську область виробів на суму 2,0662 мільйони доларів. Це: різні готові вироби (46%), бавовна (11%), продукція машинобудування (10%), алюміній і вироби з нього (7%), синтетичні й штучні волокна (5%), а також дубильні екстракти, мило й поверхнево-активні речовини, каучук і гума, вата, взуття, вироби з чорних металів, засоби наземного транспорту,

оптичні й фотографічні прилади і апарати. У 2017 р. обсяг імпорту із Туреччини склав 2,6437 млн. дол.

Таблиця 63

**Обсяги та структура імпорту в Тернопільську область із Туреччини
(основні товари), млн. дол.**

Вид завезеної продукції	Роки		
	2014	2016	2017
Всього імпорт	0,9513	2,0662	2,6437
Різні готові вироби	0,3748	0,9589	0,4650
Фотографічні й оптичні прилади та апарати	0,0	0,0003	0,4591
Електричні машини	0,0073	0,0271	0,2831
Алюміній і вироби з нього	0,1158	0,1607	0,1913
Спеціальні тканини	0,0004	-	0,1487
Засоби наземного транспорту, крім залізничного	0,0729	0,0835	0,1290
Нитки синтетичні або штучні	0,0780	0,0068	0,1284
Килими	-	-	0,1248
Бавовна	0,0314	0,2618	0,1191
Вироби з чорних металів	0,0388	0,0216	0,1007

У обсягах, що не перевищують 100 тисяч доларів, завозяться молоко і молочнопродукти, мило і поверхнево-активні органічні речовини, пластмаси і полімерні матеріали, каучук і гума, синтетичні та штучні штапельні волокна, трикотажні полотна, текстильні вироби, вироби з недорогоцінних металів, меблі; у обсягах, що не перевищують 10 тисяч доларів, – готові продукти із зерна, шкури, ефірні олії, текстильні матеріали, скло і вироби з нього, інструменти, товари, придбані в портах; у розмірах до однієї тисячі доларів – папір і картон, друкована продукція, трикотажний одяг і аксесуари до нього, взуття, керамічні вироби, мідь і вироби з неї.

Із **Саудівської Аравії** завозяться пластмаси і полімерні матеріали (у 2016 р. на суму 1,9333 млн. дол. у 2017 р. – 1,7027 млн. дол.

4.5.2.6. Країни ЄС

Із країн **Європейського Союзу**, крім названих вище, значні обсяги імпорту припадають на **Іспанію**: у 2016 р. звідти надходили товари на суму 696,9 тисяч доларів (морепродукти – 47%, меблі – 24%, вироби з каменю, гіпсу й цементу – 6%, засоби наземного транспорту – 5%, органічні хімічні сполуки – 4%, дубильні екстракти – 4%, каучук і гума – 4%, продукція машинобудування – 3%, а також пластмаси і полімерні матеріали, вироби з чорних металів). У 2017 р. обсяг імпорту зріс до 1,5935 млн. дол. Завозилися меблі (0,5249 тис. дол.), риба і ракоподібні (0,4666 тис. дол.), котли і машини (0,1681 тис. дол.), вироби з каменю, гіпсу і цементу (0,1681 тис. дол.), засоби наземного транспорту, продукти переробки овочів, дубильні екстракти, вироби з чорних металів, електричні машини, фотографічні й оптичні прилади й апарати, зернові культури.

Із **Данії** в Тернопільську область у 2016 р. завозилися товари на суму 579,7 тисяч доларів. Найбільшу частку в імпорті посідала продукція машинобудування (76%), засоби наземного транспорту (10%), значно меншу – живі тварини (6%), пластмаси і полімерні матеріали (5%). Крім того завозять електричні машини, оптичні й фотографічні прилади і апарати, каучук і гуму, меблі, вироби з недорого-

цінних металів. У 2017 р. імпорт зріс до 1,1069 млн. дол. Найбільшу частку в ньому посідали: котли і машини – 0,8123 тис. дол., живі тварини – 0,1312 тис. дол., риба і ракоподібні – 0,1062 тис. дол., а також пластмаси і полімерні матеріали (22,1 тис. дол.), вироби з чорних металів (16,2 тис. дол.), засоби наземного транспорту (15,9 тис. дол.), каучук і гума, інструменти, електричні машини, товари, що придбані в портах.

Із **Греції** в область завозять насіння і плоди олійних рослин (75%), деревину і вироби з неї (14%), а також каучук і гуму, пластмаси і полімерні матеріали, вироби з каменю, гіпсу і цементу, інструменти, вироби з недорогоцінних металів – усього на суму 225,8 тис. дол. (у 2016 р. – 225,5 тис. дол.).

Із **Португалії** завозять головним (64%), меблі (19%), продукцію машинобудування, корок і вироби з нього (9%), а також в невеликих обсягах вироби з чорних металів, електричні машини, бавовну. У 2016 р. обсяги імпорту склали 122,6 тис. дол., у 2017 р. – 339,3 тис. дол.

Із **Словенії** завозять головним чином продукцію машинобудування (62%), різноманітну хімічну продукцію (19%), інструменти, електричні машини. У 2016 р. обсяги імпорту склали 113,9 тис. дол., у 2017 р. – 54,9 тис. дол.

З **Ірландії** імпортується продукція машинобудування (67%), інструменти (29%), засоби наземного транспорту, оптичні й фотографічні прилади й апарати, вироби із чорних металів (у 2016 р. на суму 56,8 тис. дол., у 2017 р. – 78,0 тис. дол.).

У 2014 р. імпорт товарів із **Болгарії** склав 124,4 тис. дол. (порох і вибухові речовини, продукція машинобудування), у 2106 р. – 105,8 тис. дол. (палива мінеральні, нафта й продукти її перегонки, продукція машинобудування, вироби з каменю, гіпсу і цементу, вироби з чорних металів, пластмаси і полімерні матеріали), у 2017 р. – 347,5 тис. дол. (продукція машинобудування, електричні машини, пластмаси і полімерні матеріали, сіль, сірка; у незначних обсягах – каучук і гума, спеціальні тканини, вироби з каменю, гіпсу і цементу, вироби з чорних металів, мідь і вироби з неї, інструменти, фотографічні й оптичні прилади й апарати).

Із **Кіпру** продукція машинобудування почала завозитися тільки у 2017 р. у дуже незначних обсягах – всього 6,3 тис. дол.

Із **Люксембурга** у 2014 р. завезено товарів на суму 4,3 тис. дол. (головним чином готовий одяг), у 2016 р. – на суму 18,2 тис. дол. (засоби наземного транспорту), у 2017 р. – фотографічні та оптичні прилади на 100 доларів.

У 2016 р. та 2017 р. із **Мальти** завезено каучук і гуму на суму 200 доларів.

Імпорт товарів із **Фінляндії** постійно зростає: у 2014 р. він склав 657,5 тис. дол., у 2016 р. – 1,1663 млн. дол., у 2017 р. – 1,929 млн. дол. Це: добрива (89%), вироби з чорних металів (4%), чорні метали (3%), вироби зі шкіри, пластмаси і полімерні матеріали, машини, ефірні олії, текстильні матеріали, скло і вироби з нього, інструменти, електричні машини, засоби наземного транспорту.

У 2014 р. імпорт товарів із **Хорватії** не перевищував 10 тис. доларів. У 2017 р. імпортовано товарів на 7,9 тис. дол., головним чином меблі і деревина та вироби з неї.

Стабільним є імпорт товарів зі **Швеції**: у 2014 р. він склав 1,2965 млн. дол., у 2016 р. – 1,291 млн. дол., у 2017 р. – 1,2657 млн. дол. Імпортуються папір і картон (34%), машини (30%), засоби наземного транспорту (23%), а також пластмаси і

полімерні матеріали, спеціальні тканини, меблі, каучук і гума, шкури, текстильні матеріали, у дуже незначних обсягах – синтетичні або штучні штапельні волокна, вироби з чорних металів, мідь і вироби з неї, інструменти, електричні машини.

4.5.2.6. Інші країни

Із європейських країн Тернопільська область ввозить товари із **Албанії** (на суму 7,7 тис. дол. – насіння і плоди олійних культур), **Ісландії** (завозяться морепродукти: у 2016 р. на суму 3,7703 млн. дол., у 2017 р. – 4,7579 млн. дол.).

Так само значний обсяг завезення морепродуктів із **Норвегії**: у 2016 р. – 2,2916 млн. дол., у 2017 р. – 1,646 млн. дол. Із цієї країни також завозяться добрива: у 2016 р. на суму 236,3 тис. дол., у 2017 р. – 222,2 тис. дол.

З **Македонії** завозиться сіль і сірка (сума імпорту – 2,2 тис. дол.), **Сан-Марино** – продукція машинобудування (51,1 тис. дол.), **Сербії** – добрива (1,2802 млн. дол.), електричні машини (15,9 тис. дол.), засоби наземного транспорту (10 тис. дол.), дубильні екстракти (4,1 тис. дол.), меблі (2,4 тис. дол. – усього на суму 1,3144 млн. дол.).

Боснія і Герцеговина у 2016 р. постачала в область продукти неорганічної хімії (65%), продукцію машинобудування (30%), папір і картон і вироби з чорних металів, усього на 15,2 тис. дол. У 2017 р. обсяг імпорту впав до 900 доларів (500 дол. – котли і машини, 300 дол. – папір і картон, 100 дол. – вироби з чорних металів).

Із азіатських країн значними є імпортні поставки з **Індії**: у 2014 р. – 682,8 тис. дол., у 2016 р. – 896,9 тис. дол., у 2017 р. – 828,7 тис. дол. Лівова частка припадає на органічні хімічні сполуки (51%), продукцію машинобудування (19%), синтетичні й штучні нитки (4%), чай, меблі. У незначних кількостях завозяться чорні метали, оптичні й фотографічні прилади та апарати, алюміній і вироби з нього, бавовна, каучук і гума, засоби наземного транспорту, продукція машинобудування, органічні хімічні сполуки, спеціальні тканини, електричні машини.

Республіка Корея (обсяг імпорту у 2014 р. – 320,6 тис. дол., у 2016 р. – 902,6 тис. дол., у 2017 р. – 838,0 тис. дол.) завозить в область електричні машини (65%), засоби наземного транспорту (21%), рибу й ракоподібних (5%), оптичні й фотографічні прилади й апарати (4%), органічні хімічні сполуки, різноманітну хімічну продукцію, текстильні матеріали алюміній та вироби з нього, продукцію машинобудування, меблі.

Обсяги імпорту з **Пакистану** невинно падають: у 2014 р. завозилися товари на суму 1,6097 млн. дол., у 2016 р. – 760,4 тис. дол., у 2017 р. – лише на 377,1 тис. дол. Це головним чином синтетичні й штучні волокна (від 50 до 80% у різні роки), тютюн і промислові замітники тютюну (20%), бавовна.

Обсяги імпорту із **Об'єднаних Арабських Еміратів** із 1,8242 млн. дол. у 2014 р. впали до 9 тис. дол. у 2017 р. (у 2016 р. вони склали 557 тис. дол.). У 2016 р. завозилися пластмаси і полімерні матеріали (99%) і меблі (1%), у 2017 р. – меблі і какао та продукти з нього.

Із **Тайваню** завозять головним чином електричні машини (45%), котли і машини (19%), менше – пластмаси і полімерні матеріали, каучук і гума, спеціальні тканини, вироби з чорних металів, вироби із недорогоцінних металів, засоби назе-

много транспорту, меблі, інструменти, у значно менших обсягах – вироби зі шкіри, папір і картон, вироби з каменю, гіпсу і цементу, фотографічні й оптичні прилади. У 2014 р. обсяги імпорту склали 371,3 тис. дол., у 2016 р. – 510,0 тис. дол., у 2017 р. – 490,7 тис. дол.

Досить значними обсягами поставок товарів у Тернопільську область відзначається **Гонконг**: у 2014 р. на суму 130,7 тис. дол., у 2016 р. – 490,9 тис. дол., у 2017 р. – 220,8 тис. дол. Це головним чином електричні машини (90-96% у різні роки), котли і машини, пластмаси і полімерні матеріали, каучук і гума, вироби із чорних металів.

Із **Ліваном** область торгувала лише у 2016 р., коли завозилася тютюнова продукція на суму 351,1 тисяча доларів.

Традиційним партнером в імпорті товарів є **Казахстан**: у 2014 р. звітти поступала продукція на суму 25,1 тис. дол., у 2016 р. – 348,4 тисячі доларів (добрива – 90%, шелак природний – 10%), у 2017 р. – 23,6 тис. дол. (шелак природний).

Із **В'єтнаму** імпортують головним чином морепродукти (85%), чай, продукцію машинобудування, вироби із чорних металів. У 2014 р. звітти ввозили товарів на суму 126,9 тис. дол. (тютюн та його промислові замітники), у 2016 р. – 223,1 тис. дол. (чай), у 2017 р. – 191,5 тис. дол. (риба і ракоподібні – 85%, чай і кава – 12%, деревина і вироби з неї, котли і машини).

Зростають обсяги імпорту із **Філіппін**: у 2014 р. – 67,5 тис. дол. (99% – продукція машинобудування), у 2016 р. – 218,8 тисяч доларів (електричні машини – 96%, вироби із чорних металів, пластмаси і полімерні матеріали), у 2017 р. – 256,0 тис. дол. (60% – меблі, 40% – електричні машини).

У 2016 р. **Киргизстан** постачав в область м'ясо і м'ясопродукти (66 тис. дол.).

Невпинно зростає імпорт із **Індонезії**: обсяг імпорту з цієї країни у 2014 р. складав 100 дол. (вироби з чорних металів); у 2016 р. – 46,5 тис. дол. (текстиль – 90%, різноманітна хімічна продукція, бавовна, вироби із чорних металів і електричні машини); у 2017 р. – 450,8 тис. дол. (риба і ракоподібні – 73%, електричні машини – 25%, вироби з чорних металів – 1%, різноманітна хімічна продукція – 1%, котли і машини, каучук і гума).

Наростає імпорт товарів із **Таїланду**. Поступають вироби з чорних металів (65-90% у різні роки) і електричні машини (3-7% у різні роки), каучук і гума, котли і машини. Обсяг імпорту у 2014 р. складав 49,7 тис. дол., у 2016 р. – 14,5 тис. дол., у 2017 р. – 49,4 тис. дол.

Із **Малайзії** надходять каучук і гума, електричні машини і вироби з чорних металів. Обсяг імпорту у 2014 р. складав 39,8 тис. дол., у 2016 р. – 13,3 тис. дол., у 2017 р. – 21,8 тис. дол.

У 2016 р. і 2017 р. імпорт із **Шрі-Ланки** складав 8,8 і 8,5 тис. дол. Завозилися електричні машини (92%) і каучук і гума (8%).

Незначними обсягами імпорту відзначаються **африканські країни**. Із **Ефіопії** у 2016 р. постачалася кава на суму 202,6 тисяч доларів, у 2017 р. – на суму 55,3 тис. дол.

Єгипет завозив у 2016 р. продукції на суму 168,4 тисяч доларів, у тому числі меблі (56%) і продукцію машинобудування (44%). У 2017 р. обсяги імпорту впали до 38 тис. дол. (котли і машини – 99% і меблі – 1%).

У 2014 р. і 2016 р. **Малаві** імпортувала в область тютюнові вироби на суму 77,2 і 89,7 тис. дол. відповідно.

Лесото завезло в область електричних машин у 2014 р. на 336 тис. дол., у 2016 р. – 2,3 тис. дол., у 2017 р. – 4 тис. дол.

Із **ПАР** область у 2014 р. імпортувала алкогольні і безалкогольні напої на 499,9 тис. дол., тютюн та його промислові замітники – на 144,1 тис. дол., пластмаси і меблі, всього на 645,4 тис. дол. У 2016 р. вивезено пластмас і полімерних матеріалів на суму 2 тис. дол., у 2017 р. – засобів наземного транспорту на суму 23,6 тис. дол. і електричних машин на 0,7 тис. дол.

Марокко постачає електричні машини на суму 1,6 тис. дол. у 2014 р., 0,6 тис. дол. – у 2016 р., 0,1 тис. дол. – у 2017 р.

Кенія постачає живі дерева та інші рослини на суму 500 доларів у 2016 р. і 100 доларів у 2017 р.

Із **Камеруну** у 2016 р. надходили чай і кава (67,9 тисяч доларів). У 2017 р. ці товари поставлено на суму 3,2 тис. дол.

У 2014 р. **Туніс** імпортував електричні машини в область на 100 дол., у 2016 р. – на 800 дол. У 2017 р. обсяг імпорту зріс до 26,4 тис. дол. Завозилися фотографічні й оптичні прилади та апарати (22,9 тис. дол.), електричні машини (2,2 тис. дол.), папір і картон (1,0 тис. дол.), котли і машини, вироби з чорних металів.

Із **американських країн** найбільші обсяги імпорту товарів припадають на **Чилі**. У 2014 р. обсяги експорту склали 122,5 тис. дол. (69% – продукти неорганічної хімії, 31% – добрива), у 2016 р. – 439,3 тис. дол. (52% – продукти неорганічної хімії, 29% – риба і ракоподібні, 17% – продукти із м'яса і риби, 2% – добрива), у 2017 р. – 344,9 тис. дол. (56% – продукти із м'яса і риби, 37% – риба і ракоподібні, 7% – продукти неорганічної хімії).

У 2016 р. **Еквадор** поставив в область живі дерева та інші рослини на суму 116,4 тисяч доларів (на 3,3 тис. дол. поставлено меблів), у 2017 р. – на суму 106, тис. дол.

У 2014 р. **Колумбія** поставила каву на суму 4,1 тис. дол., у 2016 р. – живі дерева та інші рослини на суму 50,7 тис. дол. і каву на суму 15,6 тис. дол. (усього на 66,3 тис. дол.). У 2017 р. поставлялися лише живі дерева та інші рослини – всього на 45,1 тис. дол.

У 2016 р. **Уругвай** поставляв в область морепродукти (обсяг імпорту – 59,7 тисяч доларів).

Обсяг імпорту із **Мексики** у 2014 р. складав 812,2 тис. дол. (головним чином електричні машини, а також у дуже незначних обсягах – каучук і гума вата, котли і машини). У 2016 р. він упав до 56,1 тис. дол. (котли і машини, засоби наземного транспорту, а також електричні машини, каучук і гума), у 2017 р. він склав 81,9 тис. дол.: засоби наземного транспорту, котли і машини, а також каучук і гума, вироби з чорних металів, електричні машини, фотографічні й оптичні прилади та апарати.

У 2016 р. із **Фарерських островів** завозилися морепродукти на суму 24,7 тис. дол.

У 2016 р. із **Перу** завозилися морепродукти на суму 2,4 тис. дол.

У 2016 р. **Сальвадор** поставив електричні машини на суму 1,6 тис. дол., у 2017 р. – на 200 дол.

У 2016 р. із **Гватемали** надійшло каучуку і гуми на суму 200 доларів.

У 2016 р. **Нова Зеландія** завезла морепродукти на суму 503,7 тис. дол., у 2017 р. – 534,0 тис. дол.

У 2017 р. вперше в область поступили морепродукти із **Фарерських островів** на суму 77,7 тис. дол.

За обсягами імпорту товарів можна класифікувати країни-імпортери наступним чином:

Таблиця 64

№	Обсяг імпорту	Назва країн
1	від 10,1 до 162,6039 млн. дол.	<i>Італія, Китай, Литва, Німеччина, Польща</i>
2	від 5,1 до 10,0 млн. дол.	<i>Нідерланди, США, Угорщина, Франція, Чехія, Швейцарія</i>
3	від 1,1 до 5,0 млн. дол.	<i>Австрія, Аргентина, Бельгія, Білорусь, Велика Британія, Данія, Ісландія, Іспанія, Канада, Норвегія, Росія, Саудівська Аравія, Сербія, Словаччина,</i>
4	від 500,1 тис. дол. до 1,0 млн. дол.	<i>Естонія, Індія, Республіка Корея, Республіка Молдова, Нова Зеландія</i>
5	від 100,1 до 500,0 тис. дол.	<i>Болгарія, Бразилія, В'єтнам, Гонконг, Греція, Грузія, Еквадор, Індонезія, Латвія, Пакистан, Португалія, Румунія, Сінгапур, Тайвань, Філіппіни, Чилі</i>
6	від 50,1 до 100,0 тис. дол.	<i>Ефіопія, Ірландія, Мексика, Сан-Марино, Фолклендські острови,</i>
7	від 10,1 до 50,0 тис. дол.	<i>Єгипет, Казахстан, Колумбія, Малайзія, ПАР, Словенія, Таджикистан, Таїланд, Туніс</i>
8	Від 1,1 до 10,0 тис. дол.	<i>Австралія, Албанія, Камбоджа, Камерун, Кіпр, Об'єднані Арабські Емірати, Хорватія, Шрі-Ланка</i>
9	Менше 1,0 тис. дол.	<i>Боснія й Герцеговина, Домініканська Республіка, Ізраїль, Кенія, Лесото, Люксембург, Мальта, Марокко, Македонія, Сальвадор</i>
10	Країни, які не завозили продукцію у 2017 р.	<i>Азербайджан, Гватемала, Іран, КНДР, Коста-Ріка, Ліван, Малаві, Перу, Уругвай, Фарерські острови</i>

Китай – країни, що зберегли свої позиції у порівнянні із 2016 р; **Туніс** – країни, які піднялися на кілька щабелів у класифікації; **Словенія** – країни, які опустилися на кілька щабелів у класифікації; Камбоджа – нові країни у класифікації.

На країни першої групи припадає 260,188 млн. дол. (у 2016 р. – 185,6845 млн. дол. імпорту), що складає 73,98% від усього імпорту в область (у 2016 р. – 67,55%). На другу групу припадає 39,4951 млн. дол. (у 2016 р. – 40,4102 млн. дол.) чи 11,22 % від усього імпорту в область (у 2016 р. – 14,70%), на третю групу – 37,812 мільйонів доларів (10,75%), на четверту – 3,9295 млн. дол. (1,12%). На решту груп припадає 2,93% обсягу імпорту в область.

За товарними групами динаміка імпорту виглядає наступним чином:

Динаміка обсягів та структура імпорту товарів у Тернопільську область, млн. дол.

Рік	Групи товарів					
	Продовольчі групи та сировина	Продукція паливно-енергетичного комплексу	Продукція нафтохімічного комплексу	Деревина і вироби з неї	Чорні та кольорові метали	Машинобудівна продукція
2005	7,0281	0,0108	18,8005	4,0848	4,8653	36,2533
2006	12,5594	0,0197	20,4425	6,4070	10,6362	47,7401
2007	11,4754	0,0205	41,5087	7,2944	13,1509	71,9240
2008	22,6943	0,3930	63,5335	13,9288	32,2011	174,5403
2009	14,9624	0,9303	40,7249	7,4722	11,2307	83,6553
2010	15,0974	2,4487	55,6985	5,6603	11,7322	94,5941
2011	22,8240	1,4391	71,5019	6,4881	24,4590	170,6446
2012	39,7197	0,3633	67,8506	7,0666	34,4155	164,4863
2013	15,3410	0,0085	71,4268	7,6079	14,0197	215,1647
2014	14,0805	23,0783	61,5282	5,7455	12,0929	161,3163
2015	17,7339	27,3916	52,9766	2,6141	8,2535	132,7228
2016	20,6338	15,6910	52,1151	2,9752	9,1497	153,4744
2017	20,0695	26,8165	63,2608	3,4098	13,0997	197,0403

4.5.3. Імпорт послуг

Імпорт послуг тісно пов'язаний із імпортом товарів. Ці сектори спонукально впливають один на одного через транспортування, рекламу, аналіз ринків, маркетингове консультування тощо.

У 2016 р. Імпортні операції послугами здійснювалися в області 54 підприємствами і закладами.

Динаміка кількості підприємств, що здійснюють імпорт послуг, і країн-партнерів в імпорті послуг*

Показники	Роки				
	2013	2014	2015	2016	2017
Кількість підприємств і закладів Тернопільської області, які здійснювали імпорт послуг	69	59	56	54	...
Кількість країн-партнерів в імпортній діяльності	39	44	42	48	39

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

За абсолютними (млн. дол.) та відносними (%) показниками імпорту послуг Тернопільська область випереджає тільки сусідню Чернівецьку область (табл. 67).

Загальна вартість імпортних послуг складала у 2014 році 8,4678 млн. доларів США, у 2016 р. – 5,7889 млн. доларів, хоча у 2012 і 2013 рр. вона була значно вищою – 12,86 та 12,63 млн. доларів відповідно. У 2017 р. обсяг імпорту послуг склав 8,6792 млн. дол., що на 49,9% більше, ніж у 2016 р. (табл. 68).

Упродовж року імпорт послуг значно коливається. На I квартал припадає 1,5596 млн. дол. (17,97%), на II квартал – 1,9494 млн. дол. (22,46%), на III квартал – 2,6182 млн. дол. (30,17%), на IV квартал – 2,5520 млн. дол. (29,40%).

Таблиця 67

Обсяги імпорту послуг окремих регіонів України*

№	Регіон	Роки				
		2013	2014	2015	2016	2017
1	Україна	7523,0291	6373,1281	5522,9976	5326,5127	5476,1489
2	Тернопільська область	12,6336 (0,17)	8,4678 (0,13)	10,3927 (0,19)	5,7889 (0,11)	8,6792 (0,16)
3	Івано-Франківська область	34,3789 (0,46)	22,7577 (0,36)	13,2217 (0,24)	17,8767 (0,34)	16,0273 (0,29)
4	Львівська область	113,1780 (1,50)	83,3824 (1,31)	50,2269 (0,91)	79,9504 (1,50)	59,8136 (1,09)
5	Рівненська область	27,9164 (0,37)	23,1258 (0,36)	15,0914 (0,27)	16,0873 (0,30)	18,2687 (0,33)
6	Хмельницька область	16,5568 (0,22)	11,0438 (0,17)	10,1986 (0,17)	10,2495 (0,19)	13,4941 (0,25)
7	Чернівецька область	2,4076 (0,03)	1,4418 (0,02)	1,8202 (0,03)	1,4788 (0,03)	1,8511 (0,03)

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

Таблиця 68

Динаміка обсягів імпорту послуг*, мільйонів доларів США

Роки											
2005	2006	2007	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
1,6058	2,3902	3,2097	4,0032	6,0942	8,5172	12,8648	12,6336	8,4678	10,3927	5,7889	8,6792

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Також нерівномірний розподіл імпорту в різних країнах. Так, в Австрії на I квартал припадає 4,2%, на II – 51,6%, на III – 13,9%, на IV – 30,3%.

В Польщі на I квартал припадає 19,0%, на II – 26,2%, на III – 25,6%, на IV – 29,2%. В Литви на I квартал припадає 37,9%, на II – 31,5%, на III – 5,9%, на IV – 24,7%.

4.5.4. Розподіл імпорту за країнами

Найбільшими імпортерами послуг в 2014 р. в Тернопільську область були Польща (2,696 млн. доларів США), Німеччина (2,292 млн. доларів), Російська Федерація (642 тисячі доларів), Велика Британія (212 тисяч доларів), Бельгія (194 тисяч доларів), Болгарія (122), Італія (165), Австрія (90), значно менше – Китай (72), Мальта (70) Іспанія (61).

У 2016 р. найбільшими партнерами були Польща (2,5405 млн. дол.), Німеччина (1,7658 млн. дол.), Кіпр (545 тис. дол.), Швеція (347,7 тис. дол.), Бельгія (253,9 тис. дол.), Російська Федерація (181,5 тис. дол.), Австрія (145,9 тис. дол.), Словаччина (124,6 тис. дол.), Нідерланди (110,1 тис. дол.).

У 2017 р. такими країнами були: Польща (3,2281 млн. дол.), Німеччина (1,2155 млн. дол.), Бельгія (491,3 тис. дол.), Швеція (346,4 тис. дол.), Велика Британія (353,1 тис. дол.), Словаччина (346,4 тис. дол.), Іспанія (13,7 тис. дол.), Італія (144,0 тис. дол.), Російська Федерація (141,4 тис. дол.), Канада (87,6 тис. дол.), Республіка

Молдова (83,7 тис. дол.), Чехія (79,8 тис. дол.), Білорусь (64,7 тис. дол.), Румунія (62,6 тис. дол.), Франція (46,6 тис. дол.).

4.5.5. Структура імпорту послуг

У структурі наданих послуг у 2014 р. на першому місці були послуги, пов'язані із подорожами (2,98 млн. доларів США або 35,2% від вартості всіх послуг). Найвища частка припадає на наступні країни: Німеччину (948,9 тисяч доларів або 42,7%), Польщу (611,9 тисяч доларів або 27,6%), Російську Федерацію (587,5 тисяч доларів або 26,4%), Нідерланди (216,8 тисяч доларів або 9,8%), Болгарія (117,9 тисяч доларів або 5,3%).

Значними за обсягами в імпорті були ділові послуги (2,2241 млн. доларів США або 26,3%), із яких на Німеччину припадає 39,7%, на Польщу – 39,2%, Великої Британії – 6,6%, Китаю – 3,2%, Австрії – 3,2%, Республіку Білорусь – 2,9%.

Вартість імпорту послуг транспорту складала 2,1099 мільйонів доларів (або 24,9%). Серед них лівова частка припадала на послуги автомобільного транспорту – 1,25 млн. доларів США або 59,3 від вартості наданих транспортних послуг). Основна частка цього виду послуг припадала на Польщу (46,0%), Швецію (33,4%), Німеччину (10,7%), Республіку Білорусь (2,7%), Чехію (2,1%), Іспанію (1,6%).

Невелику частку склали інші допоміжні транспортні послуги (14,4%), інформаційні послуги (3,2%), послуги з ремонту та технічного обслуговування (5,4%), послуги з будівництва (2,1%), роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності (1,9), послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги (0,5%), послуги з переробки матеріальних ресурсів (0,3%).

У 2017 р. обсяг імпорту послуг зріс на 49,9% і досяг 8,6792 млн. дол. (табл. 69).

Послуги з переробки матеріальних ресурсів. У 2016 р. вони склали 28,5 тис. дол., що складає 0,5% імпорту всіх послуг. Вони стосувалися послуг з переробки товарів за кордоном (давальницької сировини). Надавалися підприємствами і закладами Бельгії (87%) та Індії (13%). За 2017 р. дані відсутні.

Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій.

У 2016 р. склали 396,4 тисячі доларів (5,1% імпорту всіх послуг). Стосувалися ремонту машин та устаткування (25,8 тис. дол. чи 8,8%), поточного ремонту та технічного обслуговування транспортних засобів (264,9 тис. дол. (90%), ремонту апаратури, побутових приладів та інструментів (3,6 тис. дол. чи 1,2%).

Надавалися підприємствами і закладами десятих країн: Польщі (59%), Нідерландів (17%), Німеччини (10%), також Бельгії (4%), Австрії, Франції, Китаю, Словаччини, Іспанії, Швеції.

У 2017 р. склали 231,9 тис. дол. і надавалися закладами Польщі (130,7 тис. дол.), Нідерландів (48,7 тис. дол.), Німеччини (30,7 тис. дол.), Бельгії (12,0 тис. дол.), Франції (6,5 тис. дол.), Китаю (5,9 тис. дол.), Словаччини (5,2 тис. дол.), Іспанії (4,8 тис. дол.), Швеції (1,1 тис. дол.).

Транспортні послуги. У 2016 р. сягнули 2,1706 млн. дол. Стосувалися послуг морського транспорту (697,5 тис. дол. або 32,1%), послуг повітряного транспорту (697,5 тис. дол. або 32,1%), послуг залізничного транспорту в обсязі 0,1 тис. дол.

Динаміка структури імпорту послуг*

Вид послуги	Роки							
	2013		2014		2016		2017	
	млн. дол.	%	млн. дол.	%	млн. дол.	%	млн. дол.	%
Послуги з переробки матеріальних ресурсів	0,0106	0,1	0,0285	0,5	0,0285	0,5
Послуги з ремонту та технічного обслуговування, що не віднесені до інших категорій	0,5808	4,6	0,4552	5,4	0,3964	3,8	0,2319	2,7
Транспортні послуги	3,8489	30,5	2,1099	24,9	2,1796	37,7	2,4896	28,7
Послуги, пов'язані із подорожами	3,6712	30,5	2,9838	35,2	1,2851	22,2	1,9421	22,4
Послуги з будівництва	0,2426	1,9	0,1766	2,1	-	-
Послуги зі страхування	-	-	0,0002	0,0	0,0001	0,0
Послуги, пов'язані з фінансовою діяльністю	0,0034	0,0	0,011	0,2	-	-
Роялті та інші послуги, пов'язані з використанням інтелектуальної власності	0,2542	2,0	0,1633	1,9	0,0924	1,6	0,2007	2,3
Послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги	0,2489	2,0	0,2746	3,2	0,3029	5,2	0,3072	3,5
Ділові послуги	3,7097	29,4	2,2241	26,3	1,6148	27,9	2,6028	30,0
Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги	0,0633	0,5	0,043	0,5	0,0003	0,0	-	-
Державні та урядові послуги	-	-	0,0014	0,0	-	-	-	-
Усього	12,6336	100	8,4678	100	5,7889	100	8,6792	100

послуг автомобільного транспорту (863,6 тис. дол. або 39,8%, у тому числі з послуг вантажного автотранспорту – 7,5%, транспортно-експедиційних послуг автотранспорту – 24,1%, послуг, пов'язаних із забезпеченням автомобільної транспортної інфраструктури – 8,2%), інших допоміжних та додаткових транспортних послуг (609,3 тис. дол. або 28,1%, у тому числі послуг із оформлення документів відповідно до митних вимог – 22,8% і інших транспортних послуг – 5,3%).

Даний вид послуг надавався підприємствам, закладам і громадянам Тернопільської області 22 країнами світу. Найбільша частка припадає на Польщу (72,6%), Швецію (15,7%), Німеччину (5,6%), а також Словаччину (2,6%), Чехію (1,6%), Білорусь, Російську Федерацію, Грузію, Австрію, у дуже малих обсягах на Болгарію, Бельгію, Молдову, Литву, Норвегію.

У 2017 р. обсяг імпорту транспортних послуг складав 2,4896 млн. дол. і стосувався Польщі (67,5%), Швеції (13,6%), Словаччини (8,3%), Німеччини (5,4%), Республіки Молдови (1,5%), Чехії, Румунії, Російської Федерації Білорусі, Литви, Грузії.

Послуги, пов'язані із подорожами, у 2016 р. надавалися 40 країнами світу. Їх обсяг – 1,2851 мільйона доларів. Стосувалися послуг під час відряджень (308,4 тис.

дол. або 24,0%, у тому числі послуг, пов'язаних із проживанням під час відряджень, – 11,0%, послуг, пов'язаних із харчуванням, – 11,2%, місцевих транспортних послуг в період відрядження – 1,6%, послуги операторів, що організували перебування під час відрядження – 0,2%), послуги під час інших ділових подорожей (976,5 тис. дол. або 76%, у тому числі послуги, пов'язані із проживанням, – 0,6% і послуги, пов'язані із харчуванням, – 75,4%), послуги, пов'язані із освітньою метою (0,1 тис. дол.).

Найбільше послуг, пов'язаних із подорожами, надавалося підприємствами і закладами Польщі (407,2 тис. дол.), Німеччини (286,1 тис. дол.), Російської Федерації (126,3 тис. дол.), а також Словаччини (60,4 тис. дол.), Нідерландів (53,7 тис. дол.), Австрії (53,0 тис. дол.), Білорусі (40,4 тис. дол.), Бельгії (36,3 тис. дол.), Угорщини (30,3 тис. дол.), Болгарії (29,8 тис. дол.), Іспанії (25,0 тис. дол.), Італії 24,9 тис. дол.), Молдови (21,4 тис. дол.), Чехії (19,3 тис. дол.), Франції (17,0 тис. дол.).

У 2017 р. імпорт цих послуг складав 1,9421 млн. дол. і надавався підприємствами і закладами Польщі (531,3 тис. дол.), Німеччини (528,4 тис. дол.), Російської Федерації (127,3 тис. дол.), Словаччини (93,9 тис. дол.), Іспанії (90,0 тис. дол.), Австрії (79,9 тис. дол.), Бельгії (76,9 тис. дол.), Румунії (56,6 тис. дол.), Білорусі (55,1 тис. дол.), Молдови (45,2 тис. дол.), а також Франції, Чехії, Литви, Італії, Болгарії, Грузії, Великої Британії, Греції.

Послуги із страхування надавалися лише у 2016 р. в обсязі 100 доларів польськими фірмами.

Роялті та інші послуги, пов'язані із використанням інтелектуальної власності, у 2016 р. склали 92,3 тис. дол. і надавалися Бельгією в обсязі 53,1 тис. дол., Францією в обсязі 19,4 тис. дол. і США в обсязі 15,0 тис. дол.

У 2017 р. даний вид послуг імпортувався у обсязі 200,7 тис. дол. і надавався Канадою (43%), Бельгією (36%), Францією (9%) і Німеччиною і США.

Послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні й інформаційні послуги. У 2016 р. склали 302,9 тис. дол. Із них на телекомунікаційні послуги припадало 4,8%, комп'ютерні послуги – 95%, інформаційні послуги – 0,2%.

Надавалися Німеччиною у обсязі 149,2 тис. дол., Бельгією (122,7 тис. дол.), Естонією (12,9 тис. дол.), Польщею (8,1 тис. дол.), Швецією (6,3 тис. дол.), США (3,7 тис. дол.), Британськими Віргінськими Островами (0,3 тис. дол.).

У 2017 р. обсяг імпорту даного виду послуг склав 307,2 тис. дол., у тому числі: на телекомунікаційні послуги припадало 5,6%, комп'ютерні послуги – 94,3%, інформаційні послуги – 0,1%.

Надавалися ці послуги підприємствами і закладами Німеччини (50%), Бельгії (40%), Польщі (4%), Швеції (2%), Італії (2%), а також у дуже незначних обсягах Естонії та Швейцарії.

Ділові послуги у 2016 р. надавалися у обсязі 1,6148 мільйона доларів. Вони стосувалися професійних і консалтингових послуг (40,8%), наукових і технічних послуг (9,4%), послуг сільського господарства та послуг видобутку (10,9%), послуг операційного лізингу (2,8%), послуг, пов'язаних із торгівлею, та посередницьких послуг (0,8%), інших ділових послуг (35,3%).

Найбільше такого виду послуг надавалося Кіпром (34%), Німеччиною (28%), Польщею (23%), Великою Британією і Австрією (по 5%), Російською Федерацією (3%), Грузією, Бельгією, Білоруссю, Словаччиною, Хорватією.

У 2017 р. імпорт цього виду послуг зріс до 2,6028 млн. дол. і стосувався професійних і консалтингових послуг (84,8%) і наукових і технічних послуг (11,6%), а також у незначних обсягах – послуг сільського господарства та послуг видобутку, послуг операційного лізингу, послуг, пов'язаних із торгівлею, та посередницьких послуг, інших ділових послуг. Найбільша частка припадає на Польщу (32%), Німеччину (14%), Велику Британію (13%), Бельгію (8%), Австрію (6%), а також Грузію, Іспанію, Чехію, Канаду і Францію.

Послуги приватним особам, культурні та рекреаційні послуги виконувалися у 2016 р. обсязі 300 доларів закладами Грузії.

За обсягами імпорту всі країни-імпортери можна згрупувати таким чином:

Таблиця 70

Обсяг імпорту послуг

Обсяг імпорту послуг	Країни
від 1,1 до 3,2281 млн. дол.	Польща, Німеччина
від 500,1 тис. дол. до 1,0 млн. дол.	Австрія, Бельгія, Велика Британія, Іспанія,
від 100,1 до 500,0 тис. дол.	Італія, Російська Федерація, Словаччина, Швеція
від 50,1 до 100,0 тис. дол.	Білорусь, Канада, Молдова, Румунія, Франція, Чехія
від 10,1 до 50,0 тис. дол.	Болгарія, Грузія, Литва,
до 10,0 тис. дол.	Туреччина
Країни, дані для яких не оприлюднюються з метою забезпечення виконання Закону України “Про державну статистику” щодо конфіденційності статистичної інформації	Вірменія, Греція, Естонія, Індія, Кіпр, Латвія, Марокко, Нідерланди, Норвегія, ПАР, Португалія, Сербія, Словенія, США, Туніс, Угорщина, Узбекистан, Швейцарія, Японія

Польща – країни, що зберегли свої позиції у порівнянні із 2016 р;

Італія – країни, які піднялися на кілька щабелів у класифікації;

Болгарія – країни, які опустилися на кілька щабелів у класифікації;

Канада – нові країни у класифікації.

Найактивніше здійснюють імпорتنі операції у сфері послуг заклади міста Тернополя (їх усього 31), Тернопільського (8), Борщівського і Шумського (по 3), Підволочиського і Теребовлянського (2) районів, міст Чорткова і Кременця, Буцацького, Гусятинського, Зборівського (3) районів (по 1) [8; 9; 16].

Таблиця 71

Динаміка обсягів імпорту послуг у районах і містах обласного підпорядкування*, млн. дол.

Регіон	Роки							
	2005	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
м. Тернопіль	1,3652	3,4424	5,3355	6,8725	7,5932	4,7158	6,8644	5,1787
Борщівський	-				0,3953		0,3434	0,2243
Гусятинський	-				1,7053	0,8609		
Підволочиський	-	0,0306		0,1252	0,1657	0,1332		
Тернопільський	0,1748	0,9496	1,1234	1,3875	1,4280	1,1519	1,3762	0,8698
Чортківський	0,0748							
Шумський	-						0,8759	
Усього	1,6058	6,0642	8,55172	12,8648	12,6336	8,4678	10,3927	5,7889

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Практично відсутні об'єктивні й повноцінні дані про обсяги імпорту у розрізі районів і міст обласного підпорядкування.

4.5.6. Сальдо товарів і послуг

Загалом Тернопільська область має позитивне сальдо зовнішньої торгівлі товарами і послугами, починаючи з 2013 року.

Таблиця 72

Динаміка зовнішньоторговельного сальдо Тернопільської області*, мільйонів доларів

Вид сальдо	Роки										
	2005	2006	2007	2008	2010	2011	2013	2014	2015	2016	2017
Товарів і послуг	-16,9	-37,1	-39,0	-192,5	-76,5	-82,6	19,4	66,8	38,2	67,3	41,4
Товарів	-19,7	-39,6	-43,8	-195,5	-78,4	-82,7	15,4	55,3	31,6	19,4	28,5
Послуг	2,8	2,5	4,8	3,0	1,9	0,1	45,7	47,4	33,1	47,9	12,9

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

У торгівлі ж із країнами Європейського Союзу область має загалом позитивне зовнішньоторговельне сальдо, крім торгівлі послугами.

Таблиця 73

Динаміка зовнішньоторговельного сальдо Тернопільської області із країнами Європейського Союзу*, мільйонів доларів

Вид сальдо	Роки									
	2005	2006	2008	2010	2011	2013	2014	2015	2016	2017
Товарів і послуг	-37,1	-47,2	-192,5	-85,0	-107,2	-51,9	-3,2	-0,4	24,6	11,4
Товарів	-39,6	-50,7	-194,0	-86,1	-107,0	-51,5	-7,2	-2,6	-16,6	-29,6
Послуг	2,5	3,4	1,5	1,1	-0,2	40,3	39,0	27,8	66,9	41,0

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8]

У 2014 р. Тернопільська область мала позитивне зовнішньоторговельне сальдо із 44 країнами, серед яких Іспанія (14,7 млн. доларів), Російська Федерація (13,4 млн. доларів), Єгипет (11,3 млн. доларів), Пакистан (8,8 млн. доларів), Польща (7,9 млн. доларів), Бельгія (7,8 млн. доларів), Нідерланди (6,1 млн. доларів), Саудівською Аравією (6,0 млн. доларів), Республікою Молдова (5,1 млн. доларів). Однак, є ряд країн, із якими вона має від'ємне сальдо: Німеччиною (-28,2 млн. доларів), Китаєм (-7,6 млн. доларів), Румунією (-7,2 млн. доларів), Чехією (-5,1 млн. доларів), Угорщиною (-3,4 млн. доларів) – усього з 39 країнами світу [8; 9].

У 2016 р. із Хорватією було нульове сальдо. Позитивне сальдо у торгівлі товарами область мала із 53 країнами, негативне – із 43-ма країнами.

У 2017 р. позитивне зовнішньоторговельне сальдо область мала із 60 країнами. У торгівлі товарами сальдо коливається в межах від +31,5173 (Польща) до -30,4112 (Німеччина) мільйонів доларів (таблиця 74).

Динаміка сальдо товарів*, тисяч доларів США

№	Країна	Роки				
		2013	2014	2015	2016	2017
1	Польща	+18892,0	+7907,2	+6226,5	+30216,1	+31517,3
2	Білорусь	+6453,0	-407,7	-8807,6	+17713,2	+21195,9
3	Нідерланди	+3174,8	+6093,6	+7746,4	+1865,8	+13372,8
4	Казахстан	+3578,1	+2691,4	+2578,9	+2464,3	+8826,6
5	Єгипет	+14080,1	+11262,5	+6323,4	+4913,3	+8247,3
6	Індія	+461,7	-682,8	+295,2	+7851,8	+5289,2
7	Бангладеш	-0,1	+1170,4	+1676,6	+2801,2	+5559,4
8	Грузія	+340,8	+182,5	+245,9	+2917,2	+4841,3
9	Ізраїль	+5277,2	+4106,3	+4695,6	+2021,5	+4359,9
10	Іран	-	+1787,6	+672,4	+4891,8	+3637,8
11	Ірак	+37,5	-	+3046,4	+4665,2	+3306,7
12	Індонезія	+1247,4	+1172,1	+1517,8	+2435,1	+3208,8
13	Саудівська Аравія	-1141,0	+6030,2	+2438,5	-440,8	+3168,7
14	Іспанія	+8660,6	+14652,8	+5492,9	+3937,2	+3131,8
15	Румунія	-5244,0	-7169,5	-734,6	+4356,6	+3017,0
16	Філіппіни	+112,3	+48,1	+1091,5	+536,6	+3013,4
17	Португалія	+1211,3	+2276,4	+3352,0	+2530,3	+2948,8
18	Туреччина	+2440,5	+2734,0	+1685,4	+1037,9	+2869,4
19	Марокко	-38,4	+571,6	+125,1	+1698,9	+2374,6
20	Туніс	+5,3	+659,5	+448,6	+380,6	+2231,5
21	Естонія	+3026,5	+3152,2	+2283,6	+2049,1	+2020,5
22	Лівія	+274,5	+2511,5	+59,9	+100,3	+1491,2
23	Бельгія	-2760,7	+7764,7	+2779,2	-940,2	+1369,9
24	Таїланд	-37,5	+3034,7	+7850,8	+2720,7	+1311,5
25	Азербайджан	+1403,5	+867,4	+343,8	+250,1	+1179,5
26	Судан	-	-	-	+80,0	+1146,7
27	Молдова	+3500,3	+5073,8	+1784,2	+1750,3	+1017,1
28	Швеція	-1711,0	-1111,6	-703,8	-1062,0	-1094,1
29	Сербія	+168,5	+190,0	+140,4	-764,1	-1111,0
30	Японія	-359,3	+2358,5	+1066,3	+557,8	-1232,4
31	Норвегія	-164,7	-882,5	-1330,3	-2207,2	-1258,1
32	Канада	-324,2	-356,3	-627,1	-1788,5	-1547,4
33	Фінляндія	+583,0	-256,5	-6390,3	-959,8	-1579,3
34	Словаччина	+57,5	+154,1	-1149,0	-4225,5	-2498,8
35	Велика Британія	-3576,7	-1695,6	-880,6	-2704,0	-3294,2
36	Чехія	-3988,0	-5111,3	-2484,1	-2146,0	-4105,4
37	США	-14053,9	-1824,5	-1542,2	-4473,3	-5234,1
38	Угорщина	-6347,3	-3431,9	-6076,8	-8686,1	-5382,2
39	Франція	-8941,4	-2065,1	+9175,8	-1923,8	-7526,3
40	Італія	-6415,2	-385,0	-1771,5	-6203,0	-8343,1
41	Китай	-9158,7	-7618,4	-7977,1	-12315,9	-17185,8
42	Литва	+942,9	+965,5	-343,5	-9111,9	-22396,2
43	Німеччина	-51257,0	-28152,8	-202587	-23449,0	-30411,2

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області

**Групування країн – торгових партнерів Тернопільської області
за величиною зовнішньоторговельного сальдо товарів**

№	Показник зовнішньоторговельного сальдо товарів	Країни
1	Додатне, від +31,5173 до 10,0 млн. дол.	Білорусь, Нідерланди, Польща
2	Додатне, від +10,0 до +1,1 млн. дол.	Азербайджан, Бангладеш, Бельгія, Грузія, Естонія, Єгипет, Ізраїль, Індія, Індонезія, Ірак, Іран, Іспанія, Казахстан, Лівія, Марокко, Молдова, Португалія, Румунія, Саудівська Аравія, Судан, Таїланд, Туніс, Туреччина, Філіппіни
3	Додатне, від +1,0 млн. дол. до +100,1 тис. дол.	Ангола, В'єтнам, Вірменія, Гамбія, Гонконг, Греція, Ємен, Йорданія, Катар, Кувейт, Латвія, Лівія, Мексика, ОАЕ, Пакистан, Сирія, Сьєрра-Леоне, Того
4	Додатне, від +100,0 до 10,1 тис. дол.	Боснія й Герцеговіна, Джибуті, Кіпр, Конго, Ліван, Малайзія, М'янма, ПАР, Колишня Югославська Республіка Македонія, Сомалі, Туркменістан, Хорватія
5	Додатне, від +10,0 до 0,0 тис. дол.	Албанія, Ірландія, КНДР, Мальта, Палестина
6	Від'ємне, від -0,0 до -10,0 тис. дол.	Австралія, Домініканська Республіка, Камбоджа, Камерун, Кенія, Лесото, Люксембург, Сальвадор, Шрі-Ланка
7	Від'ємне, від -10,1 до -100,0 тис. дол.	Гвінея, Ефіопія, Колумбія, Сан-Марино, Словенія, Таджикистан, Фолклендські Острови
8	Від'ємне, від -100,1 до -1,0 млн. дол.	Австрія, Болгарія, Бразилія, Данія, Еквадор, Республіка Корея, Нова Зеландія, Російська Федерація, Сінгапур, Тайвань, Швейцарія
9	Від'ємне, від -1,1 до -23449,0 млн. дол.	Аргентина, Велика Британія, Ісландія, Італія, Канада, Китай, Литва, Німеччина, Норвегія, Сербія, Словаччина, США, Угорщина, Фінляндія, Франція, Чехія, Швеція, Японія
	Країни, з якими область торгувала у 2016 р., але перестала торгувати у 2017 р. (у дужках – номер групи у 2016 р.)	Болівія (+4), Гватемала (-6), Екваторіальна Гвінея (+4), Коста-Ріка (-6), Непал (+5), Нігер (+4), Нігерія (+4), Оман (+4), Перу (-6), Уругвай (-7), Фарерські Острови (-7), Центральнопівденноафриканська Республіка (+4), Чорногорія (+4)

Китай – країни, що зберегли свої позиції у порівнянні із 2016 р;

Лівія – країни, які піднялися на кілька щабелів у класифікації;

Фінляндія – країни, які опустилися на кілька щабелів у класифікації;

Гвінея – нові країни у класифікації.

Серед країн Європейського Союзу позитивне сальдо товарів Тернопільська область має із 13-ма країнами, від'ємне – із 15.

Позитивне сальдо послуг у 2016 Тернопільська область мала із 76 країнами від'ємне – із 18 країнами. Нульове сальдо мала Словенія.

Дані за 2016 рік є більш репрезентабельнішими, оскільки дані за 2017 р. підпадають під дію Закону України “Про державну статистику” щодо конфіденційності статистичної інформації

Сальдо зовнішньої торгівлі послугами області представлено в таблиці 77.

Динаміка сальдо послуг*, тисяч доларів США

№	Країна	Роки				
		2013	2014	2015	2016	2017
1	Швеція	+751,9	+362,1	+737,2	+36821,6	+5601,9
2	Польща	+40513,5	+35425,4	+26328,8	+25074,5	+35958,1
3	Литва	+32,2	-7,7	+11,9	+1914,2	+111,5
4	Велика Британія	+1317,6	+3220,5	+2018,4	+1832,3	+256,7
5	Нігерія	+13933	+17595	+1752,9	+1464,1	+1201,5
6	США	+1438,9	+2083,8	+1047,2	+1178,5	...
7	Гана	+411,0	+731,4	+800,6	+995,9	+1189,3
8	Естонія	+711,1	+900,3	+686,5	+783,9	...
9	Швейцарія	+862,7	+873,6	+790,9	+644,1	...
10	Франція	-51,6	+602,3	+467,3	+585,0	+429,0
11	Ірак	+924,3	+854,0	+809,6	+523,5	+221,3
12	Єгипет	+56,4	+136,1	+264,1	+452,5	+643,8
13	Грузія	-6,5	-4,0	+18,6	-13,6	-14,3
14	Молдова	-28,5	+22,4	-14,5	-13,7	-27,8
15	Іспанія	+16,3	-57,3	+10,6	-22,4	...
16	Угорщина	-9,9	+5,6	-36,2	-30,3	...
17	Чехія	-187,4	-68,0	-23,1	-32,3	-
18	Австрія	-301,7	+14,6	+4,8	-66,9	-169,8
19	Словаччина	-4,6	-28,5	-26,3	-68,7	-234,6
20	Бельгія	-285,7	+42,5	+69,4	-73,1	-204,6
21	Німеччина	-2303,0	-1159,1	-973,1	-143,3	-35,7
22	Кіпр	-	-15,0	-2008,5	-545,0	...

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8; 16].

Групування країн – торгових партнерів Тернопільської області за величиною зовнішньоторговельного сальдо послуг у 2016 році*

№	Показник сальдо	Країни
1	Додатне, від +36821,6 до +1000,1 тис. дол.	Велика Британія, Литва, Нігерія, Польща, США, Швеція
2	Додатне, від +1000,0 до +100,1 тис. дол.	Болгарія, Гана, Естонія, Єгипет, Зімбабве, Індія, Ірак, Конго, Латвія, Намібія, Норвегія, ОАЕ, Російська Федерація, Сьєрра-Леоне, Франція, Швейцарія
3	Додатне, від +100 до 10,1 тис. дол.	Ангола, Афганістан, Вірменія, Габон, Данія, Еквадор, Екваторіальна Гвінея, Ємен, Замбія, Ізраїль, Італія, Камерун, Канада, Кенія, ДР Конго, Ліберія, Марокко, Нідерланди, Пакистан, ПАР, Португалія, Румунія, Сирія, Сінгапур, Судан, Танзанія, Туреччина, Узбекистан
4	Додатне, від +10,0 до 0,0 тис. дол.	Азербайджан, Ботсвана, Бразилія, В'єтнам, Гвінея, Еритрея, Іран, Ірландія, Йорданія, Казахстан, Катар, Китай, Кот-д'Івуар, Кувейт, Лівія, Малі, Нова Зеландія, Острів Герд і Острови Макдоналд, Руанда, Саудівська Аравія, Сомалі, Таджикистан, Туніс, Туркменістан, Хорватія, Японія
5	Від'ємне, від -0 до -10,0 тис. дол.	Австралія, Боснія і Герцеговина, Греція, Ефіопія, Колишня Югославська Республіка Македонія, Мексика, Сербія
6	Від'ємне, від -10,1 до -100,0 тис. дол.	Австрія, Бельгія, Білорусь, Грузія, Іспанія, Молдова, Словаччина, Угорщина, Чехія
7	Від'ємне, від -110,1 до -1000,0 тис. дол.	Кіпр, Німеччина

*) За даними Головного управління статистики у Тернопільській області [8; 16].

Найбільшими імпортерами в Тернопільській області за обсягом імпорту є ТОВ “СЕ Борднетце-Україна”, ТОВ “Ватра-Тер”, ТОВ “Натурпродукт”, ТОВ “Інтерфом-Захід”, ТОВ “Режанс Полісаж”, ТОВ “Мрія-Лізинг”, ТОВ “Компанія “Лан”, ПП “Тіміртан”, ТОВ “Завод “Ремпобуттехніка”, ТОВ “МВ Стеллар”, ТОВ “Полімерна компанія “Терполімергаз”, ТОВ “Т.Д.К.”, ТОВ “Скайбуд М”, ТОВ “Мікоген-Україна”, ТОВ “Бондіолі і Павезі Україна”, ПП “Галіт”, ТОВ “Сегеш-Україна”, ТОВ “Купава-5”, ПрАТ “Галіція Дистилері”, ТОВ “Хоростківський цукровий завод”, ТОВ “Франк Лемекс”, МПП “Арма”, ТОВ “Ферозіт”, ТОВ “Видавництво “Школярік”, ТОВ “Т-Цукор”, ТОВ “Орхідея-Т”, ТОВ “Шредер”, ТОВ “Галич Агро-Стек”, ТОВ “Стандарт-Парк”, ТОВ “Тернофарм”, ПрАПП “Агропродсервіс”, ТОВ “Саюз”, ПП “Науково-виробнича фірма “Тирас”, ТОВ “Галія”, ПП “Фабрика меблів “Нова”, ТОВ “Хейцтехнік”, ПП “Тернопіль-Транзит”, ТОВ “Агростатус”, ТОВ “Тернопільський молокозавод”, підприємство “Біллірбек Україна”, ТОВ “Полімерна група “Терполімергаз”, ТОВ “Марго”, ТОВ “Євросмак”, ТОВ “Дім”, ТОВ “Агробізнес”, ТОВ “Фірма “Дукат”, ТОВ “ОСП Корпорація “Ватра”, ТОВ “Агро-Ланівці”, дочірнє підприємство “Дінтер Україна Скала” ТОВ “Дінтер Україна”, ТОВ “Спільне українсько-шведське підприємство “Діана Інтернаціональ ЛТД”, ЗАТ “Добра Вода”, ТОВ “Графіка”, ВАТ “Бровар” – усього близько 250 підприємств та установ. Серед останніх: Тернопільська обласна організація “Серце милосердя”, Підволочиська комунальна центральна районна лікарня, міжнародний благодійний фонд “Стефан”, Тернопільська міська комунальна лікарня швидкої допомоги, Тернопільський обласний благодійний фонд “Майбутнє сиріт”, Борщівська центральна районна комунальна лікарня, комунальний заклад Тернопільської обласної Ради “Тернопільська університетська лікарня”, Борщівська районна організація Червоного хреста України, Тернопільський обласний благодійний фонд імені Арсена Монастириського, Тернопільське обласне відділення Міжнародного центру впровадження програм ЮНЕСКО, Бучацька центральна комунальна районна лікарня, комунальна установа Тернопільської обласної Ради “Петриківський обласний геріатричний пансіонат”, епархіальне управління Бучацької єпархії УГКЦ [9].

4.6. МІЖДЕРЖАВНА СПІВПРАЦЯ

Міжрегіональна співпраця, передовсім, розглядається як інструмент регіонального розвитку і як один із засобів посилення процесу інтеграції до Європейського Союзу. Одним із головних завдань Тернопільської області є досягнення критеріїв ЄС щодо регіонального розвитку, який включає регіоналізацію країни, визначення її справжньої регіональної політики, гармонізація системи територіального поділу з існуючою в країнах ЄС, взаємоузгоджена гармонізація загальнодержавного і регіонального розвитку [8; 9].

Наявність міжрегіональних зв’язків може істотно полегшити пошук необхідного партнера в країні Європейського Союзу, визначення спільних пріоритетів співпраці, обговорення умов партнерства в рамках конкретного проекту.

У цьому контексті Тернопільською обласною адміністрацією укладено низку двосторонніх угод про соціально-економічну, науково-технічну та культурну співпрацю з адміністративно-територіальними одиницями іноземних держав (усього

7). У рамках угод про співпрацю структурні підрозділи Тернопільської обласної держадміністрації відповідно до напрямку, за яким вони працюють, мають можливість виступати у якості партнера від Тернопільської області у програмах ЄС та спільних проектах на міжрегіональному рівні. Тернопільська обласна державна адміністрація уклала угоди про міжрегіональну співпрацю і дружбу з провінцією Донг Най (В'єтнам), про торговельно-економічну, науково-технічну й культурну співпрацю з Ботошанським повітом (Румунія), Брестським обласним виконавчим комітетом Республіки Білорусь, Підкарпатським воєводством Польщі, урядом автономним краєм Воєводина Сербії. Донедавна Тернопільська область активно співпрацювала із Пензенською та Нижньоновгородською областями Російської Федерації, однак, у силу недружелюбної та агресивної політики останньої щодо України ці угоди не вбачаються актуальними.

Тернопільська область активно співпрацює з органами влади Тауразького повіту Республіки Литва – Радою регіонального розвитку Тауразького повіту.

Для реалізації вже існуючих торговельно-економічних, науково-технічних та культурних угод та укладання нових угод Тернопільську область відвідують делегації Польщі, США, Канади, Швеції, Чехії, Бельгії, Франції, Німеччини, ОБСЄ.

Важливим є можливість реалізації інвестиційного проекту – будівництво в Гусятинському районі заводу з переробки побутових і промислових відходів та технологією плазмової газифікації, а також запроєктовані інвестиції з боку фірм США у обсязі від 350 до 500 мільйонів євро, залежно від обсягів та місця переробки. Важливими і досить перспективними стануть контакти з Великолюблінським та Люблінськими воєводствами Польщі, Автономним краєм Воєводина Сербії, Тауразьким повітом Республіки Литви, Брестською областю Республіки Білорусь і повітом Ботошань Республіки Румунії [9].

Література:

1. [Господарський кодекс України](#) Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV. Редакція від 19.01.2012.
2. [Закон України про зовнішньоекономічну діяльність](#). Верховна Рада УРСР. Закон від 16.04.1991 № 959-ХІІ. Редакція від 07.08.2011.
3. Бураковський, І. Теорія міжнародної торгівлі: Навч. посібник. Друге видання / І. Бураковський. – К.: Основи, 2000. – 240 с.
4. Дахно, І. І. Міжнародна торгівля. Видання 2-ге, доповнене. Навч. пос. / І. І. Дахно. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 296 с.
5. Заставецька, О. В. Тернопільська область: географічні основи комплексного економічного і соціального розвитку / О. В. Заставецька. – Тернопіль. 1993. – 203 с.
6. Заставецька, О. Комплексний економічний і соціальний розвиток території: теоретичні і методичні основи дослідження / О. Заставецька – Тернопіль, 1997. – 233 с.
7. Зовнішньоекономічна діяльність на Тернопільщині / Тернопільський Енциклопедичний Словник / Передмова Геннадія Яворського. – Тернопіль: ВАТ ТВПК «Збруч», 2004. – Т. 1. А – Й. – 696 с. (стор. 655).
8. Зовнішньоекономічна діяльність Тернопільщини в 2014 році. Статистичний збірник / За редакцією Н. С. Дідуник; відповідальна за випуск Г. Ф. Романик. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2015. – 121 с.
9. Зовнішньоекономічна діяльність Тернопільської області за 2014 рік / Відповідальна за випуск Г. Ф. Романик. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2015.
10. Кириченко О. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. Вид. 2-ге, доп. / О. Кириченко, І. Кавас, А. Ятченко, – К.: «Фінансист», 2000.

11. Козик, В. В. Міжнародні економічні відносини. Навчальний посібник / В. В. Козик, Л. А. Панкова, Н. Б. Даниленко. – К.: Знання, 2008. – 406 с.
12. Коломацька, С. П. Зовнішньоекономічна діяльність в Україні: правове регулювання та гарантії здійснення. Навчальний посібник / С. П. Коломацька. – К.: Професіонал, 2004. – 288 с.
13. Населення Тернопільської області. 2014. Статистичний збірник. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2015. – 170 с.
14. Новицький, В. Є. Міжнародна економічна діяльність України.: Підручник / В. Є. Новицький. – К.: Центр учбової літератури. 2007. – 296 с.
15. Осика, С. Г. Світова організація торгівлі / С. Г. Осика, В. Т. Пятницький. – К: К. І. С., 2001. – 491 с.
16. Статистичний збірник «Зовнішньоекономічна діяльність Тернопільщини в 2016 році / За редакцією Н. С. Дідуник; Відповідальні за випуск Н. В. Куніц і Г. Ф. Романик. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2017. – 135 с.
17. Статистичний щорічник Тернопільської області. 2014 рік. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2015. – 442 с.
18. Статистичний щорічник Тернопільської області. 2016 рік / За редакцією А. А. Чорного; Відповідальні за випуск Т. М. Гришук, Н. С. Дідуник. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2017. – 428 с.
19. Статистичний збірник: Зовнішня торгівля Тернопільської області товарами і послугами у 2017 році / За редакцією Н. С. Дідуник; Відповідальні за випуск Н. В. Куніц і Г. Ф. Романик. – Тернопіль, Головне управління статистики у Тернопільській області, 2018. – 122 с.
20. Тернопіль і Тернопільщина. – Тернопіль, «Галс», 2001. – 54 с.
21. Універсальний словник-енциклопедія / Голов. ред. ради чл.-кор. НАНУ М. Попович. – К.: «Рина», 1999. – 1551 с.
22. Циганкова, Т. М., Петрашко Л.П., Кальченко Т.В. Міжнародна торгівля: Навч. посібник / Т. М. Циганкова, Л. П. Петрашко, Т. В. Кальченко. – К.: КНЕУ, 2001. – 488 с.
23. Школа І. М. Міжнародні економічні відносини / І. М. Школа, В. М. Козменко. – Чернівці: «Рута», 1996. – 534 с.
24. Школа, І. М. Міжнародні економічні відносини: підручник для студ. вищих навч. закл. / Чернівецький торговельно-економічний ін-т Київського національного торговельно-економічного ун-ту. Вид. друге, переробл. і доп. / І. М. Школа, В. М. Козменко, О. В. Бабінська. – Чернівці : Книги-XXI, 2007. – 544 с.